

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SLAV DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV'İN
ÖYKÜLERİNDE OTOBİYOGRAFİK UNSURLAR

Cemre ÖZKAN

2501201184

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. Türkan OLCAY

İSTANBUL-2024

ÖZ

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV'İN ÖYKÜLERİNDE OTOBİYOGRAFİK UNSURLAR CEMRE ÖZKAN

Bu tezin amacı, Rus yazar İvan Sergeyeviç Turgenyev'in (1818-1883) öykülerinin otobiyografik unsurlar üzerinden incelenmesidir. Çalışmada, bu amaç doğrultusunda otobiyografi türünün ve otobiyografikliğin genel tanımıyla birlikte otobiyografik unsurların edebi eserlerdeki yeri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yazarın kişisel hayatı, toplumsal ve kültürel bağlamı, aile ilişkileri ve duygusal deneyimlerinin öykülerine nasıl yansıdığına yanıt aranarak, biyografisinin ışığında Turgenyev'in otobiyografik unsurları edebi bir araç olarak nasıl kullandığı incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Otobiyografi, Otobiyografiklik, İ.S. Turgenyev, Öykü, Rus Edebiyatı

ABSTRACT

AUTOBIOGRAPHICAL ASPECTS IN THE SHORT STORIES OF IVAN SERGEYEVICH TURGENEV

CEMRE OZKAN

The aim of this thesis is to examine the autobiographical aspects in the short stories and novellas of the Russian writer Ivan Sergeyevich Turgenev (1818-1883). In this study, the general definition of the autobiography genre and the art of autobiographism, as well as the place of autobiographism in literary works, are provided. By exploring how the author's personal life, social and cultural context, family relationships, and emotional experiences are reflected in his stories, this study examines how Turgenev used autobiographical aspects as a literary tool in the light of his biography.

Keywords: Autobiography, Autobiographism, I.S. Turgenev, Short Story, Russian Literature

ÖNSÖZ

Bu tezde, Rus edebiyatının büyük ustalarından biri olan İvan Sergeyeviç Turgenyev'in öykülerinde yer alan otobiyografik karakterler incelenmiştir. Çalışma Turgenyev'in kişisel yaşamı ile edebi yaratıcılığı arasındaki bağı derinlemesine anlamak ve bu bağlantının edebi eserlerindeki rolünü analiz etmek amacıyla kaleme alınmıştır.

İvan Sergeyeviç Turgenyev'in edebi mirası, bu çalışmanın temel ilham kaynağı olmuştur. Bu tez ile, Turgenyev'in otobiyografik anlatım tarzının edebi değerini ortaya koymayı ve onun eserlerine yeni bir perspektif kazandırmayı umuyoruz. Bu çalışmanın, Turgenyev'in poetikasına ilgi duyan okuyuculara faydalı olmasını ve onun eserlerine dair yeni bakış açıları sunmasını dilerim.

Öncelikle, tez çalışmamız boyunca desteğini esirgemeyen, bana yol gösteren, her adımda içtenlikle yanımda olan değerli hocam, danışmanım Prof. Dr. Türkan Olcay'a rehberliği için minnettarım. Sayın hocama ve İstanbul Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün tüm öğretim üyelerine teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Destekleri için İstanbul Okan Üniversitesi Çeviribilim Bölümü'nün değerli hocaları Prof. Dr. Cemal Demircioğlu'na ve Dr. Öğr. Üyesi Murat Topçu'ya teşekkürlerimi sunarım. Yazım süreci boyunca motivasyonumu yüksek tutmamı sağlayan ve yanımda olan Arş. Gör. Alperen Ballı'ya; katkıları ve değerli tavsiyeleriyle destek olan Arş. Gör. Tuğçe Yılmaz Erendoruk'a; gösterdikleri anlayış için çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tüm bu süreçte desteğini gördüğüm, yüksek lisansımı tamamlamamda büyük etkisi olan Çağan Er'e; yanımda olduklarını her zaman hissettiren arkadaşlarım Bükem Özçeri ve Berke Karagöz'e teşekkür ederim.

Beni bulunduğum noktaya getiren hayat yolumda sevgilerini her an hissettiğim aileme, hayatım boyunca beni destekledikleri, her daim bana inandıkları için şükranlarımı ve en içten teşekkürlerimi sunarım.

Cemre Özkan

2024 – İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OTOBİYOGRAFİ VE OTOBİYOGRAFİKLİK

1.1. Edebi Bir Tür Olarak Otobiyografi	3
1.1.1. Otobiyografi Türünün Tarihsel Gelişimi.....	5
1.2. Otobiyografiklik.....	10
1.2.1. Aristoteles'in "Yansıtma (Mimesis)" Kuramı ve "Katharsis" Kavramı ile Otobiyografiklik Arasındaki İlişki.....	12
1.2.2. Edebi Eserlerde Otobiyografiklik.....	16
1.2.3. Bir Yöntem Olarak "Biyografik Eleştiri".....	23

İKİNCİ BÖLÜM

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV'İN YAŞAMI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

2.1. Çocukluk Yılları.....	27
2.2. Gençliği ve Üniversite Yılları.....	32
2.3. Edebi Faaliyetleri.....	39
2.4. Son Yılları.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV'İN ÖYKÜLERİNDE OTOBİYOGRAFİK UNSURLAR

3.1 “Avcının Notları” (1852) Öykü Derlemesi.....	54
3.1.1. “Hor ile Kalimç” (1845).....	60
3.1.2. “Yermolay ile Değirmenci Kadın” (1847).....	62
3.1.3. “Mülk Sahibi Bir Köylü: Ovsyanikov” (1847).....	64
3.1.4. “Bejin Çayırılığı” (1851).....	66
3.1.5. “Güzel Meç Köyünden Kasyan” (1851).....	68
3.1.6. “Kahya” (1847).....	69
3.1.7. “Şçigrovski Bölgesinin Hamlet’i” (1848).....	71
3.1.8. “Çertophanov ile Nedopyuşkin” (1848).....	74
3.1.9. “Canlı Cenaze” (1874).....	75
3.1.10. “Ölüm” (1847).....	77

3.2. “Andrey Kolosov” (1844).....	79
3.3. “Gereksiz Bir Adamın Güncesi” (1850).....	82
3.4. “Mumu” (1852).....	85
3.5. “Yakov Pasinkov” (1855).....	88
3.6. “Faust” (1856).....	91
3.7. “Asya” (1857).....	94
3.8. “İlk Aşk” (1860).....	98
3.9. “Punin ile Baburin” (1874).....	103
3.10. “Denizde Yangın” (1883).....	105
SONUÇ.....	108
KAYNAKÇA.....	112

KISALTMALAR

- A.e.** : Aynı eser/yer
A.g.e. : Adı geçen eser
A.y. : Aynı yayın
Çev. : Çevirmen
S. : Sayfalar/sayfa

GİRİŞ

Rus ve dünya edebiyatının önde gelen yazarlarından İvan Sergeyeviç Turgenyev (1818-1883), romanları kadar etkileyici öyküleriyle de tanınır. Özgün karakter betimlemeleriyle kendi düşüncelerini, duygularını ve sorgulamalarını ortaya koyarak okuyuculara hem bireysel hem de evrensel düzeyde yankılanan derin ve karmaşık bir dünya sunar.

Turgenyev'in eserlerinde, sık sık kendi hayatından izler taşıyan otobiyografik unsurlara rastlanır. Otobiyografiklik, Turgenyev'in öykülerinde serflik sistemine ve köleliğe ilişkin tutum, felsefi düşüncelerin etkisi ve aşk gibi temalarda ortaya çıkar. Söz konusu temaların sanatsal olarak ele alınması, yazarın her bir eserdeki özne alanında kişisel olarak bulunmasını gerektirir ve eserin fikrinin ve figüratif yapısının oluşumunun ana gücüdür.

Bu tez, Turgenyev'in öykülerindeki otobiyografik unsurları ve bu unsurların yazarın kişisel yaşamıyla olan ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra eserlerdeki otobiyografik unsurların sadece yaşamından kesitler sunmakla kalmayıp, aynı zamanda daha genel, evrensel temaları ele almak için bir araç olarak nasıl kullanıldığı da gösterilmeye çalışılacaktır.

Turgenyev'in edebi mirasında otobiyografik materyalin sanatsal olarak benimsenmesinin yolu olan otobiyografiklik, yazarın özgünlüğünü anlamak için kavramsal bir öneme sahiptir. Tezde Turgenyev'in biyografisi ve edebi yaşamının otobiyografik temeli, tarih ve edebiyat bilimi ışığında çeşitli yönlerden incelenecektir.

Bu çalışmanın amacı, Turgenyev'in öykülerinin sanatsal dokusunda var olan otobiyografik alt katmanların ortaya çıkarılması, eserlerin konuları, temaları, karakterleri ile yazarın biyografik faktörleri arasındaki bağlantının kurulmasıdır.

Araştırmanın temeli, toplumun tarihsel gelişimi, sanatın formlarının ve yönlerinin değişimi, fikirlerin tarihsel yaşamı bağlamında edebiyat ve kültür olaylarının incelendiği edebiyat bilimi için geleneksel olan tarih ve edebiyat yöntemidir. Tezde tarih ve edebiyat yönteminin bir yansıması olarak tarihsel yaklaşım ve biyografik yaklaşım yer alır.

Turgenyev'in sanatsal metinlerinin incelenmesi yalnızca yazarın yaratıcılığı hakkındaki fikirleri netleştirmeyi değil, aynı zamanda 19. yüzyıl Rus klasik edebiyatında gerçekliğin sanatsal dönüşüm formları ve yöntemleri hakkında teorik bir sorunsal ortaya koymayı da sağlamıştır.

Tezde uygulanan yaklaşım, Turgenyev'in yaratıcılığında otobiyografikliğin incelenmesinde ve yazarın diğer eserlerinin analizinde de uygulanabilir.

Tez, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, otobiyografi kavramının edebi bir tür olarak gelişimi ve Aristoteles'in "Yansıma (Mimesis)" kuramı ile "Katharsis" kavramının otobiyografikle olan ilişkisi ele alınacaktır. Ayrıca, edebi eserlerde otobiyografikliğin nasıl kullanıldığı ve "biyografik eleştiri" yöntemi üzerine tartışmalar yer alacaktır.

İkinci bölümde, Turgenyev'in yaşamı ve edebi kişiliği incelenecektir. Yazarın çocukluk yıllarından başlayarak, gençlik ve üniversite yılları, edebi faaliyetlerinin başlangıcı, yurt dışı dönemi ve son yılları detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu bölüm, Turgenyev'in yaşamının farklı evrelerinin, edebi üretimine nasıl etki ettiğini anlamak açısından önemlidir.

Üçüncü bölümde ise, Turgenyev'in öykülerinde yer alan karakterlerdeki otobiyografik yansımalar incelenecektir. Bu inceleme, Turgenyev'in "Avcının Notları" öykü derlemesi, "Andrey Kolosov", "Gereksiz Bir Adamın Güncesi", "Mumu", "Yakov Pasinkov", "Faust", "Asya", "İlk Aşk" ve "Denizde Yangın" öykülerine odaklanacaktır. Her bir öyküde, yazarın kişisel deneyimlerinin ve yaşamının izleri sürülecek, otobiyografik unsurlar detaylandırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OTOBİYOGRAFİ VE OTOBİYOGRAFİKLİK

1.1. Edebi Bir Tür Olarak Otobiyografi

Otobiyografi, bir bireyin kendi yaşam öyküsünü birinci şahıs bakış açısıyla anlattığı yazılı ve sözlü eserdir. Bu anlatılar, bireyin kişisel deneyimlerini, düşüncelerini, duygularını ve yaşamındaki önemli olayları içerir. Otobiyografik metinler, yazarın kişisel tarihini, toplumsal ve kültürel bağlamı içinde sunma amacını güder ve bu yönüyle tarihsel belgeler olarak da değerlendirilebilir.

Otobiyografi, “bir tür zihinsel spektrum olarak, kişisel farkındalık anının tematik olarak belirlendiği edebi bir form” olarak tanımlanır.¹

Philip Lejeune otobiyografiyi “Gerçek bir kişinin kendi varoluşu hakkında, kişisel yaşamına ve özellikle kişiliğinin tarihine vurgu yapan geriye dönük düzyazı bir anlatı” şeklinde tanımlamaktadır. 'Geçmişe bakış', 'kişisel yaşam', 'tarih' ve 'kişilik', bir yaşam öyküsünün doğumdan bugüne kadar doğrusal, az ya da çok kronolojik bir anlatısını varsayan yaygın otobiyografi anlayışının köşe taşlarıdır.²

Bilimsel ve akademik çerçevede, otobiyografi kendi başına zengin bir araştırma alanı olarak kabul edilir ve edebiyat, psikoloji, sosyoloji ve tarih gibi çeşitli disiplinler tarafından incelenir.

Psikoloji disiplini, otobiyografik anıları bireyin kendini anlama, kimlik oluşturma süreçleri ve kendilik algısı üzerindeki etkileri açısından inceler. Edebiyat ve dilbilim alanları, otobiyografik metinlerin anlatı teknikleri, dil kullanımı ve metin yapısı gibi unsurları analiz eder. Bu metinlerde gerçeklik ve kurgu arasındaki sınırlar, anlatıcının güvenilirliği ve metnin yapısı gibi konular üzerinde durulur. Sosyoloji,

¹ L.V. Pervuşina, **Problemi avtobiografizma v tvorçestve sovremennih pisateley SŞA**, Minsk, Vıdavetski tsentr VDU, 2010, s. 256.

² Martina Wagner-Egelhaaf, **Autobiografie und Geschlecht**, in: *Freiburger FrauenStudien: Zeitschrift für interdisziplinäre Frauenforschung*, No: 16, 2016, s. 50.

otobiyografiyi bireyin toplumsal yapılar ve normlar içindeki yerini anlamak için bir araç olarak kullanır. Otobiyografik anlatılar, bireyin toplumsal cinsiyet, sınıf, ırk ve etnisite gibi çeşitli sosyal kategorilerle nasıl etkileşimde bulunduğunu ortaya koyar. Tarihçiler için ise otobiyografik metinler, belirli bir dönemin sosyal, ekonomik ve politik koşullarına ışık tutan birincil kaynaklar olarak değerli olabilir. Bu metinler, o dönemin insanların günlük yaşamları, olaylara tepkileri ve zamanın ruhu hakkında bilgi sağlar.

Otobiyografinin bir edebiyat türü olarak önemine ilk defa dikkati çeken kişi Alman düşünür Dilthey'dir. Ona göre bu türün yansıttığı dünyada insan kendini tarih içinde kimlik kazanan bir varlık olarak görür.³

Bundan hareketle otobiyografi, bireysel ve toplumsal hafızanın korunması açısından büyük öneme sahiptir. Buna ek olarak, otobiyografik metinler, bireylerin yaşam deneyimlerini anlama ve empati kurma yeteneğini artırır. Roy Pascal'a göre "Bu tür bilgi, yani tarihsel ve psiko-mantıksal bilgi, sadece ilginç ve öğretici değildir; kendimizle barışık olmak istiyorsak bizim için gereklidir."⁴

Otobiyografi bir yaşamın ya da yaşamın bir bölümünün, yaşandığı gerçek koşullar içinde yeniden inşa edilmesini içerir. İlgi merkezi benliktir, dış dünya değil, ancak mutlaka dış dünyanın da buna katılması gerekir ki, onunla alışveriş içinde kişilik kendine özgü şeklini bulsun.

Özel hayatın tarihine genel olarak, otobiyografi kahramanının üyesi olduğu sosyal bütünün çerçevesinde gerçekleşen tüm olaylar girer. Bu açıdan, Napolyon'un ölümü Avrupa'nın siyasi tarihinin bir olayı olduğu kadar Puşkin'in özel hayatının da bir olaydır ve 1861'de serfliğin kaldırılması, Rusya'daki sınıf mücadelesinin bir aşaması olduğu kadar İ.S. Turgenyev veya A.İ. Hertsen'in özel hayatındaki bir olaydır. Sosyal gerçekliğin kapsamlı bütünlüğündeki tüm bağlam, otobiyografinin

³ Nazan Aksoy, **Kurgulanmış Benlikler. Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s. 22.

⁴ Roy Pascal, **Design and Truth in Autobiography**, New York, Routledge, 2016, s. 1.

malzemesini oluşturur.⁵ O halde otobiyografi, geçmiş ve gelecek arasında bir etkileşim, bir iş birliğidir.

Bu bağlamda otobiyografi benliğe yolculuğun ana aşamalarını yansıtan bir mikro kültür modeli olarak görülebilir. Bu modelin ele alınması, metne bütüncül bir yaklaşımla yaklaşılmasını gerektirir.⁶

Sonuç olarak, otobiyografi sadece bir edebi tür olmanın ötesinde, çeşitli bilimsel disiplinler arasında köprüler kurarak bireylerin ve toplumların daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunan multidisipliner bir alan olarak değerlendirilebilir. Bu anlatılar hem bireyin iç dünyasını hem de dış dünyanın onun üzerindeki etkilerini yansıtarak, insan deneyiminin çok yönlülüğünü ortaya koyar.

1.1.1. Otobiyografi Türünün Tarihsel Gelişimi

Otobiyografi terimi edebiyat biliminde sık kullanılmasına rağmen, kelimenin nispeten yeni olduğu ve ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sözlüklerde yer almaya başladığı belirtilmektedir. 17. ve 18. yüzyıllarda benzer türdeki metinler farklı adlar altında anılmış ve bunlar otobiyografi teriminin bir nevi öncüsü olarak kabul edilmiştir.⁷ Örneğin, Rus edebiyatında sıkça “kendi hayatını kendisi anlatan” ifadesi kullanılmış, Alman edebiyat bilimcileri “Bildungsroman” (eğitim romanı), “Beichte” (dar anlamda, dini itiraf) ve “Bekentnis” (daha geniş anlamda itiraf) gibi terimleri tercih etmişlerdir.⁸ Aynı dönemde, otobiyografilerin ve biyografilerin yapılandırılmasında Almanca başta olmak üzere birçok dilde farklı terimler arasında bir tereddüt yaşanmıştır. Fransız edebiyatında, Rousseau’nun “İtiraf”ı (*Les Confessions 1781-88*) gibi eserler “confession” (itiraf) kavramı altında ele alınmıştır.

⁵ G.O. Vinokur, **Biografiya i kultura, Russkoye stseniçeskoye proiznoşeniye.**, Moskva, Russkiye slovari, 1997, s. 17-23.

⁶ N.A. Nikolina, **Poetika russkoy avtobiografiçeskoy prozi**, Moskva, İzd. Nauka, 2011, s. 8.

⁷ **A.e.**, s. 8.

⁸ E.M. Boldireva, **Teoretikiçeskiye aspekti izuçeniya kulturnih protsessov, Yaroslavskiy pedagogiçeskiy vestnik**, No. 4, 2017, s. 243.

Otobiyografiye tarihsel açıdan bakıldığında, diğer birçok edebi türde olduğu gibi eski Roma'ya ve Yunan'a hatta daha ötelere uzanmak gerektiği görülür.⁹ Fakat Eski Mısır'daki mezar yazıtları, otobiyografinin kökenlerinin MÖ 3000 yılına kadar uzandığını da göstermektedir.

Terimin etimolojik kökenine bakıldığında; autos = öz, bios = yaşam, graphein = yazmak anlamına gelir. Yani kişinin kendi hayatının yazılı bir tasviri olarak tanımlanır.¹⁰ Norveçli William Taylor otobiyografi için “Öz yaşam biyografisi” tanımını getirmiştir. Bazı yazarlar bu türün ortaya çıkışını antik çağlara (Jül Sezar'ın anıları, Aziz Augustine'in itirafları) dayandırır ve türün gelişimi Orta Çağ ve Rönesans'tan (P. Abelard, F. Petrarca, B. Cellini) modern zamanlara (J.J. Pycco, J.W. Goethe, A. Dumas, G. Sand) kadar izlenir.¹¹

Orta Çağ'da, din adamlarının yaşam öyküleri yaygındır. Fransız teolog P. Abelard, “Historia calamitatum mearum” adlı eserinde yaşadığı bir ilişkiyi öykülerken, Heinrich Seuse “Briebuch” adlı eseriyle Alman edebiyatına ilk otobiyografiyi kazandırmıştır. Dante'nin “Vita Nouva” adlı eseri de otobiyografik izler taşımaktadır.

Fransızcadan gelen Memoires, eski Yunancada “Hypomnema”, “Anı Yazısı, Kronik veya bir tür tarihi yorum (Lat. commentari)” olarak tanımlanır. Bu anılar düşünürlerin otobiyografi yazılarını da içermektedir. Burada kişilerin yaşadıkları tarihi gerçekler anlatılmaktadır. İlk örneğini “Memorabilien Xenophons” teşkil eder. “Sezar'ın Yorumları” başka bir örnektir. 14. yüzyıl Fransası'nda Jean de Joinville'nin “Histoire de Saint-Louis”si bu türün önemli bir örneğidir. 15. yüzyılda meslek otobiyografileri denilen bir tür de ortaya çıkmıştır. Bu yazılar daha çok ailenin tarihini yazıya geçirmeye dayanır. 16. ve 17. yüzyılda yazılmış olan anıların konusu toplumsal olaylar, bilhassa dini savaşlardır. Bunların büyük bir bölümü otobiyografik olarak yazılmıştır. “Götz von Berliehingen” adlı şövalyenin özgürlük savaşım

⁹ İsmail Öğretir, **Çağdaş Otobiyografi Yazımı**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, No. 19 (3), 2015, s. 70.

¹⁰ M. Medariç, **Avtobiografiya i avtobiografizm**, Russian Literature XL, North Holland, 1996, s. 33.

¹¹ A.e., s. 34.

anlatan otobiyografisi ilk sıralardadır.¹² 16. yüzyılda Montaigne'nin "Denemeler" (*Les Essais, 1580*) adlı eseri, yazarın öz yaşamından izler taşıyan önemli bir örnektir. Gerçek anlamda otobiyografi ise 18. yüzyıl sonlarında ortaya çıkmıştır. Aydınlanma Çağı bu türün gelişmesinde dönüm noktası olmuştur. İnsan yaradılışına karşı bakış açısının değişmesiyle insanın iç dünyası ve yaşamı kitapların ana konusu haline gelmiştir.¹³

19. ve 20. yüzyıllarda romantizm ve otobiyografi arasında sıkı bir bağ oluşmuştur. Goethe, "Yaşamımdan Şiir ve Hakikat" (*Dichtung und Wahrheit, 1811*) ve "Genç Werther'in Acıları" (*Die Leiden des jungen Werthers, 1774*) gibi eserlerinde otobiyografik unsurlar kullanmıştır. Modernist dönemde James Joyce, Virginia Woolf ve Samuel Beckett gibi yazarlar otobiyografiye yenilikler katmışlardır.

Descartes, Jean-Paul Sartre ve Simone de Beauvoir gibi filozoflar, otobiyografik yazımlarda felsefi yaklaşımlarını kullanmışlardır. 20. yüzyılda, otobiyografi ve kurmaca arasında "autofiction" (öz kurmaca) adı verilen yeni bir tür ortaya çıkmıştır. Serge Dubrovski, bu terimi ilk kez kullanmıştır.

Yeni Çağ Avrupa kültürü için otobiyografi, kendini yansıtmının ve zamansal süreçte anlamlı bütünlüğün somutlaşmasının en önemli yoludur. Guryeviç'e göre bireysellik, bir olgu olarak Batı Avrupa'nın tarihsel gelişiminin ürünüdür. O zamanlar "kendilik, hakkında yazılacak bir şeydi, yazı eyleminin bir nesnesi (konusu) ya da temasıydı. Bu Reform ya da romantizmle ortaya çıkan modern bir eğilim değildi; Batı geleneğinin en eski eğilimlerinden biriydi. Aziz Augustine İtiraflar'ını (*Confessiones*) yazmaya başladığında bu nitelik iyice oturmuş ve derinlere kök salmıştı."¹⁴

Özellikle önemli olan nokta, öz sunum ve öz yapının otobiyografik söylemdeki sorunlarının, diğer sosyal bilimlerin de dikkat odağında olduğudur. Otobiyografi fenomeninin incelenmesine yönelik felsefi-antropolojik yaklaşım, onu belirli beşeri

¹² Şerife Doğan, **Otobiyografi ve Anı Korelasyonunda Anlatıcı ve Protagonist Özdeşliği Üzerine**, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, Ankara, 1993, s. 106.

¹³ Nazan Aksoy, **a.g.e.**, s. 16

¹⁴ M. Foucault, **Kendini Bilmek**, Çev. James Cem Yapıcıoğlu, Profil Kitap, İstanbul, 2020, s. 40.

disiplinlere göre bir meta düzeye çıkarır ve bunu, bir kültürel-kişisel yansıma olarak bireyin içsel düşünme sürecinde belirli bir kültürel fenomen olarak ele alır ve “kimlik krizini” aşmaya yardımcı olur. Bu bağlamda, Polonyalı sosyolog Florian Znaniecki, otobiyografiyi bir “ruh bilimi” olarak tanımlar. Bu bakış açısına göre otobiyografik eylem, kişinin kendi benlik kavramını belirlemesi (yansıtma işlevi sonucunda kendi görüntüsünün yaratılması) ve otobiyografik yazıda kişinin kendini tanımlaması olarak nitelendirilir.¹⁵

M. Medariç’in araştırmalarına göre G.O. Vinokur biyografi ya da otobiyografinin yapısında “deneyim alanının”, daha geniş anlamıyla “yaratıcılıkta kişisel yaşam alanının” rolünü vurgular. Sanat, bilim, politika, felsefe ve kültürel yaşamımızın diğer unsurlarıyla birlikte, ruhun yapısında ayrı, özel bir yaratıcılık alanı olduğu açıktır.¹⁶

Otobiyografi türünün geçmişine bakıldığında, kişiyi kendi yaşam öyküsünü yazmaya iten nedenin, kendisini haklı çıkartma isteği olabileceği gibi, kişinin yaşamında önemli bir değişime yol açmış, düşünsel, dinsel ya da duygusal bir çatışma da olabilir. Kişinin seyahat anılarını, hatta aşk deneyimlerini aktarmak için yazılmış olan otobiyografiler bile vardır.¹⁷

Bu bağlamda türün gelişimi, kendini keşfetme, ‘ben’in kademeli olarak keşfedilmesi ile bağlantılıdır. Otobiyografik düzyazıda zaman içinde tasvir edilen konu kendi başına geçmiş değil, yazarın iç dünyasının gelişimiyle bağlantılı olarak ‘geçmiş’tir. Başkalarıyla ve dünyayla ilişkisi içinde bireysel ‘benliğin’ keşfini yansıtır.¹⁸

Michel Foucault “Kendini Biçimlendirme Teknikleri” makalesinde bu konudan şöyle bahsetmiştir:

“Yazmak da kendine eğilme kültürünün önemli bir parçasıydı. Kendine eğilmenin temel öğelerinden biri de sonradan okunmak üzere kişinin kendi hakkında notlar

¹⁵ E.M. Boldireva, **a.g.e.**, s. 244.

¹⁶ M. Medariç, **a.y.**, s. 42.

¹⁷ Nuran Özyer, **Edebi Tür Olarak Otobiyografi ve İki Örnek**, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 1, Ankara, 1993, s. 74.

¹⁸ N.A. Nikolina, **a.g.e.**, s. 9.

alması, arkadaşlarına savlarını ve mektuplar yazması, ihtiyaç duyulabilecek gerçekleri yeniden ortaya koyabilmek adına çeşitli kayıtlar tutmasıdır. Seneca'nın mektupları, kendi kendine gerçekleştirdiği bu pratiğin bir örneğidir.”¹⁹

Buna ek olarak Foucault yazıyla kendine karşı teyakkuz halinde olma arasında bir ilişkinin geliştiğini savunur. Hayatın inceliklerine, ruh haline ve okunanlara dikkat edilmeye başlandığını belirtir ve yazma eylemiyle kendilik tecrübesinin daha yoğun ve kapsamlı bir şekilde büründüğünden bahseder.²⁰ G. Lukacs da yazarın otobiyografik anlatım dürtüsünün “öz yaratım” amaçlı olduğunu söylemek ister.²¹

Benlik bir yapıdır, korunması gereken bir imgedir. İnsanların içinde yaşadığı düzenin bir parçasıdır ve otobiyografi okuyucuya yazarın nasıl bir benlik haline geldiğini anlatmalı; deneyimleri, hayattaki seçimleri anlatmalı; bastırığımız, korktuğumuz, sakladığımız ya da sahte renkler altında gösterdiğimiz şeyleri yeniden dile getirmeli; bireysel benliğin hakikatini, benliğin dünyayla, toplumla, aileyle, bir eşle ya da sevgiliyle, arkadaşlarla ve rakiplerle, hayatı yöneten sistem ve değerlerle nasıl ilişki kurduğunu sunmalıdır. Bunlar otobiyografinin kişiye açabileceği hazineler, sağlayabileceği içgörülerdir. Otobiyografi yaratıcılığın, bireysel bir yaşam deneyiminin taşıyıcısıdır. Bu onun özüdür ve başka kitaplarda, tarihte, biyografide, sosyal çalışmalarda, seyahatnamelerde ya da başka herhangi bir şeyde her zaman okuyabileceğimiz olayların, olguların, yerlerin, gelişmelerin bataklığına saplanmaya bırakılmamalıdır. Otobiyografi, onu diğer yazılardan ayıran özel bir şeye sahiptir. Konusu bireyin kendisidir.²²

¹⁹ M. Foucault, **a.g.e.**, Çev. James Cem Yapıcıoğlu, s. 39-40.

²⁰ **A.e.**

²¹ Mehmet Narlı, **Otobiyografi ve Roman, Otobiyografik Roman**, *Turkish Studies*, Sayı: 4/1-1, 2009, s. 905.

²² Sherif Hetata, **The Self and Autobiography**, *Modern Language Association*, Sayı: 118, No: 1, 2003, s. 124.

1.2. Otobiyografiklik

Araştırmacı M. Medariç, otobiyografikliği otobiyografi türünün bir yansıması olan bir edebi araç olarak ifade eder. Ona göre, otobiyografiklik, otobiyografi türüne ait olmayan metinlerde kendini gösterir.²³ Bu nedenle tekniğin kendisini, üslupsal bir özellik olarak ifade etmek için başka bir kelime seçmek çok daha uygun ve elverişli olacaktır. Bu durumda, otobiyografi ve otobiyografiye yakın türler olan günlükler, anılar, mektuplar, itiraflar dışında otobiyografik olguları kapsayan bir eserde kullanılan teknik otobiyografiklik olarak adlandırılacaktır.²⁴

Otobiyografiklik, yazarın kendini temsil etmesini belirten bir edebi teknik olarak hem otobiyografik hem de otobiyografik olmayan eserlerde bir bileşen olarak ortaya çıkar. Kurgusal eserlerde otobiyografiklik, metne psikolojik motifler, durumlar veya yazarın yaşamından faktörler eklenmesi yoluyla belirginleşir. Otobiyografi ve daha genel olarak otobiyografik eserler çerçevesinde otobiyografiklik, bir öz yorumlama formu, bir sanatsal kendini tasvir etme ve öz farkındalık yöntemi olarak işlev görür.²⁵

M. Medariç'e göre oto portre yapan bir ressamın hem sanatçı hem model olması gibi, otobiyografik bir eserin yazarı da hem özne hem de nesnedir.²⁶

Aynı zamanda, otobiyografiklik terimi, genetik olarak otobiyografiden türetilmiş olmasına rağmen, daha geniş bir yorum kazanır ve çok anlamlı hale gelir. Otobiyografiklik, yazarın gerçek hayatındaki olayların bir yansıması olarak ve sanatsal bir kişisel yorum formu olarak otobiyografi bağlamında incelenir. Bu yaklaşım, L. Ginzburg'un "Psikolojik Proza Üzerine" çalışmasına özgüdür. Ukraynalı araştırmacı V. Ageyeva ise, otobiyografikliği biraz daha geniş bir şekilde ele alır. Ona göre bu terim sadece otobiyografileri değil, aynı zamanda otobiyografik öykü, mektuplaşma, günlük gibi diğer "kişisel" yazı türlerini de kapsar.²⁷

²³ M. Medariç, **a.y.**, s. 31.

²⁴ **A.y.**, s. 32.

²⁵ M.M. Bahtin, **Estetika slovesnogo tvorçestva**, Moskva, İskusstvo, 1986, (Çevrimiçi), http://teatr-lib.ru/Library/Bahtin/esthetic/#_Toc225599032, Erişim Tarihi: 10.01.2024.

²⁶ **A.y.**, s. 37.

²⁷ E.K. Kovaleva, **Termin avtobiografizm v sovremennom literaturovedenii**, VRL, No:26, s. 225.

Diğer araştırmacılar otobiyografikliği, yazarın kişiliğiyle bağlantılı durumlar, gerçekler, ruhsal motifler kullanılarak kurgusal bir eserin temeli olarak gerçekleştirilen bir edebi teknik olarak görürler.

P. Lejeune'un otobiyografi üzerine çalışmaları edebiyat biliminde en yetkili olarak kabul edilir. Araştırmacıya göre de otobiyografiklik terimi, otobiyografiden türemesine rağmen, daha geniş bir yorum kazanır ve çok anlamlı hale gelir.

T. Tebeşevskaya-Kaçak, otobiyografikliği "yazarın kendi hayatından faktörlerle eserin doluluğunun ve yaşanmışlıkların psikolojik ve analitik yorumu" olarak görür. Daha kesin bir tanım, Ukraynalı araştırmacı V. Moerna tarafından sunulur: "Otobiyografiklik, yazarın kendi biyografisinden motifleri kullanmasının ve biyografik faktörlerin sanatsal dönüşümü olan edebi tekniklerin bir bütünüdür."²⁸

Otobiyografik eserlerde yazarın imajının incelenmesi önemlidir. Bu türün gelişimi, daha önce de belirtildiği gibi, kendini keşfetme ile 'ben' in kademeli olarak keşfedilmesi ile bağlantılıdır. Trn gelişimi, başkalarıyla ve dünyayla ilişkisi içinde bireysel 'benliğin' keşfinin sırasını yansıtır. Yazarın farklı 'yüzleri' ile bağlantılıdır.²⁹

Terimin diğer bir tanımı İ.P. Karpov tarafından yapılır: "Otobiyografiklik, yazarın 'yaşam materyalini' kendi varoluşsal alanına, kendi duygusal durumuna ve hayat görüşüne göre dönüştürmesidir; bu tür bir otobiyografiklik anlayışı edebi eserde, yazarın imgesel-sözel oyununun bir formu olarak ele alınır."

Otobiyografiklik teriminin evrimi ve 'doğruluk' ile 'itiraşılık' kategorileriyle olan ilişkisi, edebiyat biliminde "otobiyografiklik" ve "otobiyografi" gibi tamamen farklı iki kavramın eř anlamlı olarak kullanılmaya başlanmasına yol açmıştır. Bazı araştırmacılar, otobiyografik edebiyat eserlerini inceleyerek, "otobiyografiklik" ve "otobiyografik unsur" gibi kavramları terminolojik anahtar olarak kullanmaktadırlar. Bu durum, farklı kategorik paradigmalardan oluşan bir karışıklığa ve otobiyografinin doğruluğu veya yanlışlığı sorununu zmeye yardımcı olan güvenilirlik kriterine

²⁸ A.y., s. 226.

²⁹ N.A. Nikolina, a.g.e., s. 9.

dayanarak bir yaklaşıma neden olmuştur. Otobiyografiklik, dilbilimsel ve dilbilimsel olmayan gerçeklik arasındaki ilişkiyi temel sorun olarak ele alır ve bu bağlamda, otobiyografikliğin işaretlerin anlamı açısından ele alınması ve gerçek dünya ile sanatsal metin arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi gerektiği vurgulanır.³⁰

1.2.1. Aristoteles’in “Yansıtma (Mimesis)” Kuramı ve “Katharsis” Kavramı ile Otobiyografizm Arasındaki İlişki

Aristoteles ve Horatius’a kadar uzanan ilk ve en eski çalışmalarda edebi türler, edebiyat teorileriyle bir arada ele alınmış ve metin türleri üzerine yapılan çalışmalarla birlikte ilerlemiştir.³¹ Aristoteles’ten itibaren sanatın gerçekliği taklit etme (yansıtma) kavramı üzerine kurulu geleneksel metodolojiye bağlı kalınarak, otobiyografikliğin ve otobiyografinin incelenmesinde sanatın doğası ve işlevi üzerine tarihsel bir bakış sunulur.

Antik Yunan döneminde ve bu dönemde oluşturulan felsefede “*mimêsis*” kelimesi, genel olarak “taklit”, sanat terimi olarak “güzel sanat” anlamlarında kullanılmıştır.³² Aristoteles, “Poetika” adlı eserinde yansıtma kavramını, sanatın doğayı taklit etmesi olarak tanımlar. Sanatta var olan bir durum, olay ya da nesne vardır ve bunlar taklit edilir. O nedenle Aristoteles sanat anlayışının temel kategorisi olan mimesis, bir formun başka bir form altında taklit edilmesidir. Yani mimesis sanatçının sahip olduğu ve gerçekleştirdiği bir etkinliktir.³³ Mimesis olmayan bir şeyi ortaya çıkarma değildir. O, zaten doğada var olanın insani yeteneğe bağlı olarak yeniden biçimlendirilmesidir.

Sanatı bir yansıtma olarak görmek yüzyıllar boyu devam etmiş ve zamanımıza kadar gelmiş bir kuramdır. Bu görüşü savunanların sık sık başvurduğu ‘ayna’ benzetmesi

³⁰ E.M. Boldireva, a.y., s. 243.

³¹ Nermin Yazıcı, **Türk Edebiyatında Otobiyografi**, *Türkbilig*, 2006/11, s. 191.

³² Hasan Gürgün, **Mimesis Kavramı, Üç Yansıtma Kuramı ve Bu Kavramın Temel Sanat Akımları Üzerine Etkisi**, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 51, Ankara, 2021, s. 351.

³³ İsmail Tunalı, **Grek Estetik’i**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008, s. 114.

de düşüncelerine ışık tutan açıklayıcı bir benzetmedir.³⁴ Aristoteles'e göre müzik, resim, heykel, yazın gibi önemli sanatlar insanların ruhlarının, bedenlerinin ve eylemlerinin taklididirler.³⁵ Aristoteles'te de mimesis, gerçekliğin olduğu gibi taklidi değildir. Sanatçının öznelliğini, kişiselliğini de dikkate alan bir işlemdir.³⁶

Bu kuram sanatçının dünyayı, buradaki nesnelere, insanları, elinden geldiğince onlara sadık kalarak yansıttığına ya da yansıtması gerektiğine inanır. Doğalcı olan bu anlayışa göre, sanatçı hayatı ya da hayatın bir parçasını, bir yönünü, bir kesitini olduğu gibi sunar.³⁷

Yansıtmanın tarzı Sokrates, Platon ve Aristoteles'e göre farklıdır. Sokrates'e göre sanatçı, kişilerin fiziki, ruhi ve ahlaki yanlarını yansıtır veya taklit eder. Platon'a göre sanatçı, duyulur dünyayı bire bir yansıtır veya taklit eder. Aristoteles'e göre sanatçı olayları; nasıl olmuşlarsa, nasıl oldukları söyleniyorsa ya da nasıl olmaları gerekiyorsa öyle yansıtır veya taklit eder.³⁸

Araştırmacı Berna Moran bu konu hakkında; "İnsan benliğine ilişkin bu yeni kavrayış sanat ve edebiyata bakışta da yeni bir paradigmayı devreye sokar: Edebi eser artık bir ayna olmaktan çıkıyor, sanatçının iç dünyasına, ruhuna açılan bir pencere oluyor; sanatçıyı diğerlerinden ayıran, ona üstünlük sağlayan özel bir duyarlılık alanını işaret ediyordu." ifadelerini kullanmıştır.³⁹

Edebiyat akımları yansıtmayı ya da doğaya öykünmeyi kendilerine göre yorumlamış ve kendi teorilerinde kullanmıştır. Klasisizm'de Aristoteles'ten hareketle 'evrensel' ve 'ideal' olanın; romantizmde 'doğanın üreticiliği'nin; realizmde ise Platon'dan hareketle 'duyulur dünya'nın yansıtılması yer almaktadır.⁴⁰

³⁴ Berna Moran, **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1988, s. 15.

³⁵ Nejat Bozkurt, **Sanat ve Estetik Kuramları**, Ankara, Sentez Yayıncılık, 2014, s. 119.

³⁶ **A.e.**, s. 130.

³⁷ Berna Moran, **a.g.e.**, s. 17.

³⁸ Hasan Gürgün, **a.y.**, s. 362.

³⁹ Berna Moran, **a.g.e.**, s. 91.

⁴⁰ Hasan Gürgün, **a.y.**

Aristoteles, şairin (yazarın) hayatı ve insan yaşantısının anlamını bildiğini söyler. Bir bakıma söz konusu olan insan psikolojisidir. Bu nedenle sanatçı, bizi gerçeklikten uzaklaştıran, sahte bilgiler sunan biri değil, bize hayatı açıklayan biridir.⁴¹

Otobiyografik eserlerde, yazar kendi yaşamını ve yaşadıklarını detaylı bir şekilde anlatarak, gerçek hayattan bir kesit sunar. Bu, okuyucunun yazarın yaşamını ve iç dünyasını anlamasına olanak tanır. Yazarın kendini ve yaşamını bu şekilde yansıtması, okuyucunun da kendi yaşamıyla ilgili benzerlikler ve farklılıklar bulmasını sağlar. Yansıtma, otobiyografik eserin bir aynasıdır; yazarın iç dünyası ve yaşam deneyimleri, okuyucunun kendi yaşamını ve duygularını daha iyi anlamasına yardımcı olur.

Katharsis kavramı ise, Aristoteles'in trajedi tanımında önemli bir yer tutar. Katharsis, izleyicinin trajik olaylar karşısında yaşadığı duygusal arınma ve rahatlama ifade eder. Mimesis taklit yoluyla elde edilen bir yaratı; katharsis ise bu yaratının izleyici üzerinde bıraktığı etkidir.⁴² Aristoteles sanatçının mimetik etkinliğinin karşısına sanat eserini seyreden, sanat eserini algılayan başka bir etkinlik koyar; bu etkinliğe katharsis der. Katharsis temizlenme, arınma demektir. Bir nedensellik bağı içinde mimesis neden, katharsis de etki olarak düşünülebilir.⁴³

Otobiyografik eserlerde, yazar geçmişte yaşadığı zorlukları, acıları, sevinçleri ve kayıpları anlattığında, bu yazım süreci hem yazar hem de okuyucu için bir katharsis deneyimi sunar. Yazar, yaşamını kağıda dökerek kendi duygusal dünyasında bir arınma yaşar; geçmişin ağırlığını hafifletir ve duygusal bir rahatlama sağlar. Aynı zamanda, okuyucu da yazarın yaşadıklarını okurken, kendi yaşamındaki benzer deneyimleri ve duyguları yeniden değerlendirir ve bir katharsis yaşar.

Otobiyografik eserlerin yansıtma ve katharsis kavramlarıyla ilişkilendirilmesi, bu tür eserlerin hem yazara hem de okuyucuya sunduğu derin duygusal ve zihinsel deneyimleri vurgular. Yazar, kendi yaşamını yansıtarak hem kendini daha iyi anlar

⁴¹ Berna Moran, **a.g.e.**, s. 26.

⁴² Gülümser Durhan, **Aristoteles'te tekhné olarak sanatın epistemik değeri**, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 3, 2020, s. 1983.

⁴³ İsmail Tunalı, **a.g.e.**, s. 116.

hem de okuyucularına içsel bir yolculuk sunar. Geçmişini tüm anlarıyla değerlendirip bir tür yüzleşme yaşar. Okuyucular ise, yazarın deneyimlerinden ilham alarak, kendi yaşamlarını ve duygularını daha derinlemesine değerlendirir ve bir duygusal arınma yaşarlar. Bu süreç, otobiyografik eserlerin gücünü ve etkisini artırır, onları hem kişisel hem de evrensel bir deneyim haline getirir.

Bundan hareketle otobiyografinin bir yankısı olarak otobiyografiklik, metin yazarının tarih yazımının bir nesnesi yani zaman ve mekanda somut, ampirik bir kişi olarak hem de aynı zamanda öz-bilişsel disiplinlerin, felsefenin ve psikolojinin bir öznesi olarak tanımlandığı yerde aranabilir.⁴⁴ Felsefi ve psikolojik bir sorunsal olarak benlik kavramına verilen farklı sanatsal tepkiler meselesi olduğu söylenebilir. Yazar, eylemi ve karakteri önemli anlara ve imgelere indirgeyebilir ve buna bağlı olarak bu anları ve imgeleri araştıran ve çevreleyen bir anlatı monoloğunu yoğunlaştırabilir. Bu tür söylemsel ve şiirsel öz yazım biçimlerinde öz bilinç, malzemenin daha soyut bir şekilde ele alınmasıyla dengelenir.⁴⁵

Kişinin kendi zihinsel yaşamını dil ve sözcükler yardımıyla tasarlayarak sanatsal yaratım faaliyetinde bulunması ruhani bir eylemdir ve doğrudan deneyimlenenden ayrılır. Gerçekliğin yalnızca iç gözlem sürecinde vurgulanan belirli yönleri kaydedilir.

Paul John Eakin, otobiyografiyi kapsamlı bir şekilde “kendini icat etme yöntemi” olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla “tüm otobiyografik anlatıların merkezi olan benlik, zorunlu olarak kurgusal bir yapıdır.”⁴⁶

Sonuç olarak Rönesans döneminden Kant’a ve romantiklerden 20. yüzyılın çeşitli edebiyat teorilerine kadar, sanatın insan deneyimini nasıl ifade ettiği ve yansıttığı üzerine düşünceler geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar, edebiyat bilminde otobiyografik metottan psikolojik okumalara kadar çeşitli okulların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

⁴⁴ M. Medariç, **a.y.**, s. 44.

⁴⁵ D.J. Gordon, **Character and Self in Autobiography**, *The Journal of Narrative Technique*, Spring, 1988, Vol. 18, No. 2, s. 106.

⁴⁶ **A.y.**

Günümüzde otobiyografiklik sorununa hangi açılardan bakılabileceği felsefe, kültür tarihi, dilbilim, psikoloji gibi birçok sosyal bilimin çalışmalarını içermektedir.

1.2.2. Edebi Eserlerde Otobiyografiklik

Edebiyat biliminde otobiyografiklik, biyografik bir durumun edebi bir eserde yansması temelinde kurulan özel bir sanatsal fenomen olarak anlaşılır. Fakat, bir eserin yaratılması sırasında otobiyografik unsurların sanatsal dönüşüme uğradığını ve sanatsal bir dünyanın olayı haline geldiğini göz ardı etmemek önemlidir. Birçok makale ve tez, klasik ve çağdaş yazarların eserlerinde otobiyografikliğini incelemektedir. M.M. Bahtin, O.A. Bolşev, M.L. Vigotski, L. Ginzburg, D.S. Lihaçov, M. Medariç, İ.P. Karpov, V.B. Şklovski ve diğer bilim insanları, otobiyografiklik teorisinin gelişimine büyük katkıda bulunmuşlardır.

Yazarın eserleri, bazen tartışılrsa da kişiliğinin özellikleriyle, inançlarıyla, yaşam tarzıyla, davranış biçimleriyle, eylemleriyle ve genel olarak biyografisiyle sıkı sıkıya bağlıdır.⁴⁷

Biyografideki olayların metinde doğrudan yansıtılmasının yanı sıra, yazarın kendine dönük düşünceleri ve belirli bir biyografik durumdan kaynaklanan duyguların eserde yansıtılması da otobiyografik diskurun tanım alanına girer. Otobiyografik başlangıç ve özellikle otobiyografiklik kavramı, edebi metnin analizinde yaygın olarak kullanılmaktadır; yine de otobiyografikliğin teorik olarak anlaşılması ve belirli yazarların yaratıcılığında bu özelliğin nasıl ortaya çıktığının incelenmesi sorunu, çağdaş edebiyat biliminde daha fazla geliştirilmesi gereken bir konudur.

Otobiyografiklik, yazarın hayatının koşullarıyla ilişkili iç ve dış deneyiminin gerçekliklerinin edebi bir eserin sanatsal ve figüratif sistemine dönüştürülmesidir.⁴⁸

Otobiyografik eserler, yazarların kendi hayatlarından aldıkları ilhamla okuyucularına daha samimi bir anlatım sunar. Bu tür eserlerde gerçek yaşam olayları ve kurgusal

⁴⁷ V.E. Halizev, **Teoriya literaturı**, Moskva, İzdatelskiy tsentr "Akademiya", 2013, s. 27.

⁴⁸ L.V. Pervuşina, **a.y.**, s. 245.

unsurlar iç içe geçerek, yazarın duygusal dünyasının daha geniş bir perspektiften ele alınmasını sağlar. Aynı zamanda, yazarın kendi deneyimlerini bir sanat eserine dönüştürme süreci, eserin kendine özgü bir otantiklik kazanmasına yardımcı olur. Bu bağlamda, otobiyografik unsurların edebi eserlere yansımaları, hem yazarın kendini ifade etme biçimi hem de okuyucunun eseri algılama şeklini derinden etkiler. Kişisel olanın bu şekilde evrensel bir yankı bulması edebiyatın en çarpıcı güçlerinden biri olarak kabul edilir.⁴⁹

Gustave Flaubert'in ünlü sözü "Madame Bovary, benim." ifadesi, yazarın kendisini eserine dahil etmesinin belki de en net örneğidir.⁵⁰ Flaubert, karakterler ve olaylar üzerinden kendi duygusal ve zihinsel süreçlerini keşfeder.

Berna Moran'a göre, "Yazarın hayatında yer alan olaylar, içinde yaşadığı koşullar, aile ortamı, okuduğu kitaplar, başından geçen aşklar, vb., bütün bunlar yazarın kişiliğinin ve dolayısıyla eserlerinin iyi anlaşılması için gerekli bilgiler sayılır."⁵¹ Bir sanat eseri, metinde "anlatıcının imajı ve karakterlerin imajları temelinde" oluşan, yazarın niyetinin somutlaşmış hali olarak ortaya çıkar. Yazarın imajı ise "karakterlerin ve olay örgüsünün gelişiminde, eserin kompozisyonunda, manzara, diyalog gibi araçların kullanımında" değişen yoğunluklarda kendini göstermektedir.⁵²

Bu açıdan N.V. Gogol'ün, "Her seferinde, ben kendimi tasvir ediyorum." demesi anlamlıdır. Herkesin hayatında bir roman gizlidir. Romancı, esasen kendi hayatını başkasına mal etmesini bilen, yerine göre kendinde, başkasını anlatmayı başarabilen insandır.⁵³

Her eserin karakterinde yazarın bir parçası bulunur. Araştırmacılar A.S. Puşkin'in "Yevgeni Onegin" (*Yevgeni onegin, 1833*), M.Y. Lermontov'un "Zamanımızın

⁴⁹ Ye.A. Denisova, **Avtobiografizm kak hudojestvennaya problema v tvorçestve M.Yu. Lermontova**, Moskva, MGU imeni M.V. Lomonosova, 2021, s. 11.

⁵⁰ **A.y.**, s. 13.

⁵¹ Berna Moran, **a.g.e.**, s. 118.

⁵² L.V. Pervuşina, **a.y.**

⁵³ Mehmet Tekin, **Roman Sanatı, Romanın Unsurları**, Ankara, Ötüken Yayınevi, 2016, s. 196.

Kahramanı” (*Geroy našego vremeni 1840*), İ.A. Gonçarov’un “Oblomov” (*Oblomov, 1859*) eserlerindeki otobiyografikliğin varlığı ve biçimleri üzerine tartışmışlardır.

Edebi düzyazıda otobiyografiklik, yazarın kendi hayatının “gerçekliklerine” dayanması, kurgusal olay örgüsü veya karakterlerin gerçek prototiplere sahip olabileceği hakkında sinyaller verir. Otobiyografik karakter ile gerçek, biyografik yazar arasındaki temel farkı belirlerken, yazarın kaderinin, otobiyografik karakter aracılığıyla kendi çağının ideolojik ve estetik görüşlerini özetlediğini görebiliriz.

Sanat ve edebiyatla ilgili biyografi sorunları G.O. Vinokur tarafından gündeme getirilmiştir. Vinokur, yazarın kişisel hayatının ‘özgün bir yaratıcılık alanı’ olduğunu, sanatsal yaratıcılıkla etkileşim içinde olduğunu savunur; biyografik bilgi, eserleri yazarın kişisel eylemi olarak görmemizi sağlar. Bilim insanı, biyografinin konusunu yalnızca insanın ampirik deneyimi olarak görmez, kişiliğinin derinlikleri olarak da görür.

A.P. Skaftimova’nın “Yeraltından Notlar” (*Zapiski iz podpolya, 1864*) da yazarın kişiliğinin oldukça farklı yönlerinin yansıtıldığına dair görüşleri dikkate değerdir. Bilim insanına göre F.M. Dostoyevski “kendi ampirik kişiliğinde ‘yeraltı’ kahramanının canlandığı cehennemden pek çok şey taşıyordu.”⁵⁴

Benzer şekilde, ünlü Rus filozofu S.L. Frank, Puşkin’in şiirsel yaratıcılığını anlamak konusunda şairin ampirik yaşamı ile onun şiirsel yaratıcılığı arasındaki tüm farklılıklara rağmen, ruhsal kişiliğinin yine de bir bütün olarak kaldığını ve eserlerinin de tıpkı kişisel yaşamı ve hayat görüşleri gibi bu kişiliğin derinliklerinden doğduğunu söylemiştir.

M.M. Bahtin’in görüşüne göre, otobiyografik karakter, kendi hayatının tamamlanmamış olaylarına dalmış yazar figüründen daha bütün ve tamamlanmış hale gelir. Otobiyografik karakter tarafından ifade edilen ideolojik ve estetik görüşler,

⁵⁴ V.E. Halizev, **a.g.e.**, s. 29.

yazarın sürekli değişen düşünce sisteminden daha düzenli ve yapılandırılmış hale gelir.⁵⁵

Otobiyografiklik, eserin gerçekten var olan yazarıyla, onun biyografisi, psikolojisi ve dünya görüşü ile bağlantı olarak algılanır; ancak eserin yaratılması sırasında otobiyografik unsurların sanatsal dönüşüme uğrayıp sanatsal dünyanın bir olayı haline geldikleri de her zaman dikkate alınmaz.⁵⁶ M.M. Bahtin edebiyat tarihinde ve estetik analizde biyografik karşılaştırmanın ve yazar ile kahramanın dünya görüşlerinin karşılaştırılmasının mümkün ve yararlı olduğunu vurgular ve böyle bir analizin, yazarın kahramana karşı olan estetik ve yaratıcı tutumunu anlayarak ve kahramanın dünya görüşünün bütün içinde nasıl bir rol oynadığını kavrayarak gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtir.⁵⁷

M.M. Bahtin şunu da ekler: “Yazar ve kahraman arasındaki doğrudan ilişkiye göre, yazar kendinden dışarı çıkmalı, hayatını gerçekten deneyimlediğimiz düzlem dışında bir şekilde deneyimlemelidir; sadece bu koşul altında hayatını dışsallıktan gelen, onu tamamlayan değerlerle doldurabilir. Kendisine karşı farklı olmalı, başkasının gözleriyle bakmalıdır. Gerçekte, biz de hayatımız boyunca bunu sürekli yapıyoruz, kendimizi diğerlerinin bakış açısından değerlendiriyor, bir başkası aracılığıyla kendi bilincimizden transgresif olan anları anlamaya ve hesaba katmaya çalışıyoruz.”⁵⁸

Otobiyografik unsurların edebi eserlerde kullanımı, yazarların kendi deneyimlerini, duygularını ve yaşamlarından kesitleri anlatılarına dahil etmeleri şeklinde gerçekleşir. Bu unsurlar, çeşitli biçimlerde eserlere entegre edilir ve hem anlatının zenginleşmesine hem de okuyucunun eserle kurduğu bağın derinleşmesine katkıda bulunur. Otobiyografik unsurların edebi eserlerde kullanıldığı bazı yaygın yöntemler şu şekildedir:

⁵⁵ L.S. Yankovskaya, **Avtobiografizm ili avtopsihologizm? K voprosu avtorskogo prisutstviya v hudojestvennom povestvovanii**, *izvestiya Saratovskogo universiteta. Novaya seriya, Seriya: Filologiya. Jurnalistika*, T:18, Sayı:1, 2018, s. 87.

⁵⁶ E.K. Kovaleva, **a.y.**, s. 224.

⁵⁷ M.M. Bahtin, **a.g.e.**, (Çevrimiçi), http://teatr-lib.ru/Library/Bahtin/esthetic/#_Toc225599032, Erişim Tarihi: 17.01.2024.

⁵⁸ **A.e.**

- Karakter Gelişimi: Yazar, kendi kişilik özelliklerini, yaşam tecrübelerini veya psikolojik çatışmalarını kurgusal karakterlere yansıtarak gerçekçi ve derinlemesine karakterler yaratabilir. Bu karakterler, yazarın kendi deneyimlerinden esinlenilmiş olabilir, ancak tamamen otobiyografik olmaktan ziyade, yazarın yaratıcılığıyla şekillendirilir.
- Mekan Tasvirleri: Yazar, çocukluklarını geçirdikleri veya hayatlarının önemli dönemlerinde buldukları yerleri detaylı bir şekilde anlatabilir. Bu mekânlar, hikâyede önemli bir rol oynayabilir ve eserin atmosferini belirlemede kilit bir unsura dönüşebilir.
- Tema ve Motifler: Yazarın kişisel mücadeleleri, inançları ve felsefi görüşleri eserin temalarına ve tekrar eden motiflerine yansiyabilir. Bu öğeler, eserin genel mesajını ve tonunu şekillendirmede önemli rol oynar.
- Olay Örgüsü: Yazar, hayatında gerçekleşmiş önemli olayları, dönüm noktalarını veya anlamlı anıları hikâyenin olay örgüsüne entegre edebilir. Bu olaylar, genellikle kurgusal bir bağlamda yeniden şekillendirilir ve esere özgünlük katmak için kullanılır.
- Anlatıcı Perspektifi: Yazar, kendi bakış açısını, düşünce tarzını ve konuşma biçimini anlatıcıya yansıtarak okuyucuya daha samimi bir anlatım sunabilir. Bu, özellikle birinci şahıs anlatımlarda belirgindir.
- Dil ve Üslup: Yazarın kişisel dil kullanımı, konuşma tarzı ve edebi tercihleri, yazı diline ve üslubuna doğrudan yansır. Bu, eserin tonunu ve okuyucu ile kurulan iletişim şeklini belirler.
- Tarihsel ve Kültürel Bağlam: Yazarın kişisel tarihi ve kültürel kökeni, eserde işlenen tarihsel ve kültürel öğelerle bütünleşebilir. Bu, eseri daha otantik kılar ve yazarın kendi deneyimlerini geniş bir okuyucu kitlesine aktarmasına olanak tanır.

A.O. Bolşev de otobiyografikliğin aşağıdaki formlarını belirtir:⁵⁹

- Yazarın psikolojisinin, kişisel niteliklerinin karakterlerine yansıtılması;
- Yazarın “benliğinin” hikayesi ve karakterleri arasındaki süje bağlantısı;
- Yazarın hayatıyla doğrudan veya sembolik olarak bağlantılı olan, tekrar eden motifler ve durumların varlığı gibi durumlar.⁶⁰

A.O. Bolşev aynı zamanda, otobiyografikliğin yazarın kişiliği ile ilgili aşağıdaki işlevleri ifade edebileceğini belirtir:

- Hayatın sorgulanması, yaşamın anlaşılması için yansıtma işlevi;
- Metinde anlatılan olayların gerçekliğinin doğrulanması işlevi;
- Kişinin yaşamını, deneyimini haklı çıkarma işlevi.

Yazarın karakteri olayların seçiminde, karakterlerin ve hikayenin gelişiminde, eserin kompozisyonunda, belgesel malzemenin kullanım derecesinde ve manzara, diyalog, ritim, tekrarlar, kontrastlar ve sapmalar gibi çeşitli edebi tekniklerin uygulanmasında farklı yoğunluklarda ortaya çıkar.⁶¹

Yazar dünyanın sanatsal bir modelini yaratmak için hayatından ve dünya görüşünden gerçekleri kullanır. Gerçek olayları, hayali olanları veya tarihsel rekonstrüksiyonları temel alan otobiyografik eserler, kültür tarihinin önemli bir parçasıdır. Otobiyografi yazarların düşüncelerini, duygularını, korkularını, bilinç dışı ve dile getirilmemiş arzularını ifade etmenin doğru yolunu bulmasına ve bunları net görüntü ve kavramlara dönüştürmesine olanak tanır.

⁵⁹ Yu.A. Şevtsova, **Avtobiografiçeskiye istoki liriki O.F. Berggolts**, Belgorod, 2017, s. 12.

⁶⁰ A.N. Gorbunova, **Avtobiografizm i avtobiografiçeskiye janrı v tvorçestve A.İ. Hertseni 1840-1850h godov**, Yekaterinburg, Uralskiy Gosudertsvanniy Pedagogičeskiy Universitet, 2014, s. 16.

⁶¹ Yu.A. Şevtsova, **a.y.**, s. 10.

Bu görüntü ve kavramlar yalnızca yazarların değil, aynı zamanda yaşadıkları toplum ile dönemin de anlaşılmasına yardımcı olur ve değerli tarihsel ve kültürel veriler sağlar.⁶²

N.A. Nikolina'nın "Rus Otobiyografik Düzyazısının Poetikası" adlı çalışmasında, otobiyografik unsurların kullanımına dair çeşitli örnekler ve analizler sunulmaktadır. Bu çalışma, otobiyografik düzyazının tür yapısını, sözcüksel-anlamsal organizasyonunu ve anlatı tekniklerini derinlemesine incelemektedir.

Çalışmaya göre otobiyografik eserlerin başlıkları, eserin türünü ve içeriğini belirleyen önemli unsurlardır. Başlıklar, yazarın kişisel deneyimlerini ve yaşam öyküsünü işaret eder. "Hayatımın Tasviri", "Benim Zamanım" gibi başlıklar, metnin anlamsal baskınlığını ve yazarın niyetini yansıtır. Örneğin, "Hayatımın Tasviri" başlığı, yazarın kendi hayatını ve bu hayatın önemli anlarını anlatacağını işaret eder.

Dil ve üslup teknikleri, otobiyografik metinlerde yazarın iç dünyasını ve deneyimlerini yansıtır. Yazarın kendi konuşma davranışını çözümlemesi ve sözcüklerin anlamlarını açıklaması, okuyucunun yazarın içsel çatışmalarını ve düşüncelerini daha iyi anlamasına yardımcı olur. Bu, okuyucunun yazarla daha güçlü bir bağ kurmasını sağlar ve metnin otobiyografik doğasını pekiştirir. Otobiyografik eserlerde içsel diyaloglar ve doğrudan konuşmalar, anlatının derinliğini artırır. Bu tür konuşmalar, karakterlerin temsilini ve duygusal ifadelerini yansıtır.⁶³

Rus edebiyatı, otobiyografik unsurların yoğun olarak kullanıldığı zengin bir edebi geleneğe sahiptir. Özellikle 19. ve 20. yüzyıl Rus yazarları, kendi yaşamlarından ilham alarak derinlemesine karakterler, etkileyici atmosferler ve anlamlı temalar oluşturmuşlardır. L.N. Tolstoy'un "İtirafımlarım" (*İspoved, 1882*) adlı eseri, yazarın yaşamındaki ruhsal dönüşümleri ve manevi arayışlarını anlattığı açıkça otobiyografik bir metindir. "Savaş ve Barış" (*Voyna i mir, 1869*) gibi kurgusal eserlerinde de

Tolstoy, kendi aile yaşamından ve gençliğindeki deneyimlerden unsurları karakterlerine ve olay örgüsüne dahil etmiştir. Özellikle Bezuhov karakteri, Tolstoy'un kendi içsel çatışmalarını ve hayatındaki dönüm noktalarını yansıtır. F.M. Dostoyevski, "Suç ve Ceza"da (*Prestupleniye i nakazaniye, 1866*) yoksulluğu ve borçlarıyla mücadelesinin deneyimlerini, Raskolnikov karakterinin hikâyesine yansıtmıştır. "Ecinniler"de (*Besi, 1874*) ise Dostoyevski, 1860'lar Rusyası'nda yaşanan politik çalkantılar ve radikal düşüncelerle kendi bireysel ve toplumsal eleştirilerini birleştirir.

A. Çehov'un oyunları, ailesinin yaşadığı mali sıkıntıları ve sosyal değişimlerin birey üzerindeki etkilerini işler. "Vişne Bahçesi" (*Vişnyoviy sad, 1904*) Çehov'un ailesinin yaşadığı mülkün kaybedilmesine paralel bir hikâye sunarken, "Üç Kız Kardeş" (*Tri sestre, 1901*) ise kendi aile üyeleri ve arkadaş çevresinden ilham alarak yazılmıştır. M. Gorki'nin "Çocukluğum" (*Detstvo, 1913*) adlı eseri de Rus edebiyatında otobiyografik bir anlatı olarak öne çıkar. Gorki, zorlu çocukluk yıllarını ve gençlik dönemini, Rus toplumunun alt kesimlerinde yaşamının zorluklarını realist bir bakış açısıyla sunar.

Sonuç olarak, yazarın yaşam öyküsü, eserlerinin yaratılmasına etkili olan motivasyonları, temaları ve sembolleri aydınlatır. Dolayısıyla, edebiyat bilimi, eserlerin sadece metinsel analizine odaklanmak yerine, yazarın kişisel deneyimlerinin ve döneminin sosyo-kültürel koşullarının kapsamlı bir değerlendirmesini gerektirir. Bu yaklaşım, edebi eserlerin daha derin ve çok boyutlu bir şekilde anlaşılmasına olanak tanır.

1.2.3. Bir Yöntem Olarak "Biyografik Eleştiri"

Biyografik eleştiri yöntemi, Fransız eleştirmen, şair ve yazar Charles Augustin Sainte-Beuve tarafından Romantik dönemde geliştirilen, edebiyatı incelemenin ilk bilimsel yollarından biridir. Fransız gazeteleri ve dergileri için yazdığı makale, inceleme ve denemelerinde, Sainte-Beuve'ün "biyografik yöntemi" yavaş yavaş şekillenmiştir.

L.M. Krupçanov, Sainte-Beuve'ün “Diderot” başlıklı incelemesinde temel ilgi alanının, büyük yazarların sadece karakterlerini, düşüncelerini, mektuplaşmalarını, ahlaki portrelerini değil, aynı zamanda sosyal, dini ve felsefi görüşlerinin özelliklerini ve evrimini de içeren karşılaştırmalı biyografiler olduğunu belirttiğini ifade etmektedir.

Sainte-Beuve'ün ‘biyografik yönteminin’ savunucuları, yazarın tüm yaşamının eserlerine indirgenebileceğini ve yüzeysel eleştirinin bir şairin içindeki insanı göremediğini savunuyorlardı. Bu durumu, G.K. Kosikov, “Edebiyat Portreleri ve Eleştirel Denemeler” eserinde, “edebiyat ve edebi yaratımın insanın doğasından ayrılamayacağını” belirterek “Bir eserden zevk alabilirim, ancak eseri insan bilgisi dışında değerlendirmem zordur” sözleriyle açıklamaktadır.⁶⁴

Sainte-Beuve, “Edebi yaratım benim için insandaki diğer her şeyden, onun doğasından ayrılamaz; şu ya da bu eserden zevk alabilirim, ancak insanın kendisi hakkındaki bilgimden ayrı olarak onu yargılamam zordur; bunu şu şekilde ifade edebilirim: ‘*ağaç nasılsa, meyve de öyledir*’. Bu nedenle edebiyat çalışması beni oldukça doğal bir şekilde psikoloji çalışmasına yönlendiriyor” demiştir.⁶⁵

Mayıs 1839’da İtalya’dan Fransa’ya deniz yoluyla dönen Sainte-Beuve, Gogol ile tanışır. Gogol ile yaptığı ‘canlılık dolu, yaşamın gerçekleri hakkındaki gözlemlerinin doğruluğu ve zenginliği ile karakterize edilen’ sohbet kendisine ‘yazdıklarının tüm özgünlüğünü ve gerçekçiliğini bir çırpıda kavrama ve “Taras Bulba” (*Taras Bulba, 1835*) öyküsünü bir Rus destanı ve Gogol’ü de büyük bir gerçekçi olarak adlandırma konusunda etken olmuştur.

Sainte-Beuve’ün yazarın hayata dair gözlemlerinin doğasını kavradığı canlı izlenimlerden yola çıkan eleştirmen, onun yazma yöntemini tanımlamaya devam eder.

⁶⁴ T.S. Orlova, **Opredeleniye “biografiçeskogo metod” Sent-Byova v yego rabotah raznih let**, (Çevrimiçi), <https://moluch.ru/archive/293/66521/>, Erişim Tarihi: 10.04.2024.

⁶⁵ V.G. Zinçenko, V.G. Zusman, İ.Z. Kirnoze, **Literatura i metodi yeyo izuçeniya. Sistemny i sinergetičeskiy podhod: yçyobnoye posobiye**, (Çevrimiçi), https://litlife.club/books/211007/read?page=1#section_1, Erişim Tarihi: 25.04.2024.

Herkesin hakkında bir çalışma yazdığı yazarla konuşma şansına sahip olmadığı açıktır. Böyle bir durumda, Sainte-Beuve'e göre, arşiv malzemelerine, belgelere, mektuplara, yazarın hayatının görgü tanıklarına ve biyografisine başvurulmalıdır. Yazarla tanışmaya en başından, onun akrabalarını, babasını, erkek kardeşlerini, kız kardeşlerini ve özellikle de 'en yakın akrabası' olan annesini ve çocuklarını inceleyerek başlanılmasını önerir, çünkü onlarda bile büyük bir yazarın büyüklüğünü gizleyebilecek nitelikler ortaya çıkar: "Doğanın kendisi analiz etmeyi kolaylaştırır".⁶⁶

Sainte-Beuve, sanatçının kökeni ve akrabalarının yanı sıra yetiştirilme tarzı ve eğitimi hakkında mümkün olan tüm bilgileri topladıktan sonra, yazarın oluşum döneminde kendini içinde bulduğu o ilk çevreyi, arkadaş grubunu ve çağdaşlarını tanımalarını tavsiye eder. Okuduğu kitaplar, öğretmenler ve hatta öğrenciler de önemlidir. Onların seçimi çok şey söyleyecektir.

Biyografik yöntem, bir eserin yazarının benzersiz bir biyografiye sahip, olayları eserini etkileyen, kendi düşünceleri, duyguları ve hatta hastalıkları olan, kendi zamanında yaşayan ve doğal olarak eserlerinin tema ve olay örgüsü seçimini belirleyen yaşayan bir kişi olduğu fikrine dayanır.

Araştırmacı R. Wellek ve A. Warren da bunu "Bir sanat eserinin en aşikâr sebebi yaratıcısıdır, yazarıdır. Bu yüzden edebi eserin yazarın hayatı ve kişiliği ışığında değerlendirilip açıklanması, edebiyat incelemesinin en eski ve oturmuş yöntemlerinden birisi olmuştur." düşüncesiyle destekler.⁶⁷

Bir eserde otobiyografikliğin varlığı veya yokluğu, metnin biyografik araştırması yoluyla belirlenir. Araştırmacılar tarafından bulunan otobiyografiklik derecesi farklılık gösterir. Kahramana yazarın sadece bir özelliğinin verilmesinden, yazarın kendi 'ben'ini kahramana tamamen emanet ederek onunla tam bir ruhsal birlik sağlamasına kadar değişir.

⁶⁶ A.e.

⁶⁷ R. Wellek, A. Warren, **Edebiyat Teorisi**, Çev. Ö. Faruk Huyugüzel, İstanbul, Dergah Yayınları, 2019, s. 94.

Otobiyografiklik kavramı edebi metinler üzerinde, kurgusal bir esere edebi olarak aktarılan gerçek yaşam unsurları baz alınarak bilimsel bir inceleme yapılmasının mümkün olup olmadığı sorusunu yöneltir. Eğer yanıt olumluysa, bir dizi alt soru ortaya çıkar. Gerçek yaşam unsurları esere nasıl yerleştirilmiştir, eserdeki işlevleri ve anlamları nelerdir?

Yazarın hayatında yer alan olaylar, içinde yaşadığı koşullar, aile ortamı, okuduğu kitaplar, başından geçen aşklar yazarın kişiliğinin ve dolayısıyla eserlerinin iyi anlaşılması için gerekli bilgiler sayılır. Yazarın inançları, dünya görüşü, psikolojik durumu saptanırsa, eserler bu bilginin ışığında incelenerek sağlam yorumlara ve değerlendirmelere varılabilir.

Biyografik okuma yönteminde, otobiyografik roman ile romanda otobiyografiden yararlanma arasındaki farkın ayırt edilmesi önemlidir. Otobiyografik roman, yazarın kendi yaşantısını açıkça romana konu etmesi anlamına gelirken, romanda otobiyografiden yararlanma, yazarın yaşantısının nesnellik kazanarak kurgusal bir biçime ulaşmasını içerir. Bu fark, yazarın gerçeği romana ne derecede yansıtacağı sorunsalından kaynaklanır. Otobiyografik eserlerde belgeler ve kronolojik akış ön planda iken, kurgusal eserlerde sezdirme ve çağrışım yöntemleri kullanılabilir.

Özellikle otobiyografik olmayan ancak otobiyografik öğeler barındıran eserlerin incelemesinde daha dikkatli olmak gerekir. Bu tür eserlerde biyografik okuma, hayatın belli renklerinin ve ayrıntılarının yansımaları şeklinde uygulanmalıdır. Ayrıca, ben anlatıcı bakış açısına sahip metinlerde, anlatıcı ile yazarın farklı olduğu bilinmesine rağmen, okurun anlatıcıyı yazarla özdeşleştirme eğilimi olabilir. Ben anlatıcı, yazarın kimliğini taşıyorsa metin otobiyografik olarak değerlendirilebilir.

Biyografik okuma yönteminin, edebiyat incelemelerinde yararlı bir yöntem olduğu söylenebilir. Bu yöntemle yazarın eserindeki birçok imayı ve telmihi açıklığa kavuşturmak mümkündür. Fakat, biyografik okuma, eserin sanat değerini belirlemez veya değiştirmez. Yazarın hayatını doğru bir biçimde eserine yansıtması, eseri daha değerli kılmaz.

İKİNCİ BÖLÜM

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV'İN YAŞAMI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

2.1. Çocukluk Yılları⁶⁸

İvan Sergeyeviç Turgenyev, 28 Ekim 1818'de Oryol'da dünyaya geldi. Çocukluk yıllarını Oryol eyaletinin Mtsensk bölgesi olan Spaskoe-Lutovinovo'da annesinin mülkünde geçirdi. Turgenyev ailesi asilzadelerden olmasa da Rusya'nın en köklü, en soylu ailelerindendi. Aile bir Tatar soyundan geliyordu. Tatar Murza Lev Turgenyev 1440 yılında Altın Orda'dan Grandük Vasiliy Vasiliyeviç'in yanına gitmiş, Rus vatandaşlığına geçmiş ve Hıristiyan inancına göre vaftiz edildiğinde kendisine Rus ismi İvan verilmiştir.

Annesi Varvara Petrovna otoriter bir kadındı. Babasını erken yaşta kaybeden Varvara Petrovna kendisini yabancı ve güçsüz hissettiği üvey babasının ailesinde büyüdü. Baskılara dayanamayarak evden kaçmak zorunda kaldı ve sert bir adam olan amcası İvan İvanoviç Lutovinov'un yanına sığındı. Amcası yeğenine çok az ilgi gösteriyordu ama onu hizada tutuyor, en ufak bir itaatsizlikte onu evden kovmakla tehdit ediyordu. Amcasının ani ölümü Varvara Petrovna'yı bölgenin en zengin insanlarından birine dönüştürdü. Büyük mülklerin ve neredeyse beş bin serfin sahibi oldu.

Varvara Petrovna genç bir subay olan Sergey Nikolayeviç Turgenyev ile tanıştığında otuz yaşındaydı. Sergey Nikolayeviç soylu bir aileden geliyordu ancak o zamana

⁶⁸ İvan Sergeyeviç Turgenyev'in hayatı araştırılırken kendisinin ve çağdaşlarının onunla ilgili anılarına, annesi Varvara Petrovna'nın mektuplarına, V.N. Jitova'nın anılarına başvurulmuştur. Buna ek olarak B.K. Zaytsev'in "Turgenyev'in Hayatı" adlı belgesel-sanatsal anlatısı incelenmiştir. V.N. Toporov, G.A. Byalıy ve Yu.V. Lebedev'in araştırmaları da Turgenyev'in hayatının anlaşılmasında birincil kaynaklar olmuştur. Prof. Dr. Türkan Olcay'ın "TURGENYEV. Yaşamı, Sanatı ve Çağı" kitabı da Turgenyev'in hayatını ve edebi faaliyetlerini kapsamlı bir şekilde inceleyen ve bu bölümün oluşturulmasında etkili olan önemli bir çalışmadır.

kadar çoktan fakirleşmişti. Sergey Nikolayeviç yakışıklı, zarif ve zeki idi. Varvara kendisinden altı yaş büyük olmasına ve çekici olmamasına rağmen sahip olduğu mülkler ve binlerce serf Sergey Nikolayeviç'in kararını belirledi. 1816'da evlenen çift Oryol'a yerleşti.

1821 yılında Sergey Nikolayeviç askerlik hizmetinden ayrıldı ve albay olarak emekli oldu. Turgenyevler Oryol'dan ayrıldılar ve kalıcı olarak Spaskoe-Lutivonovo'ya taşındılar. Turgenyev dört yaşındayken, aile ilk yurtdışı seyahatine çıktı. Yol Berlin, Dresden, Carlsbad, Zürih ve Bern üzerinden Paris'e uzanıyordu.

Turgenyev daha çocukken üç Avrupa dilini akıcı bir şekilde konuşuyor ve Alman, İngiliz ve Fransız edebiyatının klasiklerini orijinal dillerinden okuyordu. Büyükbabasının eski kütüphanesini keşfetmesi hayatında bir dönüm noktası oldu. Kütüphanede antik yazar ve şairlerin eserleri, Fransız ansiklopedistlerin eserleri; Voltaire, J.J. Rousseau, Montesquieu, W. Scott, de Stael'in romanları; Rus yazarların eserleri; M.V. Lomonosov, A.P. Sumarokov, N.M. Karamzin, N.K. Dimitriyev, V.A. Jukovski'nin yanı sıra tarih, doğa tarihi, botanik üzerine kitaplar bulunuyordu. Kütüphane kısa sürede Turgenyev'in evdeki en sevdiği yer haline geldi ve bütün günlerini burada geçirdi.

1827'nin başlarında aile Moskova'da bir ev satın aldı, çocukları yüksek eğitim kurumlarına kabul için hazırlamanın zamanı gelmişti. Weydenhammer yatılı okuluna gönderilen dokuz yaşındaki Turgenyev için evden devlet eğitime geçiş kolay olmadı. Spaskoe'yi, gölgeli bahçenin تنها köşelerini, orada kalan iyi av arkadaşlarını özliyordu.

Çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde Turgenyev'in hayatında amcası, babasının küçük kardeşi Nikolay Nikolayeviç önemli bir rol oynadı. Ebeveynleri yurt dışında kalırken, amcası çocukların yetiştirilmesiyle ilgili tüm kaygıları üstlendi. Nikolay Nikolayeviç Turgenyev, ne eğitiminin çok yönlülüğü ne de ruhani sorgulamalarının derinliği ile ayırt ediliyordu. Eski tarzda bir Rus asilzadesiydi. Ancak Varvara Petrovna ve Sergey Nikolayeviç'in aksine, çocuklara karşı davranışlarında karakter bütünlüğünü, iyi huyluluğu, nezaketi ve samimiyeti korudu. Turgenyev amcasına o

kadar bağlandı ki, daha sonra araları bozulduğunda bile ona “ikinci baba” diye hitap etti.⁶⁹

1829 yazında ebeveynler yurtdışından döndüler ve çocukları başka bir yatılı okula göndermeye karar verdiler. 1831 yazında Turgenyev yatılı okuldan ayrıldı ve evdeki öğretmenlerinin yardımıyla üniversiteye girmek için hazırlanmaya başladı.

Evde yabancı dil öğrenimine büyük önem veriliyordu. Turgenyev ailesinde ana dile ve edebiyata da büyük saygı duyuldu. Varvara Petrovna mükemmel bir şekilde Rusça konuşuyor ve yazıyordu, Sergey Nikolayeviç ise oğullarına zamanın ileri pedagojik teorilerinin ruhuna uygun bir eğitim vermeye çalıştı.⁷⁰

Baba, çocuklarının bilimlerdeki başarılarını yakından takip etti. O zamanlar tedavisi olmayan safra taşı hastalığına çok erken yakalandı ve son yıllarında sık sık yurtdışında tedavi gördü. Oğulları ona ‘günlük’ şeklinde mektuplar, yaşanan her gün için ayrıntılı raporlar yazmak zorundaydı. Sergey Nikolayeviç bazen oğullarına sitem ederdi: “Hepiniz bana Fransızca veya Almanca yazıyorsunuz ve neden ana dilimizi ihmal ediyorsunuz? Eğer bu konuda zayıfsanız, bu beni çok şaşırtır. Vakit geldi! Zamanı geldi! Kendinizi sadece konuşarak değil, Rusça yazarak da iyi ifade edebilmeniz gerekli. Bu amaçla günlüklerinizi şu şekilde yazabilirsiniz: Pazartesi Fransızca, Salı Almanca, Çarşamba Rusça, daha sonra bu sırayla devam edersiniz.”⁷¹

Varvara Petrovna, üç oğlu Nikolay, İvan ve Sergey’i hizmetkarlara yaptığı gibi hemen hemen aynı katı disiplin içinde ve kendi kişiliğinden uzak yetiştirdi. Onlar için Varvara Petrovna her şeyden önce, herhangi bir suç karşısında acımasızca ceza veren zorlu bir yargıçtı. Turgenyev daha sonra, önemsiz şeyler yüzünden neredeyse her gün acımasızca dövüldüğünü hatırladı. Sık sık şöyle derdi:

“Evet, çocukken çok kısıtlandım. Annemden çok korkardım. Sanki Nikolay döneminin acemi bir eriymişim gibi her şeyin suçlusunu ben olurdum...(...)”⁷²

⁶⁹ V.N. Toporov, **a.g.e.**, s. 54.

⁷⁰ G.A. Baly, A.B. Muratov, **Turgenev v Peterburge**, Leningrad, Lenizdat, 1970, s. 13.

⁷¹ Yu.V. Lebedev, **Literatura**, Cilt:2, Moskva, Prosveşeniye, 2012, s. 45.

⁷² Y. Solovyov, **Turgenyev, Hayatı ve Edebi Faaliyeti**, Çev. Emel Saatçi, Ankara, Dorlion Yayınları, 2022, s. 21.

Varvara Petrovna'nın mektupları şüphesiz çocuklarını seven ve onlarla aynı seviyede olmak için onların entelektüel seviyesine uyum sağlamak isteyen bir kadın imajı sunar. Turgenyev daha sonra şöyle hatırlar: “Annem Puşkin’i dikkate değer bir yazar olarak zar zor tanıyordu, ama Puşkin’in ötesindeki Rus edebiyatını olumlu bir şekilde tanımiyordu. Bu nedenle, yedi dergide aktif olarak yer aldığım halde beni bir yazar olarak tanımadı ve hiçbir makalemi, hatta “Avcının Notları”nı bile okumadı.”⁷³

Varvara Petrovna'nın mektuplarından İvan Sergeyeviç'in cevap vermek için acele etmediği, annesinin isteklerini sık sık ihmal ettiği ve ruhani dünyasını ona açmaya çalışmadığı açıktır ki bu durum özellikle annesini rahatsız eder. En mahrem şeyleri paylaşma talepleri gittikçe daha ısrarcı hale gelir ve oğluna gelme ve ona yakın olma yönündeki doğal arzusu neredeyse bir tehdide dönüşür. Mektup sayfalarında V.P. Turgenyeva, gerçek bir aile kurmak, kocasının ve çocuklarının sevgi ve saygısını kazanmak gibi en büyük arzularından hiçbirini gerçekleştirememiş, karmaşık, çelişkili, sıra dışı ve son derece mutsuz bir kadın imajı yaratır.⁷⁴

V.N. Jitova'nın anılarına göre annesi, İvan'ı gerçekten elinden geldiğince çok seviyordu. Zaman zaman evdeki hiç kimsenin izin vermediği özgürlüklere sahip olmasına izin veriyordu. Akşam yemeklerinde Varvara Petrovna oğlunun berrak, ruhani yüzüne sertçe bakar ve gizliden gizliye ona hayranlık duyarak onu affederdi. Ama annesinin cömertliği ve hoşgörülü okşamaları çocuğun ruhunda sessiz ve sıcak bir sevinç uyandırmadı; boğazına bir yumru oturdu ve acı bir duygu tüm benliğini kapladı.⁷⁵

Annesi öldüğünde onun günlüğünü bulan Turgenyev şu cümlelerle karşılaşır: “Beni affedin çocuklarım! Ve sen Tanrım, sen de beni affet, çünkü gurur, o ölümcül günah, her zaman benim günahım oldu.” Bunun üzerine Turgenyev, Pauline Viardot'ya şöyle yazar:

⁷³ İ.S. Turgenev, **Pisma V.P. Turgenevoy k İ.S. Turgenevu**, (Çevrimiçi), http://az.lib.ru/t/turgenev_i_s/text_1844_pisma_turgenevoy.shtml, Erişim Tarihi: 11.03.2024.

⁷⁴ **A.e.**

⁷⁵ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 46.

“Geçen salı gününden bu yana birçok farklı deneyim yaşadım. Bunların en güçlüsü annemin günlüğünü okumaktan kaynaklandı. Ne kadın ama, dostum, ne kadın! Bütün gece gözüme uyku girmede. Tanrı onun her şeyini affetsin. Ne hayat ama.”

İvan Sergeyeviç, doğduğu evin barınağı altında sıcak aile bağlarını, güven ve korumayı, anne şefkati ve ilgisini, aile ilişkilerinin şiirselliğini deneyimleme şansına sahip olmadı. Dış dünyaya korunmasız, köksüz, hayatın dramlarına ve sınavlarına karşı bireyi koruyan güç ve kuvvetten yoksun olarak girdi.⁷⁶

Yavaş yavaş, çocukta bir avlanma tutkusu ortaya çıktı ve ava gitmek daha sonra onun için sadece en sevdiği eğlence değil, aynı zamanda sıradan insanları daha iyi tanıyabileceği ve köylü yaşamını tüm çirkinliğiyle daha iyi tanıyabileceği bir eylem haline geldi.⁷⁷

Turgenev’in evindeki aile dramı, M.E. Saltıkov-Şchedrin’in sözleriyle, “tüm sınıfları aşağılayıcı bir hak mahrumiyeti girdabına, her türlü aldatma hilesine ve saat başı ezilme ihtimalinin korkusuna sürükleyen serflik denen kamusal drama karmaşıklaştı.” Turgenev, çocukluk yıllarından itibaren kişisel sıkıntılarının ulusun talihsizliğinin bir yankısı olduğunu hissetti.

Varvara Petrovna’nın evlatlık kızı V.N. Jitova anılarında şöyle bahseder:

“Bazen onun bir bakışı, duymak istemediği bir şey söyleyen bir kişiyi lafının yarısında durdurmaya yetiyordu. Hiç kimse onun önünde, kendisiyle aynı fikirde olmayan bir düşünceyi ifade etmeye cesaret edemezdi. Sadece en sevdiği kişi olan İvan Sergeyeviç ona en yumuşak, en saygılı ifadelerle, isteksizlikle dileklerini iletirdi. Özellikle annesinin evindeki serflik baskısı, nezaketiyle tanınan İvan Sergeyeviç’i çok üzüyordu ve buna karşı mücadele edememek daha da zordu.”⁷⁸

“Annesinin karakterini bildiği için, yaptıklarının kendisini üzdüğünü ona hiçbir zaman açıkça söylemedi. Buna rağmen kimseden korkmayan, kimse için kendini değiştirmeyen Varvara, onun yanında kendini nazik ve bağışlayıcı göstermeye çalıştı. İvan Sergeyeviç’in annesine karşı soğuması daha sonra, yavaş yavaş

⁷⁶ Yu,V. Lebedev, **a.g.e.** s. 47.

⁷⁷ N.İ. Yakuşin, **a.y.**, s. 3.

⁷⁸ V.N. Jitova, **Vospominaniya o seme İ.S. Turgeneva**, (Çevrimiçi), http://i-s-turgenev.ru/books/item/f00/s00/z0000018/st002.shtml#google_vignette, Erişim Tarihi: 22.02.2024.

gerçekleşti. Buna soğuma denmezdi, ondan uzaklaşmıştı. Mücadele etmek imkansızdı, daha kötü sonuçlara yol açacaktı ve bunu görüp sessiz kalmak onun kalbi için çok ağırdı.”⁷⁹

Turgenyev evindeki konuklar arasında ünlü şair V.A. Jukovski ve “Yuri Miloslavski” (*Yuriy Miloslavskiy, 1829*) kitabının yazarı popüler romancı M.N. Zagoskin vardı. Rus edebiyatını Turgenyev’e, Moskova Üniversitesi’nde yüksek lisans yapan, Eski Rus edebiyatında mükemmel bir uzman ve “İgor Alayı Destanı” (*Slovo o Polku Igoreve*) üzerine çalışma yapan Dimitri Nikitiç Dubenski öğretti. Çok da uzak olmayan bir geçmişte, üniversitenin yatılı okulunda M.Y. Lermontov’a diksiyon dersleri vermişti, Karamzin, Batyuşkov ve Jukovski’nin hayranıydı ve Derjavin’in kasidelerini coşkuyla okudu, aynı zamanda Lermontov’un da hayranıydı.⁸⁰

1833 yazında, üniversiteye girmeden önce Turgenyev, komşuları Prenses Yekaterina Şakovskaya’ya karşı ilk umutsuz aşkını yaşadı. Prenses, genç adamın henüz şekillenmemiş kalbinde derin bir yara açtı. Oğlunun rakibinin babası olduğu ortaya çıktı. Bu olay Turgenyev’i o kadar sarstı ki, daha sonra “İlk Aşk” (*Pervaya lyubov, 1860*) öyküsünde ayrıntılı olarak anlattı.⁸¹

2.1.2. Gençlik ve Üniversite Yılları

1833 yılında Turgenyev kapsamlı bir sınav ve mülakat sonucunda Moskova Üniversitesi’ne kaydoldu. Moskova Üniversitesi o dönemde ileri Rus düşüncesinin ana merkeziydi. A.İ. Hertsen, N.P. Ogaryov, V.G. Belinski, M.Y. Lermontov, İ.A. Gonçarov gibi Rus kültürünün önemli insanları bu okulun duvarları arasında eğitim gördü. Turgenyev Moskova Üniversitesi’nde okurken, N.V. Stankeviç’in bir felsefe çevresi vardı. Fakat bu çevre son sınıf öğrencilerinden oluşuyordu ve Turgenyev Stankeviç ile tanışmış olsa da bu çevrenin daimi bir üyesi değildi; Stankeviç ve çevresindeki insanlarla yakınlaşması daha sonra oldu.

⁷⁹ A.e.

⁸⁰ V.N. Toporov, a.g.e., s. 55.

⁸¹ A.e., s. 56.

Turgenyev o yıllarda henüz tutarlı bir dünya görüşü geliştirmemişti. Henüz on altı yaşındaydı. Bu bir büyüme, bir arayış ve şüphe dönemi idi. Schelling ve takipçilerinin felsefi öğretilerinin izinden giden Profesör M. Pavlov'un derslerine özellikle ilgi duyuyordu.

1834'te ağabeyi Nikolay, Peterburg'da Muhafız Topçu Birliği'ne girdi ve Turgenyev ailesi başkente taşınmaya karar verdi. Varvara Petrovna o sırada yurtdışında tedavi görüyordu ve baba çocuklarla birlikte kaldı. Mayıs ayında İvan Sergeyeviç ilk yıl sınavlarını geçti ve Peterburg Üniversitesi Felsefe Fakültesi Filoloji Bölümü'ne transfer edilmesi için bir dilekçe sundu ve kabul edildi.

Bu sırada babasını kaybeden Turgenyev onun ölümüyle derinden sarsıldı; ilk kez yaşam ve ölüm hakkında, insanın doğanın sonsuz döngüsü içerisindeki yeri hakkında ciddi olarak düşünmesine neden oldu.⁸² Düşünceleri ve deneyimleri lirik şiirlere ve "Steno" (1834) adlı dramatik şiirine yansıdı.

Turgenyev'in ilk edebi çalışmaları o dönemde hakim olan Romantizm akımının özellikle de Byron şiirinin etkisi altında yaratıldı. "Steno" şiirinin, genç şairin Goethe, Schiller, Byron gibi zamanın birçok büyük şairinin çözmeye çalıştığı sorular olan hayatın anlamı ve insanın amacı üzerine düşüncelerini yansıttığını belirtmek gerekir.

Peterburg çarpıcı sosyal zıtlıkların, aristokrasinin ve yoksul insanların, önemli beylerin ve memurların, başarılı iş insanlarının ve açlıktan ölmek üzere olan zanaatkarların şehriydi. Aynı zamanda ileri modern düşüncenin de şehri olan Peterburg'da A.S. Puşkin ve N.V. Gogol, M. Glinka ve K. Bryullov yaşıyordu. Ulusal tiyatro ve ulusal opera burada doğdu. 19. yüzyılın ilk devrimci eylemi olan Dekabrist ayaklanması burada gerçekleşti ve anısı hala tazeydi. Modernitenin canlı ritmi, beklentilerini ve umutlarını Rusya'nın ilk şehri ile ilişkilendiren gençleri Peterburg'a çekiyordu.⁸³

⁸² N.İ. Yakuşin, **İ.S. Turgenyev v jizni i tvorçestve**, Moskva, "TİD "Russkoye slovo-RS", 2022, s. 4.

⁸³ G.A. Byalıy, A.B. Muratov, **a.g.e.**, s. 15.

Üniversitede okurken Turgenyev müzik ve tiyatroya ilgi duymaya başladı. 1836'da Gogol'ün "Müfettiş"ini (*Revizor*, 1836) Aleksandrinski Tiyatrosu'nda izledi ve Mariinski'de Glinka'nın "İvan Susanin" (*İvan Susanin*, 1836) operasını dinledi. 30'lu yıllarda Turgenyev, Rus yaşamına göndermeler içeren birçok şiir, çeviri, drama, hiciv yazdı ve hatta Rousseau'nun "İtiraf"ının ruhuna uygun bir otobiyografiye başladı.

Turgenyev üniversitede neredeyse üç yıl geçirdi. Burada A.S. Puşkin'in arkadaşı olan Rus edebiyatı profesörü P.A. Pletnyov, genç Turgenyev'in ilk şiirsel deneylerini desteklemiştir.⁸⁴ Turgenyev de ona birkaç şiir götürdü. Pletnyov bunlardan ikisini seçti ve bir yıl sonra *Sovremennik*'te (*Çağdaş*) yayımladı. Turgenyev 1836'dan itibaren edebiyat akşamları için Pletnyov'a gitti.⁸⁵

1837 yılında üniversiteden aday derecesiyle mezun oldu ve eğitimine Berlin'de devam etmeye karar verdi. 1868 yılında yazdığı "Edebiyat ve Gündelik Anılar"ın önsözünde o yıllardaki Rus üniversite eğitime karşı tavrını şöyle anlatmaktaydı: "1837 yılında Peterburg Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde bir dersi tamamladıktan sonra 1837 baharında eğitimimi tamamlamak için Berlin'e gittim. Henüz 19 yaşındaydım; uzun zamandır bu geziyi hayal ediyordum, Rusya'da sadece bazı hazırlık bilgileri edinmenin mümkün olduğuna, gerçek bilginin kaynağının yurt dışında olduğuna ikna olmuşum".⁸⁶

Turgenyev bu yıllarda dünyevi dünya düzeninin kusurlu olduğu düşüncesine odaklandı. Kişisel yaşamındaki olaylar, Turgenyev'in felsefi sorulara uzun zamandır uyanmış olan ilgisini pekiştirdi. 1837'de imrenilen adaylık derecesini aldı ve o yılların ünlü dünya düşünce merkezi olan Berlin Üniversitesi'nde felsefeyi ciddi bir şekilde takip etmeye kesin olarak karar verdi.⁸⁷

Almanya gezisi sadece bilgi susuzluğundan ve kendisini akademik faaliyete hazırlama arzusundan değil, aynı zamanda Rusya'daki yaşam tarzından duyduğu

⁸⁴ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 45.

⁸⁵ G.A. Byalyi, A.B. Muratov, **a.g.e.**, s. 65.

⁸⁶ **A.e.**, s. 20.

⁸⁷ Yu.V. Lebedev, **Turgenev**, Moskva, Molodaya Gvardiya, 1990, s. 67.

derin memnuniyetsizlikten de kaynaklandı. Daha sonraları Turgenyev yurtdışına “uçuşunu” şöyle anlatır:

“Kendimle ilgili şunu söyleyebilirim: doğup büyüdüğüm topraklardan bu şekilde uzaklaşmamın, beni içine büyüdüğüm hayata bağlayan tüm bağların ve iplerin böyle birdenbire kopuvermesindeki bütün olumsuzlukların gayet farkındaydım... ama yapacak bir şey yoktu...O yaşam, o çevre ve özellikle de ait olduğum o bölge-toprak sahiplerinin bölgesi- beni orada tutabilecek bir şey değildi... Aksine, çevremde gördüğüm hemen hemen her şey bende bir utanç duygusu, öfke ve tiksinti uyandırdı... Aynı havayı soluyamıyor, nefret ettiğim bir ortamda bulunamıyordum; muhtemelen bu yüzden dayanıklı ve sert mizaçlı değildim. Daha güçlü bir şekilde saldırabilmek için düşmanımdan uzaklaşmam gerekiyordu. Benim gözümde bu düşmanın belli bir şekli, herkesçe bilinen bir ismi vardı. Bu düşman toprak köleliğiydi. Sonuna kadar savaşmaya karar verdiğim ve hiçbir şekilde kabul etmemeye yemin ettiğim her şeyi bu isim altında topladım. Bu benim yeminimdi ve o dönemde bunu yapan bir tek ben değildim. Bunu daha iyi yapmak için Batı'ya gittim...”⁸⁸

Turgenyev burada Alman felsefesini özenle inceledi. “Schelling ve Hegel’in öğretileri, çağdaşı olan aydın gençleri olduğu gibi Turgenyev’i de etkilemiş, doğa ve toplum üzerindeki düşüncelerinin gelişiminde belirleyici olmuştur.”⁸⁹ Turgenyev büyüdükçe ve Avrupa’yı dolaştıkça ufku genişledi ve taşralı dünya görüşünün ötesindeki konularla daha fazla ilgilenmeye başladı. Boş zamanlarında tiyatrolara ve konserlere katıldı. Mozart ve Glück’ün operalarını, Beethoven’ın senfonilerini dinledi, Shakespeare ve Schiller’in dramalarını izledi. Kazanılan kozmopolitlik, kahramanlarının aşk, yabancılaşma ve psikolojik aydınlanma gibi kişisel sorunlarına yönelmesine de yansdı.⁹⁰

Schelling ve Hegel, 1830’ların Rus gençliğine doğanın ve toplumun yaşamına dair iyimser bir bakış açısı, hakikatin, iyiliğin ve güzelliğin nihai zaferine, ‘dünya uyumuna’ doğru, tarihsel sürecin makul uygunluğuna dair bir inanç verdi. Schelling evreni, büyüme ve gelişmenin amaca uygun yasalarına göre gelişen ve büyüyen,

⁸⁸ Y. Solovyov, **a.g.e.**, s. 14.

⁸⁹ Türkan Olcay, **Turgenyev, Yaşamı, Sanatı ve Çağı**, Ankara, Hece Yayınları, 2022, s. 32.

⁹⁰ N.İ. Yakuşin, **a.y.**, s. 4.

yaşayan ve tinselleşen bir varlık olarak algılamıştır. Bu yasalar gelişim sürecinde oluşmaz, ondan önce gelir. Bir tanenin gelecekteki bitkiyi içermesi gibi, dünya ruhu da dünyanın gelecekteki ahenkli düzeninin ebedi ideal ‘projesini’ içerir. Schelling’e göre bütün, parçalarından önce vardır: herhangi bir gelişmenin, herhangi bir çatallanmanın temeli orijinal birliktir, özdeşliktir. Gelişim, evrenin zerresinde bulunan şeyin zaman içinde gerçekleşmesidir.

Schelling’e göre aşk, sanatla birlikte evrenin bu küresel tinselleşme sürecinde özel bir rol oynar. Aşk dünyayı aydınlatan evrensel bir duygudur. Tanrının, ideal ruhun, mutlak olanın bir armağanıdır. Aşk, varoluşun ideal temeli ile gerçek varoluşu uyumlu bir bütünlük içinde birbirine bağlar. Bir kadına duyulan aşk, evreni yaratan evrensel sevgi yasasının güçlü tezahürlerinden biridir. Bu nedenle Turgenyev’in kuşağındaki insanlar bu duyguyu kelimenin tam anlamıyla tanrılaştırmış, büyük bir armağan olarak görmüşlerdir. Sevgi dolu bir insan bir hale ile çevriliydi, ölümlüler kalabalığından sıyrılıyordu. Ona, bir tanrının mührüyle işaretlenmiş özel bir kişi olarak davranılırdı. Turgenyev bu yaşam dramını ilk elden deneyimleyecek ve romanlarının ve uzun öykülerinin çoğuna yansıtacaktı.⁹¹

Orada kendisine büyük etki eden N.V. Stankeviç, T.N. Granovski ve Y.M. Neferov ile tanıştı. Stankeviç genç arkadaşını insan düşüncesinin dünyayı değiştirebileceğine ve insanlara hayatın çelişkilerinden çıkış yolları gösterebileceğine inandırdı. Stankeviç’in Turgenyev’in sanatsal açıdan yetenekli doğası üzerindeki manevi etkisi büyük ve verimliydi.

Turgenyev’e eğitimin ve sanatın dönüştürücü gücünden, er ya da geç “ışığın karanlığı yeneceğinden” bahsetti. 1840 yılında Stankeviç’in ölümü Turgenyev’i öylesine derinden sarstı ki, evrenin makullüğünü yeniden sorguladı. Bu trajik olayın yarattığı düşünceler, felsefenin dingin alanında huzur bulmadı. Hazır “makul” cevaplar, sanatsal açıdan hassas ve korunmasız Turgenyev’in ruhunda yükselen çelişkili duyguların isyanıyla baş edemedi.⁹²

Stankeviç’in zamansız ölümünü öğrendiğinde Turgenyev şöyle yazdı:

⁹¹ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 69.

⁹² V.N. Toporov, **a.g.e.**, s. 100.

“Onu ne kadar büyük bir hevesle dinledim, onun son yoldaşı olmaya yazgılı olan ben, onun örneğiyle Hakikat’in hizmetine adanan ben. Hayatının şiirselliğiyle, konuşmalarıyla!.. Beni sessizlikle, doluluğun kaderiyle zenginleştirdi – beni, hala değersiz... Stankeviç! Yeniden doğuşumu sana borçluyum: bana elini uzattın ve bana hedefi gösterdin...”⁹³

Berlin’deki bir tanışma daha Turgenyev’in hayatında belirgin bir iz bıraktı. Stankeviç’in ölümünden kısa bir süre sonra, daha sonraları ünlü bir devrimci ve anarşizm kuramcısı olacak olan M. Bakunin ile tanıştı ve arkadaş oldu.

1830’ların sonuna gelindiğinde, Rus toplumsal düşüncesinin iki yönü olan Batıcılık ve Slavcılık nihayet şekilleniyordu.

Rusya’nın aydın halkı, Peterburg’daki yaşamın trajik yönünü şiddetle hissetti. Turgenyev de Rusya’da derin toplumsal değişimlere duyulan ihtiyacın bilincinin yalnızca “derinlemesine ama belirsiz bir şekilde” mayalanıp geliştiği kişilerden biriydi. Fakat ne yöne gideceğini henüz bilmiyordu.⁹⁴

Turgenyev, daha 1840 yılında halkının büyük kaderine, gücüne ve direncine inanıyordu. Berlin Üniversitesi’ndeki derslerini tamamladıktan sonra, 1841 yılında Rusya’ya döndü ve kendini bilimsel kariyeri için hazırlamaya başladı. Felsefe profesörü olmayı hayal ediyordu.

Tezi üzerinde çalışmaya başlaması gerektiğinde Turgenyev’in planları değişti. İdealist felsefeyle ilgili hayal kırıklığına uğradı ve kendisini rahatsız eden soruları onun yardımıyla çözme umudunu yitirdi. Bilimin onun mesleği olmadığı sonucuna vardı.⁹⁵ Bilim insanı olarak kariyer yapma hayallerini bir kenara bırakarak İçişleri Bakanlığı’nda memur oldu. Eski Dekabrist L.A. Perovski tarafından yönetilen bu bakanlığın faaliyetleri, o dönemde Rusya’daki birçok serflik karşıtının ilgisini çekiyordu.⁹⁶

⁹³ N.İ. Yakuşin, **a.y.**, s. 6.

⁹⁴ G.A. Byalyı, A.B. Muratov, **a.g.e.**, s. 16.

⁹⁵ N.İ. Yakuşin, **a.y.**, s. 4.

⁹⁶ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 131.

1842 yılının başında etnograf olan V. Dahl'ın gözetimi altında özel emir memuru olarak kabul edildi. Bu dönemde hazırladığı “Rusya’daki Tarım ve Rus Köylüsü Üzerine Notlar” (*Neskolko zameçaniy o russkom hozyastve i o russkom krestyanine, 1842*) çalışmasında genç Turgenyev’in toprak köleliğine karşı olduğu görülmektedir. Mayıs 1845’te Turgenyev görevinden istifa etti. Kamu hizmetinde kalması ona, öncelikle köylülerin trajik durumu ve serfliğin yıkıcı gücü ile bağlantılı birçok hayati önem taşıyan materyal toplama fırsatı verdi. Turgenyev’in görev yaptığı ofiste serflerin cezalandırılma vakaları ve yetkililerin çeşitli suistimalleri sıklıkla göze çarpıyordu. Turgenyev, devlet kurumlarında hüküm süren bürokratik düzene, Peterburg yetkililerinin duyarsızlığına ve bencilliğine karşı keskin bir olumsuz tutum geliştirdiği sıralardaydı.⁹⁷

Ne var ki bu hizmet Turgenyev’i tatmin etmedi: Bürokratik çevrelerin faaliyetlerinin, hayatını adamaya degecek pratik sorunların çözümünden çok uzak olduğunu gördü.⁹⁸

Turgenyev daha sonra bilim insanı kariyerine olan soğukluğunu şöyle anlattı:

“Sonra öğretmen, profesör, bilim insanı olma planlarım vardı. Fakat kısa süre sonra V.G. Belinski ve İ.İ. Panayev ile tanıştım, şiir yazmaya başladım, daha sonra düzyazı yazmaya başladım ve tüm felsefe, hayaller ve pedagoji planları bir kenara bırakıldı: Kendimi tamamen Rus edebiyatına adadım!”⁹⁹

Böylece yazarın edebi faaliyetleri başladı.

2.3. Edebi Faaliyetleri

Turgenyev, romantik kahramanın çürütülmesine adanmış bir dizi çalışmayı başlatan “Paraşa” (*Paraşa, 1843*) şiirinin basıldığı 1843 yılını edebi faaliyetlerinin başlangıcı olarak kabul etti. 1843 yazını V.G. Belinski ile tanışmasının başlangıcı olarak değerlendirme eğilimindeydi.

Turgenyev, Belinski ile diyalogunu hayatının en önemli olaylarından biri olarak gördü ve onu hayatı boyunca bir öğretmen ve akıl hocası olarak hatırladı.

⁹⁷ N.İ. Yakuşin, **a.y.**, s. 7.

⁹⁸ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 159.

⁹⁹ G.A. Byalyı, A.B. Muratov, **a.g.e.**, s. 58.

Belinski'nin başarısından ve desteğinden cesaret alan Turgenyev bu yıllarda çok çalıştı. Turgenyev'in kadere, bir insanın karşısına çıkan ve hayatını aniden değiştiren koşulların kadersel tesadüflerine inanması boşuna değildir. 1843 yılı Turgenyev'in yazarlığı ve insan yazgısı için kader niteliğindedi; edebi başarısının başladığı, Belinski ile tanıştığı ve aynı zamanda yazarın merkezi aydın ile buluştuğu yıldır.¹⁰⁰

Belinski'nin Turgenyev hakkında yazdığı mektuplardan biri:

“Olağanüstü bir zekaya sahip ve genel olarak iyi bir adam. Onunla yaptığım konuşmalar ve tartışmalar ruhumu alıp götürdü... Orijinal ve karakteristik fikirleri sizinkilerle çatışan, kıvılcımlar çıkaran bir adamla tanışmak çok hoş... Rusya'yı anlıyor. Tüm yargılarında karakteri ve gerçekliği görebilirsiniz.”¹⁰¹

Turgenyev sık sık Belinski ile buluşur ve onunla Rus sosyal yaşamının en önemli sorunları ve Rus edebiyatının gelişimi hakkında sohbet ederdi. Konuşmalar zaman zaman hararetli tartışmalara dönüşürdü.

Turgenyev'in Belinski ile dostluğunun başladığı yıllarda Moskova'daki edebi toplantılarda Hertsen ve Ogaryov'un liderliğindeki “Baticılar” ile Kireyevski kardeşler, A.S. Homyakov ve diğerlerinin önderliğindeki “Slavcılar” arasında şiddetli tartışmalar yaşanıyordu. Bu tartışmalar esas olarak soyut felsefi sorunlar etrafında dönüyordu, merkezinde ise Hegel'in felsefi sistemi vardı. Yöneticilere karşı keskin düşmanlık besleyen bu çevreler, toplumsal ve ahlaki değerlerin yeniden değerlendirilmesini yapıyor, “halk”, köylülerle yeni bir ilişki kurma meselesi, serflik düzeninin geçersizliği sorunları ortaya konuluyordu. Hegel'den Feuerbach'ın materyalizmine ve ütopyik sosyalizmine geçiş başladı. Turgenyev, dünya görüşü açısından tutarlı bir “Baticı” olarak, Hertsen ve Belinski başta olmak üzere tüm Baticılarla yakın dostluk ilişkileri içindeydi.¹⁰²

Slavcılar, Rusya'nın kendine özgü tarihsel gelişim biçimine sahip özel bir ülke olduğunu savunuyorlardı. Onlara göre Rusya, Batı'ya yönelmemeli, hiçbir konuda

¹⁰⁰ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 144.

¹⁰¹ **A.e.**

¹⁰² G.N. Pospelov, **Turgenyev // Literaturnaya entsiklopediya, Tom 11**, Hud. Lit., Moskva, 1939, s. 419-439, (Çevrimiçi), <https://feb-web.ru/feb/litenc/encyclp/leb/leb-4191.htm>, Erişim Tarihi: 22.03.2024.

Batı'yı takip etmemeliydi. Slavcılar, Rusya'ya yabancı Batıcı gelenek ve uygulamaları dayatmaya çalışan Büyük Petro tarafından yıkılan Rus yaşamının ataerkil düzenine geri dönülmesi gerektiğine inanıyordu. Slavcı doktrin, özünde muhafazakardı. Aynı zamanda olumlu tarafları da vardı. Slavcılar serfliğe karşıydı, ifade ve basın özgürlüğünü savunuyorlardı, otokratik Rusya'nın bürokratik aygıtını sert bir şekilde eleştiriyorlardı, siyasi ve adli keyfiliğe karşı çıkıyorlardı.

Batıcılar, Slavcı doktrinin bazı hükümlerini kabul etmekle birlikte, yine de bu doktrinde Rusya'nın toplumsal gelişimini yavaşlatma çabası, tarihini geriye döndürme arzusu gördüler. Rusya'nın Avrupalılaşmasını, Batı'nın ileri toplumsal fikirlerinin edinilmesini savunuyor, halkın baskı ve şiddetten kurtulması ve ülkedeki mevcut düzenin değişmesi için mücadele ediyorlardı.

Turgenyev, Batıcıların görüşlerini paylaştı. 1840'ların sonlarında Batıcılarda iki akım ortaya çıkmıştı: Belinski, Hertsen ve Ogaryov'un başını çektiği devrimci-demokrat akımı ve Turgenyev, T.N. Granovski, V. Botkin, P.V. Annenkov ve diğerlerinin katıldığı ılımlı-liberal akım. O dönemde aralarındaki çelişkiler düşmanca değildi. Her iki akım da serfliğe ve otokratik sistemin temellerine karşı mücadele gibi ortak görevlerle birleşmişti. Aralarındaki bölünme daha sonra 1850'lerin ikinci yarısında meydana geldi.

1840'ların ortalarında yazar, gerçekçilik akımının ve Belinski'nin takipçilerinden biri oldu. Edebiyatın çağdaş meseleleri ve Rus yaşamının ihtiyaçlarını ele alması gerektiğini savundu, Romantikleri toplumsal meselelere kayıtsız kalmakla suçlayarak onlara karşı çıktı.

1840'larda Turgenyev'in şiiri tanındı ve düzyazıya geçişi gerçekleşti. Bu dönemde, bir hikaye anlatıcısı ve kısa öykü yazarı olarak poetikasının temel özellikleri şekillendi. Kırklı yıllar Turgenyev'in demokratlarla yakınlaşmasının, Belinski ve Hertsen'le tanışma ve iletişimin, Feuerbach'a tutkusunun olduğu dönemdi. Büyük

eleştirmen Belinski ile yapılan sohbetler, “Avcının Notları”ndaki birçok öyküde dikkat çekmektedir.¹⁰³

Turgenyev, Fransa’da geçirdiği dönemden sonra ülkesine döndüğünde önce *Oteçestvenniye zapiski (Anayurt notları)*, sonra *Sovremennik (Çağdaş)* dergisinde bir araya geldiği, Belinski, Nekrasov, Dostoyevski, Gonçarov, Hertsen vb. gibi aydın sanatçılarla yakınlaştı.

Yazar, eleştirmen P.V. Annenkov ve yayıncı, eleştirmen V. Botkin ile hayatı boyunca sıcak ve dostane ilişkiler sürdürdü. Turgenyev daha sonra çeşitli nedenlerle Nekrasov, Dostoyevski ve Gonçarov ile yollarını ayırdı.

Turgenyev, romantizme yalnızca edebi bir hareket olarak değil, aynı zamanda belirli bir tür dünya görüşü, hayata, insana ve topluma karşı tutum olarak da karşı çıktı. Kendi döneminde “Orta Çağ efsanelerine, skolastik düşünceye ve genel olarak tüm otoriteye” karşı bir protestonun ürünü olarak doğal olan romantizmin umutsuzca modası geçmiş olduğuna inandı.¹⁰⁴

Yazar, Gogol’ün geleneğini sürdürerek, birçok eserinde soyluların ruhsuz varoluşlarını, toplumsal meselelere karşı kayıtsızlıklarını ve serflere karşı acımasızlıklarını hicvetti.

1840’lı ve 1850’li yılların başında “Avcının Notları” (*Zapiski ohotnika, 1852* öykü derlemesini yazdı. Bu derleme en başta ayrı öyküler ve denemeler şeklinde basıldı. Bu basımlar daha sonra 1852 yılında yazar tarafından Rus sosyal ve edebi yaşamında önemli bir eser haline gelen bir kitapta birleştirildi.

Turgenyev, 1840’ların ikinci yarısında tiyatro alanında yoğun ve verimli bir şekilde çalıştı. Oyunları son derece yenilikçi eserlerdi. Yazar, karmaşık olay örgüsü yapılarından kaçınarak, dış aksiyonu minimumda tuttu, iç dünyayı ortaya çıkarmaya ve karakter gelişimine odaklandı. Bu yönüyle A. Çehov’un oyunlarının ortaya çıkışına büyük ölçüde etki etmiştir. Yazarın dramaturgi mirasının en önemli eseri

¹⁰³ L.M. Lotman, **Dramaturgiya İ.S. Turgenyeva**, (Çevrimiçi), <http://Turgenyev-lit.ru/Turgenyev/kritika-o-Turgenyeve/lotman-dramaturgiya-Turgenyeva.htm>, Erişim Tarihi: 23.03.2024.

¹⁰⁴ G.A. Byaly, A.B. Muratov, **a.g.e.**, s. 72.

“Taşrada Bir Ay” (*Mesyats v derevne, 1850*) adlı oyunudur. Oyun, soyluların temsilcileri ile muhalif aydınlar arasındaki çatışmaya, onların sosyal ve manevi farklılıklarına dayanır.

Yazar, 1847’den 1850’ye kadar Paris’te yaşadı. 1848 Fransız Devrimi’nin trajik Haziran günlerine tanık oldu. İşçilerin devrimci hareketin davasına ihanet eden burjuvazi tarafından yenilgiye uğratılması Turgenyev’i derinden sarstı.

P.V. Annenkov, 1848’de Paris’teki Şubat ve Haziran günlerinin tanığı olarak Turgenyev’den bahsederken şöyle yazar:

“(…) gözlerinin önünde parıldayan karakteristik sosyal fenomenleri fark etme ve bunların anın ruhunu ve fizyolojisini şaşırtıcı bir şekilde yansıtan resimlerini yapma konusundaki olağanüstü yeteneğinden bahsetmemek mümkün değil.”¹⁰⁵

Fransa’daki olaylar Turgenyev’de halkın, zengin burjuvanın elinde sadece bir oyuncak olduğu ve daha da ötesi onun tarihin kurucusu olamayacağı düşüncesini uyandırdı.¹⁰⁶

Yazarın hayatında çok önemli bir olay daha oldu; Fransız şarkıcı Pauline Viardot ile tanıştı. Pauline Viardot’nun adı Avrupa’da son derece popülerdi. Sesi büyük müzisyenler tarafından beğeniliyor, şairler ona şiirler ithaf ediyor, yazarlar ve eleştirmenler onun hakkında coşkulu makaleler yazıyordu.

Pauline Viardot sadece harika bir şarkıcı değil, aynı zamanda büyüleyici bir kadın, eğitilmiş bir insan ve ilginç bir konuşmacıydı. Turgenyev ona olan aşkını tüm yaşamı boyunca taşıdı. Ömrünün sonuna kadar bu duyguya sadık kaldı ve bu uğurda çok şey feda etti.

Bu dönemde, Turgenyev yaşam tarzını tekrar değiştirdi; Uzun süre Paris’te Courchevel malikanesinde yaşadı. Courchevel, Turgenyev’i 1848’in dramatik izlenimlerinden bir dereceye kadar kurtardı; onun için Homeros’un Odesa’sıyla (*Odyssseia*) yerleşmeyi hayal ettiği تنها ada oldu. Courchevel’de Turgenyev İspanyolca öğrendi, Cervantes ve Calderon’u orijinalinden okudu; Pascal’ın

¹⁰⁵ V.N. Toporov, **a.g.e.**, s. 24.

¹⁰⁶ Türkan Olcay, **a.g.e.**, s. 90.

eserlerini, Hristiyanlık tarihi üzerine çalışmaları inceledi. Burada özgür düşüncelerin oyununa, yaratıcı ilhamın zevklerine daldı ve ona uzaktan, bilmecelerini çözmeye çağrıldığı mitolojik Sfenks'i hatırlatan uzak memleketini düşündü.

Batı Avrupalı yazarlarla yakın dostluklar kurdu, P. Mérimée, George Sand, G. Flaubert, Emile Zola, A. Daudet, Guy de Maupassant ile yakınlaştı ve zamanının büyük bir kısmını onların çevresinde geçirdi ve Batı Avrupa'da Rus edebiyatının misyoner aracısı ve propagandacısı olarak hareket etti. Turgenyev'in yardımıyla Rus klasiklerinin çevirileri Paris'te Fransızca olarak yayımlandı. Hepsi de Turgenyev'i seçkin bir sanatçı-gerçekçi olarak görüyor ve sadece eserlerini takdir etmekle kalmıyor, aynı zamanda ondan bir şeyler öğreniyorlardı. G. Sand, Turgenyev'e hitaben şöyle demiştir: "Öğretmenim! - Hepimiz okulunuzu geçmek zorundayız!"¹⁰⁷

Yazar, Viardot'ya sayısız turne gezisinde eşlik etti. Fransız İmparatorluğu'nun düşüşü sonrasında Viardot ailesi Fransa'ya taşındı. Turgenyev daha sonraları aktrisin ailesiyle yakınlaştıktan sonra (çevirmen ve eleştirmen olan kocası Louis Viardot, yazara Rus klasiklerini çevirmesinde yardımcı olmuştur), 1860'ların başından itibaren yurt dışında onlarla birlikte yaşayacaktı ve Rusya'ya nadiren gidecekti.

Kendi kendini hipnotize etme noktasına kadar varan psikoza yatkınlık ile kolera ve diğer birçok hastalık teması ne yazık ki Turgenyev'in hayatındaki en önemli temaydı.¹⁰⁸ Turgenyev annesinin koleradan çok korktuğunu hatırlıyordu (bu korku oğluna da geçmişti).¹⁰⁹

Sonbahar ve kışı Paris'te geçiren yazarın, 1849 baharında hayatı boyunca en çok korktuğu şey başına geldi. Bir kolera salgını şehri kasıp kavurmuştu. Bir sabah Turgenyev korkunç bir hastalığın ilk belirtilerini hissetti. Gerçekten koleraya yakalandı ve neredeyse ölüyordu. Hertsen tarafından kurtarıldı. Turgenyev'i dairesine taşıdı ve on gün boyunca kendi hayatını riske atarak ona özverili bir şekilde

¹⁰⁷ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 213.

¹⁰⁸ V.N. Toporov, **a.g.e.**, s. 37.

¹⁰⁹ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 40.

baktı, karısını ve çocuklarını Paris yakınlarındaki bir köye gönderdi ve hastayla yalnız kaldı.¹¹⁰

Turgenyev, 1850 yazında Rusya'ya döndü. Birkaç ay sonra Varvara Petrovna öldü. Turgenyev'in yurt dışına çıkarken kendisine verdiği yemini yerine getirme zamanı gelmişti. Haziran 1850'de Fransa'yı ve sevdiği kadını terk ettiğinde, sanatı ve aşkı bilen neredeyse olgun bir Turgenyev'di. Toplumların hareketlerini ve çöküşlerini yakından gören, artık genç bir adamın romantik melankolisini değil; bir yetişkinin dingin hüznünü bilen biriydi¹¹¹ Fransa'da yaşadığı deneyimler Turgenyev'i "Avcının Notları"nda ana hatlarını çizdiği yazarlık yolundan uzaklaştırdı. Rus entelijansiyasının tarihsel kaderi giderek daha fazla dikkatini çekiyordu.

21 Şubat 1852'de Gogol öldü. Turgenyev, onun ölümünü Rus edebiyatı tarihine düşen korkunç bir keder olarak algıladı ve özellikle yazdığı bir ölüm ilanıyla buna yanıt verdi:

"Gogol öldü! Hangi Rus ruhu bu iki kelimeyle sarsılmaz ki...? Evet, o öldü, şu anda büyük deme hakkına, ölümün bize verdiği acı hakka sahip olduğumuz bu adam: adıyla edebiyat tarihimizde bir döneme damgasını vuran adam; zaferlerimizden biri olarak gurur duyduğumuz adam!"¹¹²

1852'de Gogol'ün anısına adanmış bir makale yayımlarken sansür kurallarını ihlal ettiği suçlamasıyla tutuklandı. Bu suçlama başarılı bir bahane olarak kullanıldı. Tutuklamanın gerçek nedeni "Avcının Notları" kitabı ve yazarın devrimci Avrupa'nın ilerici çevreleriyle, Bakunin, Hertsen ve Herwegh ile olan bağlantılarıydı. Ardından imparatorluk emriyle, Oryol eyaletinin dışına çıkma hakkı olmaksızın, sıkı polis denetimi altında aile mülkü Spaskoe-Lutovinovo'ya sürgüne gönderildi. 1853'ün sonuna kadar süren sürgün döneminde Turgenyev, kültürlü bir asilzadenin psikolojisini farklı yönlerden araştırdığı "İki Arkadaş" (*Dva priyatelya*,

¹¹⁰ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 208.

¹¹¹ B.K. Zaytsev, **a.g.e.**, s. 150.

¹¹² Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**

1854), “Sessizlik” (*Zatişye*, 1854), “Mektuplaşma” (*Perepiska*, 1854) adlı bir dizi öykü yazdı.¹¹³

Ölüm ilanı Peterburg’da basılmadı. Sansür dairesi Gogol hakkında herhangi bir materyalin yayımlanmasını yasakladı. Turgenyev ölüm ilanını “Moskovskiye Novosti” (*Moskovskie novosti*) gazetesinde yayımladı. Hükümet bunu itaatsizlik olarak değerlendirdi. I. Nikolay, Turgenyev’in bir ay süreyle tutuklanmasını ve gözetim altında yaşamak üzere ülkesine gönderilmesini emretti.

Tutukluyken yazar, çalışmalarına devam etti. Burada “Mumu” (*Mumu*, 1852) öyküsünü yazdı. 1852 yazında Spaskoe-Lutovinovo’daki malikanesine sürgüne gitti. Yaklaşık bir buçuk yıl süren sürgünde bol bol yazdı, okudu, Rus tarihini özenle inceledi.

Yazar yeni eserlerinde, kendisinin de söylediği gibi, “Avcının Notları”nda kendini gösteren ‘eski tarz’ yazım biçiminden uzaklaşmaya başladı. Eserlerinin konusunu da genişletmeye çalıştı. Köy temasından ayrılma fikrine vardı. Bundan böyle Turgenyev’in ana odağı soylu entelijansiyanın hayatını tasvir etmekte.

Turgenyev’in sürgünden dönüşü Kırım Savaşı’nın patlak vermesiyle aynı zamana denk geldi. Sivastopol Savaşı’nın ortasında 1855’te I. Nikolay öldü. 1855 ilkbaharında Spaskoe’ye gitti ve Rudin (*Rudin*, 1856) romanı üzerinde çalışmaya başladı. Aralık 1855’in ortalarında “Rudin” üzerindeki çalışmalarını tamamladı. “Rudin” romanında Turgenyev, “gereksiz adam” karakteri üzerine uzun yıllar süren gözlemlerini özetlemiş ve kahramanın imgesinde, 1840’ların kültürel katmanı olan Rus halkının en karakteristik düşünce ve duygularını yoğunlaştıran bir adamın etkileyici bir portresini çizmiştir.

Yazar, 1856 yazında yurt dışına çıktı. Geçmiş gençliği ve huzursuz yaşamı hakkındaki düşünceler aklına gittikçe daha sık geliyordu. Turgenyev’in bu dönem mektuplarının, “Faust” ve “Polesye Ormanı’na Bir Gezi” (*Poezdka v paulsye*, 1857) adlı eserlerinin çoğuna hüznün hakimdir.

¹¹³ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 51.

Hastalık da hüzünlü ruh haline katkıda bulundu. Tüm bunlar derin bir ruhsal krize yol açtı. Bir yazar olarak mesleğinden şüphe etmeye başladı ve hatta edebi faaliyeti bırakmaya niyetlendi. Yurt dışında yaşayan Turgenyev, ana vatanından ayrılma duygusunu yoğun acı ve ızdırıp içinde yaşadı. Tedavisine devam ettiğinden dolayı eve bir süre dönemedi. Şehirden şehre, ülkeden ülkeye dolaştı. 1857 yazında küçük bir Alman kasabası olan Zinzig'e yerleşen Turgenyev, "Asya" öyküsünü yazdı.

Yurt dışından döndükten sonra kısa bir süre Peterburg'da kaldı daha sonra Spaskoe'ye gitti ve fikri yurt dışında ortaya çıkan "Soylu Yuvası" romanı üzerinde çalışmaya devam etti. Turgenyev bu romanda çağının ruhani dramı üzerine düşüncelerini özetledi.

1859'un başlarında "Arife" (*Na kanune, 1859*) romanının üzerinde çalışmaya başladı. Sonraki yıllarda yaşanan olaylar, idari sistemin krizi, soylu liberaller ile muhalif demokratlar arasındaki ideolojik ve siyasi çatışmanın başlaması Turgenyev'i, içeriğini dönemin ana sorunuyla yani köylü reformunun hazırlanması ve uygulanması ile ilişkilendirmeyi tasarladığı eserin güncelliği konusunda ikna etti. Eserin adı da buradan gelmektedir. Turgenyev'in kendisi de "Arife" öyküsünün (köylü reformundan bir yıl önce 1860'ta) ortaya çıkışından dolayı bu şekilde adlandırıldığını söylemiştir. O zamanlar Rusya'da yeni bir hayat başlamıştı ve Yelena ve İnsarov gibi figürler bu yeni hayatın müjdecileriydi.

Mart 1861'in başlarında serflik sisteminin kaldırılmasıyla köylüler uzun zamandır bekledikleri özgürlüklerine kavuştular. Ancak devrimci-demokratların umduğu gibi, reform halkın çıkarına değildi. Hükümet tarafından acımasızlıkla bastırılan bir köylü huzursuzluğu ve isyan dalgası ülkeyi kasıp kavurdu.

Turgenyev ilk başta köylülerin özgürleşmesini coşkuyla karşıladı. Ancak 1861'in sonunda reformun köylü sorununu çözmediğini görmekten kendini alamıyordu. Bu dönemde "Babalar ve Oğullar" (*Otsı i deti, 1861*) romanını yazdı.

Uzun süreler boyunca Batı'da kalmasına rağmen, Rus toplumsal yaşamındaki tüm yenilikleri dikkatle izliyor ve bunlara güçlü bir şekilde tepki veriyordu, çeşitli liberal girişimlere yardımcı olmaya çalışıyordu; "Yardıma Muhtaç Edebiyatçılar

Kuruluşu'nun kurulmasına aktif katılım gösterdi, ünlü "Hamlet ve Don Kişot" (*Gamlet i Don-Kihot, 1859*) konuşmasını yaptı ve "Okuryazarlığı Yayma Derneği" projesini ortaya attı.

1860'ların sonunda birkaç yıl sessiz kaldı, yaratıcı faaliyetleri belirgin bir şekilde azaldı. "Duman" (*Dim, 1867*) romanına kadar beş yıl boyunca sadece üç küçük eser yazdı. Bu duruma, bir dizi dışsal neden de katkıda bulundu; 1863'ten itibaren Turgenyev, neredeyse sürekli olarak yurt dışında yaşadı; Rus yaşamının olaylarından uzakta, Viardot ailesinin yanında kendi villasına yerleştiği Baden-Baden'de kaldı. Ana vatanına sadece ziyaretlerde bulundu. Son romanı hakkındaki keskin eleştiriler, onu yazarlıktan tekrar vazgeçmeye hazırlayacak kadar olumsuz etkiledi ve "Yeter! Ölü Bir Sanatçının Notlarından" (*Dovolno, Otrivok iz apisok umerşego hudojnika, 1864*) adlı düz yazı ağıtında acı düşüncelerini ifade etti.

1867'de yazılan "Duman" ile "Ham Toprak" (*Nov, 1876*) arasındaki dokuz yıllık dönemde, önemli toplumsal sorunları ele alan eserler yazmadı. Bu dönemdeki eserleri, tesadüfi konular üzerine yazılmış hikayelerdir: "Mutsuz Kız" (*Neşçastnaya, 1868*), "Garip Öykü" (*Strannaya istoriya, 1869*), "Tık... Tık... Tık..." (*Stuk... stuk... stuk..., 1870*), "Punin ile Baburin" (*Punin i Baburin, 1874*), "Saat. İhtiyarın Öyküsü" (*Çası. Rasskaz starika, 1875*). Bunlara ek olarak "Avcının Notları"na dahil ettiği üç yeni öykü yazdı.

Yurt dışında yaşaması yazarın, Rus yaşamının akışını dikkatle takip etmesini ve ona derin bir ilgi göstermesini engellemedi. Turgenyev, Rus yazarların eserlerini Fransızca ve Almancaya bizzat kendisi çevirdi, Rus yazarların çevirilerinin editörlüğünü yaptı, yurttaşlarının eserlerinin Batı Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yayımlanmasına mümkün olan her şekilde katkıda bulundu ve Rus bestecilerin ve sanatçıların eserlerini Batı Avrupa kamuoyuna tanıttı.

Turgenyev, neredeyse her yıl bahar ya da yaz aylarında Rusya'ya gitti. Her ziyareti ayrı bir olay haline gelirdi. Yazar her yerde hoş karşılanan bir misafirdi. Edebi toplantılarda, hayırseverlerin gecelerinde ve dost toplantılarında konuşmalar yapmaya davet edildi. Turgenyev'in kaldığı daire adeta bir edebi merkeze dönüştü. Büyük yazarı görmek ve ona danışmak isteyen çok sayıda ziyaretçi onu görmeye

geliyordu. Onu öğretmenleri ve kafa dengi arkadaşları olarak gören gençler özellikle sıcak karşılıyordu.

2.4. Son Yılları

Fransa'da kalmaya devam ederek, Rusya'ya sadece ara sıra ziyaretlerde bulunarak fakat bu durumdan derin bir rahatsızlık duyarak ve ülkesine yerleşme hayali kurarak, ancak bunu gerçekleştiremeden, ağır hasta olarak Bougival'daki kırsal villasında 1883 yılında öldü. Son yıllarında, fantastik ve mistik bir tonla yazılmış “Aşkın Zafer Nağmeleri” (*Pesn torjestvuyuşçey lubvi, 1881*), “Klara Miliç (*Klara Miliç, 1882*) gibi öyküler yazdı.

Yazar, ömrünün sonlarına doğru kendini yalnız, vatanından ve dostlarından uzakta, ağır bir hastalık nedeniyle yatağa düşmüş olarak bulduğunda, uykusuz geçen uzun gecelerde, hayatı boyunca neden sürekli olarak insan varoluşunun trajedisini düşünerek eziyet çektiğini kendine sık sık sordu.

Ölümünden kısa bir süre önce Peterburg'a, Volkov Mezarlığı'nda Belinski'nin yanına gömülmek istediğini belirtti ve vasiyeti yerine getirildi. Turgenyev'in ölümü “ülke çapında bir keder” olarak nitelendirildi. Binlerce insan yazarı uğurlamak için toplandı.

“Turgenyev'in Hayatı” (*Jizn Turgeneva*) adlı kitabında, yazarın karakterini insani temelleriyle iyi ve hassas bir şekilde anlatan B.K. Zaytsev, onun hasta, yaşlı ve kederliyen bile talihsiz insanlara karşı gösterdiği merhametin saygıya değer olduğunu yazmıştır. Sayısız insana yardım etmiş, hastaları hastanelere yatırmış, okullara para bağışlamış, muhtaçlar lehine edebi ve sanatsal çalışmalarla uğraşmıştır. Paris'teki ilk Rus kütüphanesini kurmuştur.

Saltıkov-Şçedrin, “Turgenyev'in edebi faaliyeti toplumumuz için Nekrasov, Belinski ve Dobrolyubov'unki ile eşit düzeyde yol gösterici bir öneme sahipti. Turgenyev'in sanatsal yeteneği kendi içinde ne kadar dikkat çekici olursa olsun... düşünen insanların ona duyduğu derin sempatinin sırrınının, yeniden ürettiği yaşam imgelerinin

derin öğretilerle dolu olması ve derin bir inanca dayanması gerçeğinde yarattığına işaret etmiştir.” ve “Işığın, iyiliğin ve ahlaki güzelliğin zaferine olan derin inanca dayanıyordu.” diye eklemiştir.¹¹⁴

P.D. Boborikin anılarında, “Bir sohbeta öyle hâkim olurdu ki, monoloğu hemen başlar ve saatlerce sürebilirdi. Onunla kahvaltı etmek ya da öğle yemeği yemek gerçek bir zevkti. Bu kadar anlamlı, incelikli, gerçekçi ve renkli bir hikaye anlatabilen tek kişiydi.” demiştir.

¹¹⁴ Kolektif, **İ.S. Turgenev v vospominaniyah sovremennikov v dvuh tomah, Tom perviy**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983, s. 27.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV'İN ÖYKÜLERİNDE OTOBİYOGRAFİK UNSURLAR

İvan Sergeyeviç Turgenyev, insan yaşamının kısılalığını ve kırılğanlığını, zamanın hızlı akışının amansızlığını ve geri döndürülemezliğini birçok çağdaşından daha keskin bir şekilde hissetmiştir.¹¹⁵

Yazar daha çocukluğunda, gözlemciliği ve duyarlılığıyla ailede, evde ve malikanede karşılaştıklarının çoğunu aklına ve ruhuna kazımıştır. Annesinin despotluğu, hatta aşkı, babasının sadakatsizliği ve aile içi tatsızlıklar, serfliğin yankıları ile doğaya, insanlara, kitaplara dair izlenimler geleceğin yazarının karakterini şekillendirmiştir.¹¹⁶

Turgenyev bazen Rus entelijansiyasının tarihini yaratan bir tarihçi olarak anılsa da böyle bir tanım yazarın doğasına uygun değildir. Tarihçi tarihi olaylara yön verir, onları takip eder, halihazırda olmuş olan gerçekleri anlatır. Turgenyev ise mesafesini korumaz, çalışmalarında kendini öne çıkarır.

Turgenyev, eserlerindeki otobiyografik unsurların varlığını defalarca vurgulamıştır. 1881'de "Tüm biyografim kitaplarımda yer alıyor." diye yazmıştır.¹¹⁷ Maupassant ise onun hakkında şunları söylemiştir:

"Bir psikolog, bir fizyolog ve birinci sınıf bir sanatçı olarak, birkaç sayfada mükemmel bir eser verebiliyor, koşulları harika bir şekilde gruplandırabiliyor ve canlı, somut, heyecan verici imgeler yaratabiliyor. Bunları sadece birkaç vuruşla, o kadar hafif ve ustaca çiziyor ki, bir insanın bu kadar basit araçlarla böyle bir gerçekliğe nasıl ulaşabileceğini anlamak zor. Bu kısa öykülerin her birinden bir melankoli bulutu gibi, şeylerin özündeki derin ve gizli hüznün yayılıyor. Eserlerinde

¹¹⁵ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 37.

¹¹⁶ V.N. Toporov, **a.g.e.**, s. 19.

¹¹⁷ E.N. Levina, **K probleme biografizma v tvorçestve İ.S. Turgenyeva 1840-1850h godov // İzvestiya RGPU im. A.İ. Hertsenyana**, No:45, 2007, s. 135.

solunan hava her zaman tanınabilir: zihni sert ve acı düşüncelerle doldurur ve hatta ciğerleri garip ve tuhaf bir kokuyla doyurur gibi görünür.”¹¹⁸

Turgenyev, öykülerinde gerçek hayattan esinlenerek oluşturduğu karakterlerle tanınmıştır. Yazar, yaşadığı dönemin sosyal ve kültürel dinamiklerini bu karakterler üzerinden derinlemesine inceleyerek, eserlerine canlılık ve otantiklik katmıştır. Turgenyev’in kahramanlarının hayatı, mekân ve zaman açısından son derece sınırlıdır. Onların hayatı zaman okyanusunda parlak bir şekilde parıldayan ama hızla sönen bir kıvılcım gibidir. Eserleri mevsim döngüsünün ritimlerini içine alır. Aksiyon ilkbaharda başlar, yazın sıcak günlerinde doruğa ulaşır ve “sonbahar rüzgarının ıslığı” veya “ocak donlarının bulutsuz sessizliği” altında sona erer.¹¹⁹

Kendisini yansıttığı karakterlerin yanı sıra anne ve babasını, amcasını, Lutovinov ailesinin önde gelen büyüklerini, arkadaşlarını, tanıdığı ya da av gezileri sırasında karşılaştığı köylüleri ve toprak sahiplerini de konu almıştır.

Örneğin, İvan İvanoviç Lutovinov, küçük taşra soyluları arasındaki yüksek konumunu kullanarak, zorla ya da sahtekarlıkla mülklerinin sınırlarını genişletmiştir. Özel dikilmiş çantalara koyduğu incilere karşı özel bir tutkusu vardır. Fahiş fiyata aldığı eşyanın içinden inci taneleri çıkınca pahalı incileri kendisine alıp eşyayı sahibine iade eden biridir. Turgenyev “Üç Portre” (*Tri portreta, 1846*) öyküsünü yazarken aklında yaşlı cimrinin sopayla çanta dolusu parayı saydığı İvan İvanoviç Lutovinov vardır.¹²⁰

Turgenyev’in öykülerinde bu karakterler aracılığıyla, bireylerin içsel çatışmaları, doğayla olan ilişkileri ve Rus toplumunun sosyal ve ahlaki yapısı derinlemesine işlenir. Turgenyev, eserlerinde genellikle köylü yaşamının zorluklarını, aristokrasi ile sıradan insanlar arasındaki sınıf farklılıklarını ve bireylerin aşk, umut ve hayal kırıklığı gibi duygusal deneyimlerini anlatır. Karakterlerinin iç dünyalarını ve çevreleriyle olan ilişkilerini ustalıkla tasvir eden yazar, aynı zamanda dönemin sosyal ve politik değişimlerine de ayna tutar:

¹¹⁸ Kolektif, **a.g.e.**, s. 21.

¹¹⁹ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 40.

¹²⁰ Yu.V. Lebedev, **Turgenev**, Moskva, Molodaya Gvardiya, 1990.

“Bana göre herhangi bir kurguyu ortaya çıkarmak için, bana bir tür yol gösterici olarak hizmet edecek yaşayan bir kişiyi seçmek gerekir. Bu yüzden hiçbir zaman tarihi bir roman yazmadım.”¹²¹

Turgenyev’in tüm öykülerinde manzara önemli bir rol oynar, kahramanların ruh hallerine eşlik eder, olayların seyrini simgesel olarak önceden bildirir. Bu, gerçek detaylarının tüm çeşitliliği ve ince tonları ile Orta Rusya manzarasıdır. Manzaralar detaylı olmasının yanında idealizm, estetizm ile doludur. Sanatsal ve düşünsel akımın zemininde yetişmiş bir sanatçının sonucudur. Hassas ve şeffaf aşk entrikası, sembolik kırsal manzaraların arka planında Turgenyev’in gücü ve zayıflığıdır.

Turgenyev’in öykülerinde doğa ile karakterler arasındaki bağa da sıklıkla rastlanır. Yazar, Rus kırsalının güzelliklerini ve sakinliğini betimleyerek, doğanın insan ruhu üzerindeki iyileştirici etkisini vurgular. Öykülerinde doğa, huzur ve sükunet arayışındaki karakterler için bir sığınak olurken, bazen de onların yalnızlık ve çaresizlik hislerini derinleştirir. Bu, yazarın doğayla olan derin bağlantısını ve köylülerin yaşam tarzına duyduğu saygıyı gösterir.

Turgenyev’in doğa tasvirleri, karakterlerin iç dünyalarını yansıtmının yanı sıra, onların sosyal ve ruhsal durumlarına da ışık tutar. Doğa, sıklıkla karakterlerin duygularını ve düşüncelerini sembolize eder; huzurlu bir orman sahnesi içsel bir huzuru veya bir karakterin yaşadığı aydınlanma anını temsil edebilirken, fırtınalı bir manzara çatışma veya iç karışıklığı simgeleyebilir. Bu bağlamda, doğa tasvirleri Turgenyev’in öykülerinde sadece estetik bir işlev görmekle kalmaz, aynı zamanda karakterlerin ruh hallerini ve öykünün atmosferini derinleştiren bir araç olarak işlev görür.

Belinski, Turgenyev ile kişisel iletişiminden onun, ‘içinde kin ve mizah olan’, ‘toplumu derinden anlayan’ ve gelecekte Rus edebiyatına çok fayda sağlayabilecek bir adam olduğu izlenimini edinmiştir. 1843’te Turgenyev hakkında “çağımızın tüm

¹²¹ N.A. Ostrovskaya, **a.g.e.**, s. 74.

acılarını ve sorularını göğsünde taşıyan bir evlat” diye yazdığında, kuşkusuz aklında tomurcuklanan yazarın gelecekteki yolu vardır.¹²²

A.İ. Batyuto’nun karakterizasyonuna göre, Turgenyev’in kendisi hem gerçekçi hem de romantiktir, ancak romantizmi ‘tasvir edilen yaşam olaylarının yüksek tonunda ve yazarın kahramanını zihinsel yükseliş anında ‘yakalama’ becerisinde belirgindir.¹²³

Yu.İ. Ayhenvald’a göre terasta, merdivenlerde, odalarda her zaman Turgenyev’in aşık olabileceği kişilerle tanışsınız. O, bir kadının masum boynunu, eğimli omuzlarını, hassas, sakın göğsünü, avuç içlerinde beyazımsı halkalar olan pembe ellerini ustalıkla anlatır. Erkekler ve kadınlar onun eserlerinde bir şekilde tetikte yürürler ve birbirlerini beklerler. Kadın sık sık soru sorar, sorgular ve konuşmayı aşka getirir. Onun gerçekliği romantizmle doludur. Turgenyev’in eserlerinde herkes bir şekilde tutkuyla aşıktır.¹²⁴

Turgenyev’in psikolojik analiz ustalığı sayesinde onların tüm duygu ve düşünceleri tam olarak ortaya çıktığı için, kahramanlarıyla tam olarak empati kurmak mümkündür. Turgenyev’in kahramanları sadece kurgusal karakterler değildir, aynı zamanda en mahrem şeylerini okuyucuyla paylaşan kişilikler haline gelirler.

Eserlerinde, özellikle aşk hikayelerinde, İ.A. Gonçarov’un deyimiyle “kadife bir fırça” kullanarak, canlı, yaşayan resimler çizer; bu resimler, yazarın kişisel duygularıyla ısınmıştır ve kahramanların iç dünyalarını duygu dolu bir şekilde anlatır.¹²⁵

Turgenyev, altmışlı yılların ‘yeni insanının’ kişiliğini analiz etme, onun ahlaki niteliklerini ve psikolojik özelliklerini değerlendirme girişiminde de bulunmuştur.¹²⁶

¹²² K. Bonetskiy, **Turgenyev v russkoy kritike, Sbornik statey**, GİHL, Moskva, 1953, (Çevrimiçi), http://az.lib.ru/t/turgenev_i_s/text_1953_bonetzky.shtml, Erişim Tarihi: 16.04.2024.

¹²³ A.İ. Batyuto, **İzbranniye trudiy**, Nestor-İstoriya, Sankt-Peterburg, 2004, s. 15.

¹²⁴ Yu.İ. Ayhenvald, **Turgenev // Silueti russkih pisateley. V 3 vıpuskah. Vıp. 2**, Moskva, 1913, (Çevrimiçi), http://dugward.ru/library/turgenev/aihenv_turgenev.html, Erişim Tarihi: 18.02.2024.

¹²⁵ V. Lie, **Priroda i çuvstvo v turgenevskoy povesti**, *Vestnik KGU*, No: 2, 2019, s. 136.

¹²⁶ L.M. Lotman, **İstoriya Russkoy Literaturı, Rastsvet Realizma, Tom:3, Glava Tretya. İ.S. Turgenyev**, Leningrad, Nauka, 1982, s. 120-159.

Turgenyev, eserlerinde karakterleri aracılığıyla sıklıkla yalnızlık, aidiyet arayışı ve insan ilişkilerinin karmaşık doğasını da işler. Turgenyev'in eserlerinde yalnızlık sadece fiziksel bir durum olarak değil, aynı zamanda ruhsal bir durum olarak da işlenir. Karakterleri, çoğunlukla, kendi iç dünyalarında ve toplumla olan ilişkilerinde bir yabancılaşma hissi içindedirler. Bu, Turgenyev'in kendi yaşamından alınan bir temadır; o da zamanının büyük bir kısmını Avrupa'da, Rusya dışında geçirmiş ve hem kültürel hem de kişisel bir yabancılaşma deneyimi yaşamıştır. Özellikle annesiyle karmaşık ve zorlu ilişkisi de Turgenyev'in yalnızlık hissini ve insanlar arası ilişkilerin zorluklarını keşfetme konusundaki derin ilgisini besler. Eserlerinde, bu yabancılaşmayı ve bireyin çevresiyle hatta kendi benliğiyle olan çatışmasını işleyerek, kendi hayatının yansımalarını sunar.

N.İ. Yakuşin bu konuda görüşlerini; “Yazar, insanın iç dünyasını tüm karmaşıklığıyla ortaya çıkarmada eşsiz bir ustaydı. Onun eserleri derin lirizm ve anlatımın netliği ile karakterize edildi. Turgenyev'in dilinin doğruluğu ve ifadesi, uyumu ve sadeliği dikkat çekicidir.” diyerek belirtmiştir.¹²⁷

Yalnızlık teması Turgenyev'de ölüm teması ve insan hayatının önemsizliği ile eşleştirilir. Doğa insana kayıtsız kalır, ama aynı zamanda ona açıktır. Doğal imgeler insanın arayışlarını ve deneyimlerini en doğru şekilde yansıtır, Turgenyev onlarda ‘varoluşun gizemini’ hisseder.¹²⁸

3.1. “Avcının Notları (1852)” Öykü Derlemesi

İvan Sergeyeviç Turgenyev'in “Avcının Notları” (*Записки охотника, 1852*) döngüsü yazarın hayatından izler taşıyan otobiyografik unsurlarla doludur. 1852 yılında yayımlanan bu eser, aynı zamanda Rus köylülerinin yaşamlarını ve Rus taşrasındaki sosyal yapıyı gerçekçi bir şekilde betimleyen önemli bir çalışmadır. Turgenyev'in çocukluğundan ve gençliğinden gelen izlenimlerini barındıran bu öyküler, yazarın kendi deneyimlerine ve gözlemlerine dayanmaktadır.

¹²⁷ N.İ. Yakuşin, **a.y.**

¹²⁸ A.A. Skoropadskaya, **Tema odinoçestva v “Stihotvoreniyah v proze” İ.S. Turgenyeva, Vestnik Hijegorodskogo universiteta im. N.İ. Lobaçevskogo, No:1, 2012, s. 237.**

Toplumsal değişim ve sınıf çatışmaları Turgenyev'in öykülerinin temel taşlarındandır. Öyküler, 19. yüzyıl Rusyası'nın sosyal ve ekonomik yapısında köklü bir yer tutan serflik sistemini sıkça ele alır. Turgenyev, serfliğin insan üzerindeki etkilerini hem toplumsal hem de bireysel düzeyde derinlemesine inceler. Eserlerinde serflik, yalnızca bir sosyal adaletsizlik olarak değil, aynı zamanda insan ruhuna yapılan bir saldırı olarak tasvir edilir. Yazar, serflerin yaşadığı acıları, umutsuzluklarını ve özgürlük özlemlerini, onların iç dünyalarına inerek ve yaşam mücadelelerini gözler önüne sererek aktarır. "Avcının Notları"nda serflik, Rus toplumunun temel bir sorunu olarak işlenir.

Yazar, öykülerinde serfliğin kaldırılmasının sadece ahlaki bir zorunluluk olduğunu savunmaz; aynı zamanda Rusya'nın sosyal ve ekonomik ilerlemesi için de gerekli olduğunu savunur. Turgenyev'in eserleri, serflik sisteminin kaldırılmasına yönelik kamuoyu bilincinin artırılmasında ve 1861'de serfliğin kaldırılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Turgenyev'in Rusya'nın soylu bir ailesinde doğması ve gençliğini, ailesine ait olan ve yüzlerce serfin çalıştığı büyük bir mülkte geçirmesi, onun serflik sistemine dair ilk elden gözlemler yapmasına olanak tanımış ve bu konudaki düşüncelerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Turgenyev'in hayatı boyunca serfliğe karşı duyduğu derin rahatsızlık ve bu sistemin adaletsizliğine olan eleştirisi, öykülerindeki serflik temasının temelini oluşturur.

V. Solovyov bunu, "Turgenyev'in çocukluğu ve gençliği kırgınlık, acı ve öfke hissetmemenin imkânsız olduğu bir atmosferde geçti. Turgenyev'in hayatının ilk yirmi yılında gördüğü şey kölelik, serfliğin arkasına saklanan iki yüzlülük, dayanılmaz ızdırıp ve insanların hor görülmesi oldu." sözleriyle açıklar.¹²⁹

"Avcının Notları"ndaki öyküler on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Turgenyev'in aile mülkünün çevresindeki kırsalda geçmektedir. Av gezileri sırasında yorulmak bilmeyen Turgenyev, çoğu köylü olan ve birçoğu dikkate değer hikayeler anlatan çeşitli karakterlerle tanışmıştır.

¹²⁹ V. Solovyov, **a.g.e.**, Çev. Emel Saatçi, s. 21.

A.İ. Hertsen, Turgenyev'in kitabına "serfliğin şiirsel olarak yazılmış bir iddianamesi" adını verir. "Daha önce hiçbir toprak sahibinin evinin iç yaşamı bu kadar genel bir alay, nefret ve tiksintiye maruz kalmamıştı" diye yazar.¹³⁰

Turgenyev, Rus edebiyatında, günlük modern köy yaşamının resimleri ve çok sayıda köylü imgesi aracılığıyla, köleleştirilmiş halkın, ulusun kökünü ve yaşayan ruhunu oluşturduğu fikrinin ifade edildiği bir kitap yaratan ilk kişidir.¹³¹

"Avcının Notları"ndaki serflik karşıtı yönelim, öncelikle toprak sahiplerinin ve köylülerin doğrudan karşılaştırıldığı hikayelerde kendini göstermektedir. Bu, "Hor ve Kalınç" (*Hor i Kalinç, 1845*) öyküsünde köylüler ve Polutkin, "Yermolay ve Değirmencinin Karısı" (*Ermolay i Melniçiha, 1847*) öyküsünde Arina ve Zverkov, "Ahududu Pınarı" (*Malinovaya voda, 1847*) öyküsünde Styopuşka ve Şumika Bey ile Vlas ve genç, "Lgov" (*Lgov, 1847*) öyküsünde Suçok ve beyleri, "Kahya" (*Burmistr, 1847*) öyküsünde köylüler ve Penoçkin, "Büro" (*Kontora, 1847*) öyküsünde Pavel ve Bayan Losnyakova ve baş kâtabi, "İki Çiftlik Sahibi" (*Dva pomeşika, 1847*) öyküsünde barmen Vasya ve Stegunov, "Pyotr Petroviç Karatayev" (*Pyotr Petroviç Karatayev, 1847*) öyküsünde Matryona ve onun metresi karşılaştırmalarında görülmektedir.¹³²

Diğer öyküler daha farklı şekilde yapılandırılmıştır. "Güzel Meç Köyünden Kasyan" (*Kasyan s Krasivoy Meç, 1851*), "Bejin Çayırılığı" (*Bejin lug, 1851*), "Yaban" (*Biryuk, 1847*), "Randevu" (*Svidaniye, 1850*) "Canlı Cenaze" (*Jiviye moşçi, 1874*) vb. öykülerin kahramanları, köylülerdir. "Kasaba Doktoru" (*Uyezgny lekar, 1847*), "Komşum Radilov" (*Moy sosed Radilov, 1847*), "Çertophanov ile Nedopyuşkin" (*Çertophanov i Nedopyuskin, 1848*), "Çertophanov'un Sonu" (*Konets Çertophanova, 1872*) vb. öykülerin kahramanları ise derebeyleri ile orta sınıf çiftlik sahipleridir.¹³³

¹³⁰ K. Bonetskiy, **Turgenyev v russkoy kritike, Sbornik statey**, GİHL, Moskva, 1953, (Çevrimiçi), http://az.lib.ru/t/turgenew_i_s/text_1953_bonetzky.shtml, Erişim Tarihi: 16.04.2024.

¹³¹ V.V. Golubkov, **Hudojestvennoye masterstvo İ. S. Turgenyeva**, Zapiski Ohotnika, Moskva, Uçpedgiz, 1955, (Çevrimiçi), <http://i-s-Turgenyev.ru/books/item/f00/s00/z0000004/st000.shtml>, Erişim Tarihi: 15.02.2024.

¹³² **A.e.**

¹³³ Türkan Olcay, **a.g.e.**, s. 81.

“Avcının Notları”ndaki anlatıcı genellikle Turgenyev’in kendisi olarak yorumlanır. Anlatıcı, bir avcı olarak köyleri ve kırsal bölgeleri gezerken köylülerle karşılaşır ve onların hikayelerini dinler. Bu karakterin avcılık tutkusu, Turgenyev’in gerçek yaşamındaki avcılık merakına dayanır. Anlatıcı, gözlerinin önünde meydana gelen olayların dışarıdan bir gözlemcisi değildir, genellikle bu olayların yaşayan bir katılımcısıdır ve belirli karakterlere karşı olumlu veya olumsuz tavrını gizlemez. Aynı zamanda karakterler ile okuyucu arasında aracıdır, aklında sürekli bu okuyucu vardır, ara sıra onunla sohbete girer ve onu hikayelerde anlatılan olaylara dahil eder. Okur, yazar tarafından söz konusu yöreyi ve insanları en az kendisi kadar iyi tanıyan bir ‘dost’ olarak algılamakta; böylece anlatıcı, kahraman ve okur arasında bir tür duygusal ittifak kurulmaktadır.¹³⁴

“Bir akşam yardımcım Yermolay ile birlikte çulluk avına çıktık... Fakat okurlarımın tamamı çulluk avının nasıl olduğunu bilmeyebilir. Öyleyse dinleyin.”¹³⁵

“(…) Demem o ki, Yermolay ile ben çulluk avlamaya gidiyorduk. Ama affedersiniz baylar: öncelikle sizi Yermolay’la tanıştırmalıyım.”¹³⁶

İ.A. Belyayeva’ya göre Yu.V. Lebedev de “Turgenyev’in öykülerindeki anlatıcıda önemli olanın, benzersiz, kişisel görünüşünden ziyade, onun olaylara şaşırtıcı bir şekilde katılım yeteneği olduğu” sonucuna varır. Anlatıcı ile dış dünya arasında epik bir uyum olduğunu ifade eder. Lebedev, anlatıcının kahramanlarla samimi iletişimini, okuyucuya dostça yaklaşımını ve anlatıcı-avcı ile iletişim kuranların güvenilirliğini ve açıklığını vurgular. Lebedev’e göre anlatıcının döngüyü oluşturan birleştirici rolü tartışmasızdır. Araştırmacı, Turgenyev’in hayatı geniş bir perspektifle, tüm seslerin, kokuların, renklerin yayılımı içinde algılayarak yazdığını belirtmiştir.¹³⁷

Anlatıcının eserdeki önemli yapısal rolü hakkında A.İ. Juralyova da “Mesele sadece anlatıcının kendi köylülerine nasıl baktığı değil, aynı zamanda kendisinin nasıl biri

¹³⁴ N.N. Mostovskaya, N.S. Nikitina, **İ.S. Turgenev, Voprosı biografii i tvorçestvo**, Leningrad, Nauka, 1990, s. 51.

¹³⁵ İ.S. Turgenyev, **Avcının Notları**, Çev. Ergin Altay, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2024, s. 17.

¹³⁶ **A.e.**, s. 18.

¹³⁷ İ.A. Belyayeva, **Sistema janrov v tvorçestvo İ.S. Turgeneva**, Moskva, MGPU, 2005, s. 40.

olduğu” demiştir. Lirik kahraman ve anlatıcı arasında bir paralellik ortaya çıkar. Yazarın yakın bulduğu, serfliğe karşı çıkan kahraman-anlatıcının lirik, canlı ve duygusal bir “tanıklığı” gerçekleşir. Hem epik hem de lirik tonlamaların, anlatıcının anlatımı sayesinde “Avcının Notları”nda kendini gösterdiği ve bu anlatımın yazarla son derece yakın olduğu görülür.¹³⁸

B.V. Prozorov da “Avcının Notları”ndaki anlatıcının, öykülerine konu olan olayların görgü tanığı olduğunu belirtir. Anlatı, gezgin bir avcı adına yürütülür, bu da eserin tematik ve olay örgüsü genişliğini gerçekleştirir ve çeşitli karakterlerin hikayelerini özgürce tanıtmaya izin verir.¹³⁹

Anlatıcı öykünün gidişatına farklı şekillerde katılır. Kimi zaman esas olarak dinler kimi zaman “Büro”da olduğu gibi karakterlerin konuşmalarına kulak misafiri olur ve sohbete kısmen katılır, özellikle karakterleri sorgular ve sohbeti sürdürmek için “Hor ile Kaliniç” ile “Güzel Meç Köyünden Kasyan” öykülerindeki gibi onlara belirli bilgileri kendisi anlatır ve bazı öykülerde aksiyonun gelişiminde aktif rol alır. Böylece “Yaban” öyküsünde ormanı keserken yakalanan bir adamın serbest bırakılmasını ister, kesilen ağaç için para cezası ödemeyi teklif eder ve kaderinin belirleneceği anda adamın yardımına koşar.

“Avcının Notları”nın lirizmi, doğa tasvirlerinde özellikle net bir şekilde belirgindir. Turgenev’in eşsiz bir manzara ustası olduğu bilinmektedir. Çok az Rus yazar, kendi doğalarını bu kadar derin ve şefkatli bir sevgiyle sevmiş ve ona karşı bu kadar duygusal bir gözlem göstermiştir.¹⁴⁰

Hayvanlar da aynı dikkatle tasvir edilmekte, sadece “portreleri” daha büyük bir samimiyetle, insanlara karşı daha iyi huylu bir yaklaşımla sunulmaktadır. Örneğin “Hor ile Kaliniç” öyküsünde hayvanlar şöyle tasvir edilir:

¹³⁸ İ.A. Belyayeva, **a.g.e.**, s. 41.

¹³⁹ Ye.L. Başkirtseva, **Obraz jenshını v tskile İ.S. Turgeneva “Zapiski ohotnika”**, Vıpusknaya kvalifikatsionnaya rabota, Yekaterinburg, 2019, s. 14.

¹⁴⁰ V.V. Golubkov, **a.g.e.**

“İnek kapıya geldi, iki kez gürültülü soludu; köpeğim pek mağrur, ağırbaşlı havladı ona; bir domuz pek dalgın homurdanarak geçti kapının önünden (...)”¹⁴¹

Yazar bir köpeğin bireysel özelliklerini ustalıkla anlatır. Yermolay’ın köpeği Valetka’dan şöyle bahseder:

“Valetka’nın en ilginç özelliği, dünyada her şeye karşı inanılmaz umursamazlığıydı... Söz konusu bir köpek olmasaydı, burada “meyusluğuydu” sözünü kullanırdım. Genelde, tüysüz kuyruğunu altına alıp arada bir titreyerek, somurtarak, asla gülümsemeden (bilindiği gibi köpekler gülümserler, hatta pek sevimli gülümserler) otururdu.”¹⁴²

Turgenyev’in öykülerinde doğa, insanı çevreleyen, çoğu zaman değişmezliği ve gücüyle onu bastıran, çoğu zaman onu canlandıran ve aynı güç ve güzellikle büyüleyen doğal güçlerin odak noktası görevi görür. Turgenyev’in kahramanı kendisini doğayla bağlantılı olarak gerçekleştirir. Bu nedenle manzara zihinsel yaşamın imgesiyle ilişkilendirilir, ona doğrudan veya zıt olarak eşlik eder.

Turgenyev’in eserlerinde doğa tasvirleri, sadece arka planı süsleyen detaylar olmanın ötesine geçer ve hikâyelerin temel unsurlarından biri haline gelir. Spaskoe-Lutovinovo’daki bahçeler ve parklar ile ormanlar ve ovalar, Turgenyev’in yaşamı boyunca okumaktan yorulmayacağı doğa kitabının ilk sayfalarıydı.¹⁴³

Öykülerinde Spaskoe’nin resmini çizen yazar, örneğin “Komşum Radilov”da Spaskoe’deki iki yanından ıhlamur ağaçları yükselen patikalardan¹⁴⁴ şöyle bahseder:

“Sonbaharda çulluk daha çok eski ıhlamur bahçelerinde olur. Bizim Oryol ilinde böyle bahçeler oldukça çoktur. Dedelerimiz yerleşim yeri seçiminde özellikle, iki yanı ıhlamur ağacı yollarıyla iki desyatinalık meyve bahçesine en iyi yeri ayırırlardı. (...)”¹⁴⁵

¹⁴¹ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 8.

¹⁴² **A.e.**, s. 18.

¹⁴³ Türkan Olcay, **a.g.e.**, s. 25.

¹⁴⁴ **A.e.**, s. 14.

¹⁴⁵ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 55.

Turgenyev için Oryol, Tula, Kaluga ve Kursk toprakları, avlanma gezileri sırasında defalarca ziyaret ettiği ve her zaman sevdiği yerlerdi. Bu topraklara atıflar “Avcının Notları”nda bulunmaktadır. Kitapta Kursk manzaraları ve Kursk’tan alınan örnekler sık sık ortaya çıkar.¹⁴⁶

Karakterlerin güçleri, imgesel karakterizasyonlarının derinliğinde, şiirsel üslubun ince nüanslarıyla dolu olan yazarın anlatısının derinliğinde ve anlamlılığında yatmaktadır. Sosyal açıdan düşman karakterlerin portre ve psikolojik çizimleri büyük bir ironiyle, abartılı detaylarla, bazen karikatür seviyesine ulaşan grotesk özelliklerle doludur. Öte yandan, yazarın sevdiği karakterlerin sözlü betimlemeleri, aşk sahnelerinin ve onların arka planını oluşturan manzaraların betimlemeleri büyük bir lirik yükselişle ve sözcüklerin zarif çizimiyle ifade edilir.

3.1.1. “Hor ile Kaliniç” (1845)

Döngünün ilk öyküsü olan “Hor ile Kaliniç” (*Hor i Kaliniç, 1845*), serflik teması ve otobiyografik öğelerle doludur. Bu öykü, Rus soyluları ve serfler arasındaki ilişkiyi, özellikle doğa ve insan arasındaki bağlantı üzerinden inceler. Turgenyev, kendi yaşamından alınan detayları kullanarak, Hor ve Kaliniç karakterleri aracılığıyla serflik sisteminin bireysel etkilerini gözler önüne serer. Öyküde Turgenyev çocukluğunda ailesinin mülkünde geçirdiği zamanlardan esinlenmiştir.

Turgenyev’in “Hor ile Kaliniç” öyküsünde tasvir ettiği köylüler tüm halkı en yüksek özellikleriyle temsil edebilen parlak bireylerdir. Yazarın köylülerin bilgeliğine ve çalışma ahlakına duyduğu saygı bu karakterler aracılığıyla yansır. Aynı zamanda tüm serflerin kaderini paylaşan “küçük insanlar”ın, sıradan köylüler olarak kalmaları da temelde önemlidir. Öykü, Oryol ve Kaluga köylülerinin “fizyolojik” bir karşılaştırmasıyla açılır. Fakat öykünün konusu bu etnografik türlerin karşılaştırması

¹⁴⁶ E.A. Samofalova, *Otrajenie Kurskih vpeçatleniy v “Zapiskah ohotnika” İ.S. Turgeneva // İ.S. Turgenev i Mirovaya literatura*, Moskva, İMLİ RAN, 2018, s. 84.

üzerine değil, iki karakterin, iki yaratıcı doğanın karşıtlığı ve yakınlaşması üzerine kurulur. Turgenyev'in kahramanları bireylerdir.¹⁴⁷

“(…) Bir Oryol köyü (Oryol ilinin doğu bölümünden söz ediyoruz) genelde ekin tarlaları arasında, vadiye yakın, çamurlu bir yerdedir. Köyün bir verst çevresinde her an hizmete hazır birkaç gevrek söğütten, cılız iki üç ağaçtan başka tek ağaç yoktur. Damı çürük saman kaplı kulübeler sırt sırtadır... Kaluga köyü ise tersine, çoğu zaman ağaçlar arasındadır; evler birbirinden açıkta, bağımsız, sağlamdır, çatıları tahta kaplıdır; kapıları güzel kapanır, arka avlularının çiti yıkık, dışa yatmış değildir, her geçen domuzu içeri davet etmez... (…)”¹⁴⁸

“(…) İki dost birbirine hiç benzemiyordu. Hor müspet, pratik, akli başında, rasyonel bir insandı; Kaliniç ise tersine, idealist, romantik, coşkulu, hayalperest. Hor gerçekçi davranıyordu, yani ortama uyum sağlıyor, eviyle ilgileniyor, para biriktiriyor, toprağının sahibi beyiyle de, öteki yetkililerle de iyi geçiniyordu; Kaliniç çarıkla dolaşiyor, hayatını yokluk içinde, zar zor sürdürüyordu. Hor geniş, üyeleri birbirine saygılı, uyumlu bir aileye sahipti; Kaliniç'in ise bir zamanlar çok çekindiği bir karısı vardı, hiç çocukları olmamıştı. Hor Bay Polutikin'in her huyunu biliyordu; Kaliniç'in ise efendisine saygısı büyüktü. (…)”¹⁴⁹

Yazar, Hor'un yaşam konusundaki bilgeliğini ve Kaliniç'in doğaya olan tutkusunu detaylandırarak, serfliğin kısıtlamalarına rağmen insan ruhunun özgürlük arayışını gösterir.

“(…) Kaliniç doğaya yakındı, Hor ise insanlara ve topluma. Kaliniç fikir yürütmeyi sevmiyor, her söylenene gözü kapalı inanıyordu. Hor'un hayata alaylı bir bakışı vardı. Çok şey görmüştü, çok şey biliyordu; ben de ondan çok şey öğrendim. (…)”¹⁵⁰

Yazar iki kahramanın toprak sahibi Polutikin'in serfleri olduğunu vurgular ve efendilerine oldukça hicivsel “fizyolojik” portrelerin ruhuna uygun bir karakterizasyon verir. Polutikin'in ne Hor ile ne de Kaliniç ile ilişkisi vardır.

¹⁴⁷ L.M. Lotman, **a.g.e.**, s. 120-159.

¹⁴⁸ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 10.

¹⁴⁹ **A.e.**

¹⁵⁰ **A.e.**

Spaskoe’de uzun yıllar yaşayan Varvara Petrovna’nın malikanesindeki bir komşunun kızı olan V. Kolontayeva, “Spaskoe Köyünün Anıları” kitabında Polutikin’in, gerçek hayatta Kaluga eyaletinde toprak sahibi olan N.A. Golofeyev olduğunu yazar. “Golofeyev tanıdığım bir kıza evlenme teklif etti ve ertesi gün ondan ret cevabı aldıktan sonra ona kocaman bir tepsi ekşi şeftali gönderdi (...) İvan Sergeyeviç Golofeyev’in malikanesinden çok da uzakta olmayan Kaluga eyaletine gittiğinde birkaç gün onda kaldı (...) Daha sonra “Hor ile Kaliniç” öyküsü basılıp Golofeyev bunu okuduğunda kendisini Polutikin’de görüp çok kırıldı ve İvan Sergeyeviç’in kendisine son derece kaba davrandığını söyledi.”¹⁵¹

Yu.V. Lebedev’in araştırmalarına göre öykünün popülerliğinin nedenlerine ilk kez Belinski, “Bu küçük denemenin bu kadar başarılı olması şaşırtıcı değil; bu denemede yazar, insanlara daha önce kimsenin onlara yaklaşmadığı bir açıdan yaklaştı.” diyerek değinmiştir.¹⁵²

“Hor ile Kaliniç” öyküsünde Turgenev’in bazı ideolojik fikirleri de duyumsanır. Öykü 1840’lı yılların ortalarındaki “Batılılar” ile “Slavofiller” arasında meydana gelen tartışmaları yansıtır. Hor’un tasvir edilişi sırasında Büyük Petro ile karşılaştırılması dikkat çekicidir. Devamında ise gerçekleştirmiş olduğu yeniliklerden dolayı Büyük Petro’nun gerçek bir Rus olduğu vurgulanır. Turgenev’in Batıcılık eğiliminin etkisinde bulunduğu anımsanırsa bu karşılaştırmayla nereye varmak istediği anlaşılabilir.¹⁵³

3.1.2. “Yermolay ile Değirmenci Kadın” (1847)

Bir diğer önemli karakter “Yermolay ile Değirmenci Kadın” (*Ermolay i Melniçih, 1847*) öyküsünde ortaya çıkar. Öyküde, avcı anlatıcının Yermolay adlı bir köylüyle karşılaşması ve onunla birlikte bir maceraya atılması anlatılır. Yermolay, nehirde

¹⁵¹ İ.S. Turgenev, **Hor i Kaliniç**, (Çevrimiçi), <http://turgenev-lit.ru/turgenev/proza/zapiski-ohotnika/hor-i-kalinych.htm>, Erişim Tarihi: 12.05.2024.

¹⁵² Yu.V. Lebedev, **Literatura**, Cilt:2, Moskva, Prosveşeniye, 2012, s. 37-84.

¹⁵³ Türkan Olcay, **Rus Edebiyatında Doğalcı Okul**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2003, s. 166.

balık avlamaya karar verir ve anlatıcıyı da yanına alır. Bu sırada, o ve anlatıcı bir değirmenci kadının evine rastlarlar. Değirmenci kadın, kocasının ölümünden sonra tek başına kalmış ve zor şartlarda yaşamaktadır. Yermolay, kadının evinde biraz vakit geçirir ve onunla sohbet eder.

Turgenyev üniversiteden mezun olduktan sonra 1837 yılında Spaskoe-Lutovinovo'ya geri döndüğünde zamanının büyük bir kısmını, Afanasi Alifanov adındaki komşularının toprak kölesiyle birlikte, avda geçirmiştir. İvan, Afanasi'den öyle etkilenmiştir ki, onu satın almaları konusunda ısrarda bulunmuştur. Daha sonra ise aile edinmesinde ve kendisine küçük bir ev sağlanmasında etkili olmuştur. Afanasi Alifanov karakteri “Yermolay ile Değirmenci Kadın” öyküsündeki Yermolay karakterinin prototipi haline gelir.¹⁵⁴

“Yermolay, eski zaman çiftlik sahibi komşularımdan birinin serfiydi. (...)”¹⁵⁵

Turgenyev, Rus halkının en canlı ve yetenekli kesiminin avcılar olduğuna giderek daha fazla ikna olmuştur. Afanasi yazar için, yalnızca avcılığın bilgeliği hakkında değil, aynı zamanda Orta Rusya'nın taşra soylularının ve köylülerinin görgüleri, alışkanlıkları ve yaşam tarzları hakkında da her türlü bilginin tükenmez bir kaynağı olmuştur. Hayatını bir yerden diğerine geçerek geçiren evsiz bir gezgin olan Afanasi, yaşayan bir gazete gibi, Turgenyev'in önüne bağımsız ve özgür bir halk adamının bakış açısından Rus taşra gerçekliğinin kroniğini sermiştir.¹⁵⁶

Turgenyev, Yermolay'ın şahsında acı köylü yaşamının adaletsizliğini tüm boyutlarıyla gösterir. Emeğinin karşılığını neredeyse hiç alamamaktadır. Toprak sahibi onu yaşayan bir insan olarak değil, sadece çiftliğinin bir parçası olarak görür, ancak ondan av talep etmeyi de ihmal etmez. Yermolay'a av tüfeği bile verilmez, o da nerede ve nasıl olursa olsun uyur ve yaşar.¹⁵⁷ Kadınların kaderi de benzer şekildedir. Köylü kadınların toprak sahibine hizmet etmeyi reddetme hakkı yoktur. Bu ayrıntı, efendinin kadınlara hizmet etmeyi reddettiği sahnede ortaya çıkar.

¹⁵⁴ A.e., s. 31.

¹⁵⁵ İ.S. Turgenyev, a.g.e., Çev. Ergin Altay, s. 19.

¹⁵⁶ Yu.V. Lebedev, a.g.e., s. 73.

¹⁵⁷ Ye.L. Başkirtseva, a.g.e., s. 25.

Toprak sahibi Zverkov anlatıcıya karısının neden evli hizmetçi tutmadığını açıklar. Bu hikâyede, kibar ve mütevazı bir kız olan Arina'nın kaderi, ev sahiplerinin keyfi davranışları yüzünden mahvolmuştur.¹⁵⁸

“(…) Ama karımın bir prensibi vardır: Evli oda hizmetçisi barındırmaz. Uygun olmuyor çünkü. Çoluk çocuk erken hizmetçi gerektiği gibi hanımına nasıl hizmet edecek, alışkanlıklarını nasıl öğrenecek, akli başka şeylerle meşgulken işini nasıl yapacak? (…)”¹⁵⁹

Hassas ve otoriter Bayan Zverkova, Varvara Petrovna'nın bazı özelliklerini yansıtmaktadır. V.N. Jitova, Varvara Petrovna'nın sevgili hizmetçisi A.K. Lobanova'nın bebeklerini beslemesini yasakladığını söyler: “Turgenyeva, annenin çocukları sürekli görmek “istememesi” ve hanımına daha özenle hizmet etmesi için onların köye gönderilmesini emrederdi.”¹⁶⁰

Turgenyev, öyküde Rus köylülerinin zor şartlar altındaki yaşamlarını gerçekçi bir şekilde betimler. Yermolay ve değirmenci kadın gibi karakterler, Rus toplumunun alt kesimlerinin yaşam mücadelelerini yansıtır.

3.1.3. “Mülk Sahibi Bir Köylü: Ovsyanikov” (1847)

“Mülk Sahibi Bir Köylü: Ovsyanikov” (*Odnodvoretz Ovsyannikov, 1847*) öyküsü yoksul bir köylüden zengin bir mülk sahibine dönüşen Ovsyanikov'un hikayesini anlatır. Rusya'nın kırsal bir bölgesinde geçen öyküde, Ovsyanikov çalışkanlığı ve dürüstlüğüyle topraklarını genişletir ve köylüler arasında saygın bir lider haline gelir. Zenginliği onu kibirli yapmaz; aksine, mütevazı ve yardımsever kişiliğini korur. Ovsyanikov, köylülerin dertlerine ortak olup, onların haklarını savunur. Aristokrat sınıfın ve diğer toprak sahiplerinin kıskançlıklarıyla karşılaşsa da adaletli ve kararlı duruşuyla bu zorlukları aşar. Turgenyev bu öyküde, Rus toplumunun sınıfsal yapısını

¹⁵⁸ A.e.

¹⁵⁹ İ.S. Turgenyev, a.g.e., Çev. Ergin Altay, s. 26.

¹⁶⁰ V.N. Jitova, a.g.e.

ve bu yapı içerisindeki çatışmaları eleştirir, dürüstlük ve adaletin önemini vurgular. Öykü hem yazarın toplumsal eleştirilerini anlatıcının ağzından okuyucuya aktarmasıyla hem de karakterlerinde Lutovinovları anlatmasıyla otobiyografik özellik taşır.

Lutovinovlar güçlerini nasıl harcayacaklarını, bitmez tükenmez enerjilerini neye kullanacaklarını çok iyi bilmezler. Genel olarak Rus tarihinde adlarına pek rastlanmayan Lutovinovlar, çiftlik işleriyle uğraşmaktan sıkıldıklarında, komşularıyla kavga ederek enerjilerini harcamayı tercih ederlerdi.¹⁶¹

Pyotr Lutovinov, komşularına pusu kurup onlara ateş açar; bir arabaya doldurduğu ölenleri Livni kasabasına götürürken, köylerini ateşe verir ve etrafına “ben sizin kamçınızım!” diye tehditler savurur.¹⁶²

Turgenyev, Ovsyanikov’un ağzından bu hikayeyi şöyle anlatır:

“Yine dedenizden örnek vereceğim. Otorite sahibiydi dedeniz! Köylüsünü cezalandırma hakkı vardı. Evet, belki biliyorsunuzdur (kendi köyünüzde olmuş bir şeyi nasıl bilmezsiniz), Çaplığın’dan Malinin’e uzanan araziye... Şimdi sizin yulaf tarlanız olan... Oysa o tarla bizimdi; evet tamamen bizim... Dedeniz bizden aldı orayı; atla geldi, parmağıyla göstererek, “Burası benim,” dedi ve onun oldu... (...) Bir zahmet, tarlanın asıl adını sorun köylülerinize: “Meşeliktir” oranın adı, adını meşe odunuyla atılan dayakla elde edilmesinden alır.”¹⁶³

Öykünün ana karakteri Ovsyanikov da otobiyografik özellik taşımaktadır. Oryol’daki İ.S. Turgenyev Devlet Müzesi arşivleri, V.P. Turgenyeva’nın arazisinin komşu toprak sahibi İ.İ. Çertov’dan satın alınmasına ilişkin bir dosya içermektedir. Burada Çertov tarafından Golopleki köyünden Ovsyanikov’a sekiz dönümlük arazinin satışından bahsedilmektedir.

¹⁶¹ Türkan Olcay, **a.g.e.**, s. 13.

¹⁶² **A.e.**, s. 14.

¹⁶³ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 68-69.

3.1.4. “Bejin ayırılığı” (1851)

Turgenyev’in avcı-anlatıcı olarak kendini kişileştirdiği bir diğer öykü olan “Bejin ayırılığı” (*Bejin lug, 1851*) zel bir yer tutmaktadır. Karakter seçimi açısından diğer öykülerden farklıdır. Bu, karakterlerin yetişkin değil ocuk olduğu tek hikayedir. İçerik olarak da farklılık göstermektedir. “Bejin ayırılığı”nın kahramanları eylemler ve ilişkiler yoluyla değil; diyalog yoluyla, birbirlerine anlattıkları ‘korkunç’ hikayeler aracılığıyla ortaya çıkmaktadır.

yk, ana karakter olan avcının bir gün ormanda kaybolmasıyla başlar. Gece olduğunda yolunu bulamayan avcı, açık bir alanda, Bejin ayırılığı’nda dinlenmeye karar verir. Burada, bir grup köylü çocuğuyla karşılaşır. Çocuklar gece boyunca ateşin etrafında oturur ve çeşitli hikayeler anlatırlar. Her bir çocuğun anlatımı, onların kişiliklerini ve korkularını yansıtır.

Bu öyküde manzara diğer öykülerden daha aktif bir rol oynar. Tıpkı Turgenyev’in çocukluğunda olduğu gibi bu hikayedeki çocuklar için de doğa, onların yaşamlarını etkileyen canlı bir güçtür.

Turgenyev, sevgi ve şefkatle “Bejin ayırılığı” öyküsünün köylü çocuklarını, zengin manevi dünyalarını, doğanın güzelliğini incelikle hissetme yeteneklerini anlatır. Yazar, okuyucuda yalnızca köy çocuklarına karşı sevgi ve saygı duygusu uyandırmakla kalmayıp, aynı zamanda onların gelecekteki kaderleri hakkında da düşünmesini sağlamaya çalışır.

Köylü çocuklarına duyulan aynı sempati, Turgenyev’in onlara verdiği özelliklere yansımıştır. Beş ocuk arasında Pavluşa’yı özellikle verimliliği, akklı başındalığı, cesareti ve kararlılığı nedeniyle seçer, Turgenyev’in Rus halkında gördüğü iyi nitelikler bu çocukta ortaya çıkar:

“Elimde olmadan içimde bir ilgi uyandı Pavluşka’ya karşı. O anda pek yakışıklıydı. Hiç de güzel olmayan yüzü, atı drtнала sürdüğü için al al olmuş, cesur bir mertlikle, kesin bir kararlılıkla parlıyordu. Gecenin karanlığında, elinde bir çubuk bile

olmadan, hiç tereddüt etmeden tek başına kurda doğru koşmuştu... Ona bakarken “Ne yaman çocuk!” diye geçiriyordum içimden.”¹⁶⁴

Çocukların anlattığı hikayeler Rus köylü yaşamına, inançlarına ve batıl inançlarına dair zengin ayrıntılar sunar. Öyküdeki anlatım, doğanın güzellikleri ve gecenin sessizliği ile doludur. Turgenyev, çocukların masumiyetini ve doğayla olan bağlarını ustalıkla işler.

Turgenyev’in becerisi, yalnızca okuyucuyu erkek çocukların hikayeleri aracılığıyla karanlık köylü ortamında yaşamaya devam eden saçma batıl inançlarla çok açık bir şekilde tanıştırmaması değil, aynı zamanda bu batıl inançların devam etmesinin nedenlerinden de bahsetmesiyle ortaya çıkar. Çocuklarda batıl inancın en yakın ve acil kaynağı, onların karanlıkları, herhangi bir bilimsel bilginin tamamen eksikliği ve çevredeki doğa olaylarını açıklayamamalarıdır.

Toprak sahiplerinin ve hizmetçilerin hayatını anlatan ayrıntılar da öykünün her yerine dağılmış durumdadır.

“Kahya geçenlerde köpek bakıcısı Yermil’i yanına çağırmış, şöyle demiş ona: “Yermil, çabuk postaneye koş.” Bizde postaneye her zaman Yermil gider. (...)”¹⁶⁵

“Zengin bir köylünün çocuğu olarak bu üstünlüğünü koruması gereken Fedya (sanki bu onurunu kaybetme korkusuyla çok az konuşuyordu) söze karıştı: (...)”¹⁶⁶

“(...) Karanlığın bastırmasıyla, avludaki küçük evde oturan yaşlı kadın çanak çömleği sobaya vurup parçaladı. (...)”¹⁶⁷

Doğrudan dile getirilmeyen, ancak öykünün çeşitli günlük detayları sayesinde satır aralarında okunabilen daha derin neden, köylülerin karanlığını ve batıl inançlarını destekleyen sosyal ve politik koşullardır.

¹⁶⁴ A.e., s. 114.

¹⁶⁵ A.e., s. 113.

¹⁶⁶ A.e., s. 115.

¹⁶⁷ A.e., s. 117.

Öyküde ayrıca çocuk işçiliğinin yaygın olarak kullanıldığı toprak sahiplerinin kağıt fabrikalarından da bahsedilir. Fabrikada işçi olarak çalışan İlyuşa, on iki yaşından büyük değildir.

Bejin Çayırılığı Turgenyev'in doğa betimlemeleri, insan psikolojisi ve Rus köylü yaşamını anlatmadaki ustalığını gösteren önemli bir eserdir.

3.1.5. “Güzel Meç Köyünden Kasyan” (1851)

“Güzel Meç Köyünden Kasyan” (*Kasyan s Krasivoy Meç, 1851*) öyküsü, Turgenyev'in karakter tasvirlerindeki ustalığını ve Rus köylü yaşamına olan derin ilgisini sergileyen önemli bir eserdir.

Öykü, anlatıcının bir gün ava çıkmasıyla başlar. Yolculuğu sırasında, “Güzel Meç Köyü” adlı bir köyde Kasyan adında tuhaf ve mistik bir köylü ile karşılaşır. Kasyan, sıradışı bir karakterdir; doğa ile derin bir bağı vardır ve etrafındaki dünyayı çok farklı bir şekilde görür. Onun doğa ile olan ilişkisi, doğayı kutsal bir varlık olarak görmesiyle ve onunla konuşabilmesiyle belirginleşir.

Yazar, köylülerin iç güzelliğini ve ruhunun büyüklüğünü öykülerinde özel bir sempatiyle tasvir etmiştir. Turgenyev'in halk kahramanları yüksek ahlaki özelliklere sahiptirler. Bunlar, çoğu zaman önemsiz, aptal ve bayağı olan efendilerin “malı” olmaya mahkûm, düşünen, duyarlı bireylerdir. “Güzel Meç Köyünden Kasyan” öyküsünde bu örneğe rastlanmaktadır:

“İçini çekti, başını önüne eğdi. İtiraf edeyim, bu tuhaf ihtiyara büyük bir şaşkınlık içinde bakıyordum. Hiç de bir köylü gibi konuşmuyordu: Sıradan insanlar da, dilbazlar da böyle konuşmazlar. Kasyan'ın konuşması düşünceli, ağır başlı ve tuhaftı... Hiç böyle şeyler duymamıştım.”¹⁶⁸

Turgenyev, İçişleri Bakanlığı'nda görev yaptığı dönemde gözlemlediği serflerin cezalandırılması ve yetkililerin suistimalleri gibi durumlara karşı olumsuz bir tutum

¹⁶⁸ A.e., s. 139.

geliştirmiştir. Bu deneyimler, Kasyan karakterinin olgunlaşmasında etkili olmuştur. Kasyan, ormanın kesim yapılan yerinden ve tüccarların doğaya zarar vermesinden yakınıdır.¹⁶⁹

“Seni ormanın kesim yapılan yerine götürebilirim. Tüccarlar ormanımızı kesiyorlar... Ne yaptıklarını Tanrı bilir, kendilerine bir yazıhane yaptılar orada... (...).”¹⁷⁰

“Güzel Meç Köyünden Kasyan” öyküsü, Turgenyev’in doğa sevgisi, köylülerin içsel güzellikleri ve sosyal eleştirileriyle dolu, derinlemesine bir anlatıdır.

3.1.6. “Kahya” (1847)

“Kahya” (*Burmistr*, 1847) hikayesi de özellikle Turgenyev’in serfliğe karşı protestosunu açıkça ifade etmesiyle öne çıkmaktadır. Bu öykü, Temmuz 1847’de Turgenyev’in Belinski ile birlikte yaşadığı Salzbrunn’daki Silezya’da yazılmıştır. Belinski için 1847 yılının devrimci duyguların en net şekilde farkına varıldığı dönem olduğu bilinmektedir.¹⁷¹ Turgenyev toprak sahibi, belediye başkanı ve köylülerin tipik görüntülerinde dönemin krizinin en karakteristik üç yönünü göstermiştir.

Penoçkin’in şahsında, soylu sınıfın serfliğin son on yıllarındaki manevi yoksullaşmasını, ekonomik ve sosyal değersizliği; Belediye Başkanı Sofron’un imajında feodal sistem içinde yeni bir toplumsal gücün, kırsal burjuvazinin ortaya çıkışını ve gelişimini; köylü Antip ve oğlunun imajında köyde yaşanan son derece acı verici baskıyı anlatır. Serflik sisteminin krizi, köylülerin bu baskıdan duyduğu keskin memnuniyetsizlik ve ona karşı protesto girişimleri gösterilir.

Turgenyev’in kompozisyon tekniklerinden, “Hor ile Kalinç” öyküsünde de kullandığı, kahramanların zıtlıklarla karşılaştırılması “Kahya” öyküsünde de gözlenmektedir. Kahya’da keskin bir hiciv hakimdir. Öyküde gösterilen çatışma ve

¹⁶⁹ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 159.

¹⁷⁰ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 133.

¹⁷¹ V.V. Golubkov, **a.g.e.**

Penoçkin, Sofron ve köylülerin zıt görüntüleri, serfliğin belirli bir aşamasında köydeki sınıf ilişkilerinin ve sınıf mücadelesinin doğrudan bir yansımasıdır.¹⁷²

Kahramanlarının kaderinde en yakın rolü üstlenen anlatıcı, yazarın okuyucuyla sohbe girmesine ve karakterlerin hayatlarının resimlerini çizerek bu resimlere eleştirel yorumlarla eşlik etmesinin yanı sıra şu veya bu kahramana karşı ironik bir tavır göstermesine olanak tanır.

Toprak sahibi Penoçkin ilk bakışta iyi huylu ve kültürlü bir adamdır; ancak dışta görünen nezaketinin arkasında ruhsuz ve zalim bir serf sahibi gizlenir:

“(…) Kafası çalışan, olumlu, her muhafız subayı gibi iyi öğrenim görmüş bir insandı, orduda hizmet etmiş, yüksek sosyete de bulunmuş, şimdi de çiftliğini büyük bir başarıyla yönetiyordu. Arkadiy Pavlıç, (onun kendi deyimiyle söyleyecek olursak) sert, ama haktanırdı, adamlarının mutluluğu için çabalar, sırası gelince yine iyilikleri için onları cezalandırırdı.(…)”¹⁷³

“(…) Genel olarak Arkadiy Pavlıç ilimizin en kültürlü aristokratlarından, en gözde damat adaylarından biri sayılırdı. Tavırlarında bir kedi gibi aşırı hassas, dikkatliydi; sırası geldiğinde kendini göstermeyi, ürkek insanları huzursuz etmeyi, şaşırtmayı çok iyi bilse de, adı ömründe kötü bir olaya karışmamıştı. Değersiz insanları kesinlikle küçümser, adının lekelenmesinden çok korkardı. (…)”¹⁷⁴

Turgenyev, Penoçkin’in gölge özelliklerini vurgulamış, onun yabancı kültüre olan hayranlığını göstermiştir. Örneğin Fransız kitapları getirttiğinden ama okumayı pek sevmediğinden bahsetmiştir. Böylece, yabancı kültürün dış yönleri, şımarık toprak sahibi tarafından kaprislerine hizmet etmesi için kullanılmıştır.

Yazar, Penoçkin’in köye geldiğinde etrafa yayılan endişe verici heyecanı anlatır ve bunun arka planında hükümdar Penoçkin’in figürü daha da belirgin bir şekilde öne çıkar:

¹⁷² V.V. Golubkov, **a.g.e.**

¹⁷³ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 149.

¹⁷⁴ **A.e.**, s. 150.

“(...) Uzun gömlekleriyle çocuklar bağrışarak evlere kaçıyorlardı; kapıların yüksek eşiğine karın üstü fırlayıp başları önde bacakları havada çabucak yuvarlanırcasına kendilerini içeri atıyor, karanlık holde gözden kayboluyorlardı. Tavuklar bile çabuk adımlarla kapı önündeki merdivenin altına atıyorlardı kendilerini. (...)”¹⁷⁵

Turgenyev, öykünün diğer ana karakteri olan icra memuru Sofron’u da karakterizasyon ilkesi aynı kalacak şekilde betimler. Gizli nitelikleri açığa çıkarır, maskeyi düşürür, ancak farklı sosyal statüsüne göre kahyanın maskesi Penoçkin’den farklıdır.

Belediye başkanı olan serf Sofron, Penoçkin’in hizmetkarıdır. Liberal ve kültürlü bir beyefendi rolünü değil, bir yönetici hizmetçisi rolünü oynadığı açıktır. Sözde kendini tamamen efendisine adamıştır, ancak gerçekte kurnaz bir dolandırıcıdır, köylüleri acımasızca sömürmekte ve efendisini sürekli olarak yıkıma sürüklemektedir:

“- Şipilovka sözde Penoçkin’indir, ama Sofron istediği gibi at oynatır orada. - Öyle mi? - Kendi bildiği gibi yönetir. Köylülerin hepsi borçludur ona. Köle gibi çalıştır onları: Kimini arabayla yük taşımaya gönderir, kimini başka bir yere... Kimseye rahat vermez.”¹⁷⁶

Turgenyev’in ironik anlatımı ve karakterlerin zıtlıklarla karşılaştırılması, okuyucunun bu toplumsal eleştiriyi daha net bir şekilde anlamasını sağlar. Turgenyev öyküdeki karakterler aracılığıyla dönemin sınıf ilişkilerini ve sınıf mücadelesini derinlemesine işler. Böylece “Kâhya”, sadece edebi bir eser olmanın ötesinde, dönemin toplumsal sorunlarına ışık tutan önemli bir belge niteliği taşır.

3.1.7. “Şçigrovski Bölgesinin Hamlet’i” (1848)

Turgenyev, “Şçigrovski Bölgesinin Hamlet’i” (*Gamlet Şçigrovskogo uyezda, 1848*) öyküsü üzerinde Paris’teki devrim olaylarının tanığı olduktan kısa bir süre sonra çalışmaya başlamıştır. Bu olaylar, yaratıcı faaliyetini oldukça uzun bir süre meşgul

¹⁷⁵ A.e., s. 155.

¹⁷⁶ A.e., s. 164.

etmiştir. 1848 Mayıs sonu, Haziran başlarında Turgenyev, V.G. Belinski'nin de ölümünü öğrenir. Bu iki olay, yazarın “Şçigrovski Bölgesinin Hamleti” öyküsü üzerinde çalışmasını eşit derecede etkiler. Dolayısıyla, eserin yaratılma süreci, yazarın otobiyografik koşulları ve deneyimleriyle yakından bağlantılıdır ve onun yaratıcılığı üzerinde etkili olmuştur.

Turgenyev, eserlerinde genellikle bireyin iç dünyasını ve toplumla olan ilişkilerini derinlemesine incelemiştir. Yazarın bu öyküsünde içsel çatışma, melankoli ve bireyin toplumla olan ilişkisi gibi temalar öne çıkar. Bu temalar, onun kendi hayatında ve düşünce dünyasında da önemli bir yer tutar.

“Şçigrovski Bölgesinin Hamlet'i” öyküsü yazarın “harcanmış insan potansiyelleri” hakkında düşüncesini içerir, sosyal statülerinden bağımsız olarak kahramanları birleştiren “Rus Hamleti” teması ön plana çıkar.¹⁷⁷ Öykü, adını William Shakespeare'in ünlü karakteri Hamlet'ten alır ve ana karakterin içsel çatışmaları, derin düşünceleri ve dünya ile olan karmaşık ilişkilerini anlatır.

“Dikkate değer bir adam” olarak nitelendirilen karakter olan öykünün anlatıcısı Vasiliy Vasilyeviç, tüm hikayesi boyunca tersini kanıtlamış gibi görünse de, karakterin önemini vurgulayan diğer karakterlerin galerisi arasında daha da önemli görünür. Yazar bunu ironik bir hicivle gösterir:

“(…) Bakın ne güzel Fransızca konuşuyorum. Bana ne kafanızın büyük, içinin dolu olmasından, çok şeyi bilmenizden, asrımızın olaylarını takip etmenizden, ama kendinize ait hiçbir şeyinizin olmadığından? Dünyada boş yer çok, bunun kime ne yararı var? Aptal olsan bile, kendince aptal ol! Kendi kokun olsun, kendine özgü kokun, işte budur olması gereken! Ve bu özel koku için pek öyle büyük bir şey de gerekmez... Tanrı korusun! Böyle orijinallerin sürüsüne bereket: Ne yana bakarsan bir orijinal; her insan orijinaldir, ama ben onlardan değilim!”¹⁷⁸

Şçigrovski Bölgesinin Hamlet'i figürüyle yazarın kendisi arasında, her ne kadar karşılaştırılmaz derecede farklılıklar olsa da yazarın “önemsiz”, gereksiz, “orijinal olmayan bir insan” olarak değerlendirdiği kahramanın hayat yolunun, yazarın gerçek

¹⁷⁷ İ.A. Belyayeva, a.g.e., s. 91.

¹⁷⁸ İ.S. Turgenyev, a.g.e., Çev. Ergin Altay, s. 321.

biyografisiyle bu kadar detaylı bir şekilde (birçok ayrıntıda) örtüşmesi rastlantısal bir benzerlik değildir:

“(…) Sonra üç yıl yurt dışında bulundum: Yalnızca Berlin’de sekiz ay kaldım. Hegel’i öğrendim beyefendi, Goethe’yi ezbere biliyorum. (…)”¹⁷⁹

“(…) Düşündüm taşındım, bilim her yerde aynıdır, hakikat tektir deyip aldım başımı, yabancı ülkelere, Hristiyan olmayanların yanına gittim... Ne dersiniz deyin! Gençlik, gurur duygusu coşturmuştu beni. (…)”¹⁸⁰

“(…) Annemin yatak odasının duvarında kırmızı üniformalı, siyah yakalıği kulaklarına kadar kalkık, hayli çirkin bir resmi vardı. Bazen, kırbaçlamaya götürürken onun önünden geçirdikleri olurdu beni, (…)”¹⁸¹

“Şçigrovski Bölgesinin Hamlet’i” öyküsü, yazarın kendi ruh halleri ve duygularını, başka bir insanın hikayesini anlatırken kullanmasından çok daha fazlasını içeren, geniş ve detaylı bir biyografik temele sahip bir eserdir ve yazarın otobiyografisinin belirli olayları hakkında oldukça açık bir anlatı ve bu olayların derinlemesine psikolojik bir analizi yani kendini analiz etme yer alır. Otobiyografiklik, bu durumda önemli bir poetika özelliği olarak ortaya çıkar. Yazarın yaşamındaki empirik materyali sanatsal bir imgeye dönüştürme yaratıcılığı açısından dikkat çekici bir örnektir; bu imge oto portre olmaktan uzaktır ama aynı zamanda otobiyografik olarak yoğun ve içeriklidir.

Vasiliy Vasilyeviç’in kendisini kültürel ve entelektüel anlamda geliştirmesi, ancak Rus toplumunda kendine bir yer bulamaması, yazarın kendi yaşadığı içsel çatışmaları ve toplumla olan uyumsuzluğunu simgeler. Yurt dışına çıkıp, farklı kültürlerde kendini arayan ama yine de kendi toplumunda bir yabancı olarak kalan bu karakter, Turgenyev’in Rusya’nın entelektüel potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi konusundaki hayal kırıklığını da yansıtır:

¹⁷⁹ A.e., s. 319.

¹⁸⁰ A.e., s. 322.

¹⁸¹ A.e., s. 323.

“(…) İyi ama rica ederim, henüz bir akıl hocası çıkıp da kitabına yazmamışsa, Rus insanı o şeyi nasıl öğrenecek? O kitaptan seve seve Rus yaşamı dersi alırdım... Ama susuyorlar... (…)”¹⁸²

“(…) Çevre, insanların bir anlam ve mantıklı bir görünüm verdikleri bir yaşamı birlikte, yan yana, tembel tembel, uyuşuk yaşamasıdır. Çevre fikirlerin yerini alan, insanı boş gevezeliklere alıştıran, onu tek başına, yararlı, soylu emekten uzaklaştıran, onda edebi kaşınıtlara neden olan şeydir. (…)”¹⁸³

Turgenyev, bu öyküdeki karakterler aracılığıyla, Rus toplumunun bireyleri nasıl şekillendirdiğini ve onların potansiyellerini nasıl harcadığını eleştirir. Vasiliy Vasilyeviç'in yaşamı boyunca deneyimlediği hayal kırıklıkları ve içsel çatışmalar, yazarın kendi yaşamındaki deneyimlerle örtüşür ve bu otobiyografik özellikler, öykünün derinliğini ve anlamını daha da zenginleştirir.

3.1.8. “Çertophanov ile Nedopyuşkin” (1848)

Öykü, Çertophanov ve Nedopyuşkin'in (*Çertophanov i Nedopyuskin, 1848*) yollarının yeniden kesişmesiyle başlar. Eskiden dost olan bu iki karakter, yıllar sonra farklı yollara sapmışlardır. Çertophanov, hala eski günlerin gururu ve onuru peşinde koşarken, Nedopyuşkin daha sade bir yaşam sürmektedir.

Bir gün Çertophanov, eski dostunu ziyaret eder ve ikisi arasında geçmişe dayalı bazı çatışmalar su yüzüne çıkar. Çertophanov'un kibirli tavırları ve eski dostluklarının verdiği güven, iki karakter arasında bir çekişmeye neden olur. Ancak zamanla, bu eski dostlar birbirlerinin yaşamlarına dair yeni şeyler öğrenir ve birbirlerine karşı olan bakış açılarını yeniden değerlendirirler.

Turgenyev'in amcası Nikolay Nikolayeviç'in kendisi de tutkulu bir avcıydı, atlar ve köpekler konusunda tanınmış bir uzmandı. Köydeki komşuları arasında at yetiştiriciliği ve avcılık konusunda rakibi yoktu. Amcası Turgenyev'e iyi biniciliğin,

¹⁸² A.e., s. 322.

¹⁸³ A.e., s. 325.

silahla isabetli atış yapmanın tüm püf noktalarını öğretti, onu Rus avcılığının zevkleriyle tanıştırdı. N.N. Turgenyev'in zevk ve tercihlerinde, bu ataerkil soyluyu halktan insanlara yaklaştıran pek çok şey vardı. Malikane yaşamının şiirselliğini, eski soyluların yuvalarındaki huzurlu yaşam sevinçlerini takdir ediyor, Rusya'nın orta sınıfının doğasını seviyordu. Turgenyev, Nikolay Amca'nın karakter özelliklerinin çoğunu "Avcının Notları"nın kahramanı olan toprak sahibi Çertophanov'a aktarır.¹⁸⁴

N. Nekrasov, "Çertophanov ile Nedopyuşkin" öyküsünü "Avcının Notları"ndaki en başarılı öykü olarak değerlendirmiştir.

3.1.9. "Canlı Cenaze" (1874)

"Canlı Cenaze" (*Jiviye moşçi, 1874*) öyküsünün fikri 1852'den önceki döneme dayanır; fakat öykü ilk kez 1874'te yayımlanmış ve döngüye dahil edilmiştir. Yazar öyküyü "gerçek bir olay" olarak adlandırmıştır. Öykü otobiyografik özellikler taşımaktadır. Olaylar Turgenyev'in annesinin malikanelerinden biri olan Alekseyevka'da geçer. Öykünün kadın kahramanının prototipi, Turgenyev'in 1840'lı yılların ilk yarısında tanıştığı Klavdiya'dır. Bir diğer prototipi ise, 17 yaşındaki Turgenyev onunla tanıştığında engelli olan güzel Yevpraksiya'dır.¹⁸⁵

Öykünün epigrafında F.İ. Tyutçev'in şiirinden "Sonsuz sabrın anayurdu, Rus halkının yurdu!"¹⁸⁶ alıntısı yer alır. Turgenyev bu öyküde alçakgönüllü acının ve Tanrı'nın iradesine teslimiyetin can bulduğu güzel bir Rus imgesi yaratmıştır.

Lukerya, dış görünüşüyle ölü azizlere benzemektedir. Onun yaşamı bir Hristiyan ruhunun dolu dolu yaşamıdır; ancak Lukerya'nın azizlere olan benzerliğine rağmen, Turgenyev onu gerçekçi bir şekilde, insani özellikleriyle ön plana çıkarır. Lukerya 29 yaşında bir kadındır ve altı yıllık hastalığı sırasında uzun boylu, beyaz tenli bir güzelden, kıkırdayan bir dansçı ve şarkıcıdan bir mummyaya dönüşmüştür.

¹⁸⁴ V.N. Toporov, **a.g.e.**, s. 55.

¹⁸⁵ Ye.L. Başkirtseva, **a.g.e.**, s. 39.

¹⁸⁶ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 399.

Turgenyev, Lukerya'nın hastalığından önceki ve şimdiki görünümünü karşılaştırır:

“(…) Bu mumya nasıl Lukerya olabilirdi? Evimizdeki kızların en güzeli, uzun boylu, sağlıklı, al yanaklı, şen şakrak, dansçı ve şarkıcı Lukerya! Lukerya, akıllı Lukerya, avlumuzdaki her delikanlının peşinde koştuğu, benim, on altı yaşında bir çocukken için için aşık olduğum Lukerya!”¹⁸⁷

Avcı, Lukerya ile karşılaştığında “dehşet”, “şaşkınlık”, “tarifsiz bir acıma” hisseder; Lukerya'ya hastaneye gitmesini teklif eder, ilaç göndereceğine söz verir, zavallı kadının gözyaşlarını siler.

Anlatıcı, Lukerya'ya sadece acımakla kalmaz, aynı zamanda hayret de duyar. Lukerya'nın hikayesinde hiçbir pişmanlık ya da şikâyet olmamasına şaşırır. Yazar, hayalperest Lukerya'dan hayranlıkla bahseder. Tedavisi mümkün olmayan bir hastalık nedeniyle yatalak durumda olduğundan kendini hiç düşünmez. Tüm düşünceleri diğer insanların hayatını kolaylaştırmayı amaçlar. Lukerya'nın tek isteği, köylülerin vergisini düşürmesi için barmen kızı ikna etmektir.

Lukerya'nın hayattaki tutumu, kimseye yük olmamak ve acınacak halde bile Tanrı'ya fazla dua etmemektir. Turgenyev, Lukerya'nın sabır gücünde Rus halkının zor yaşam koşullarının etkisi altında oluşan ulusal karakterin tipik bir özelliğini görür. Bu sabır, onun derin dindarlığına dayanır. Lukerya, kehanet rüyaları görür ve ölümünden korkmaz, onu bir tür sevinç olarak bekler. Öykünün başlığı olan “Canlı Cenaze”, yaşam ve ölümün ikircikliliğini özetler ve Lukerya'nın bu sınırdaki varoluşunu deneyimlemesini sağlar.¹⁸⁸

Lukerya'nın trajik kaderi tüm ulusun acılarını birleştirir, bu nedenle Turgenyev olay örgüsü için Lukerya'nın “ölümün eşiğinde” olduğu durumu seçmiştir. Lukerya içinde bulunduğu durumda kendisinden daha kötü durumda olan diğer insanlara sempati duyar. Barınağı olmayan, göremeyen, duyamayan, konuşamayan ya da kokuları tanıyamayanları da bu gruba dahil eder.

¹⁸⁷ A.e., s. 401-402.

¹⁸⁸ Ye.L. Başkirtseva, a.g.e., s. 43.

Turgenyev, kadın kahramanının şahsında insanların, özellikle de kadınların nasıl bir manevi aydınlanmaya ulaştığını göstermiştir. Başkirtseva'nın çalışmalarına göre araştırmacı M.V. Antonova "Turgenyev'in gerçekçiliğinin lirizmi ve şiirselliği, yaşamın ahlaki anlamına, insanın yüksek amacına, tükenmez manevi değerlere dair inancıyla ilişkili olan 'idealizmi' "Canlı Cenaze" öyküsüne yansımıştır ve Fransız yazarların özellikle de G. Flaubert'in bu öyküyü coşkuyla karşılaması tesadüf değildir." demiştir.¹⁸⁹

3.1.10. "Ölüm" (1847)

"Ölüm" (*Smert*, 1847) öyküsü, avcının bir köylünün ölümüne tanık olmasıyla başlar. Öykü, avcının köylülerle olan etkileşimlerini ve bu süreçte ölümün kaçınılmazlığı üzerine yaptığı gözlemleri anlatır. Köylülerin yaşam mücadelesi vurgulanır.

Turgenyev, Rus köylülerinin zorluklarla dolu yaşamını ve ölüme karşı tavırlarını samimi bir şekilde anlatır. Köylülerin ölüm karşısındaki kabullenici tavırları, onların yaşam mücadelesinin bir parçasıdır.

Yazar öyküde birkaç farklı ölümden bahsederken, "Rus köylüsü çok ilginç biçimde ölüyordu!", "Rus insanının ölümü genellikle çok ilginçtir."¹⁹⁰ sözlerini tekrarlar. Yazarın ironik hicvinin bir göstergesi olan bu satırlar köylülerin trajik, zavallı ölümlerini ve ölüme olan tepkilerini toplumsal ve sosyal koşullara bağlamaktadır.

"(...) Rus köylüsü çok ilginç biçimde ölüyordu! Ölüm karşısında duruşlarına kayıtsızlık da denemezdi, duygusuzluk da; ayindeymiş gibi ölüyorlardı: Soğuk ve sade."¹⁹¹

Hastanede yatması gereken, yatmadığı takdirde öleceği söylenen Vasiliy Dmitriç'in iyileşebilme olasılığını tamamen reddedip evine gitmek istemesi de bunu kanıtlar niteliktedir:

¹⁸⁹ Ye.L. Başkirtseva, a.y.

¹⁹⁰ İ.S. Turgenyev, a.g.e., Çev. Ergin Altay, s. 250.

¹⁹¹ A.e., s. 246.

“- “Nereye mi? Nereye gideceğim, evime gideceğim, evime elbette, durumum o kadar kötüyse hazırlık yapmam gerekir.”¹⁹²

“- “Hayır kardeşim Kapiton Timofeiç, öleceksem, evimde ölmeliyim; burada ölürsem evimde neler olacağını ancak Tanrı bilir.”¹⁹³

Yazar, köylülerin ölümlerini anlattıktan sonra öykünün sonunda bir ölümü daha hatırlar:

“Çiftlik sahibesi yaşlı bir kadın yanımda öldü. Papaz başucunda “gidiş” duasını okuyordu, birden baktım, gerçekten de gidiyordu kadın, hemen haçı uzattım ona. Yaşlı kadın öfkeyle itti elimi. Sertleşmeye başlamış diliyle: “Acelen ne babacığım,” dedi, “sonra verirsin...” Uzandı, elini yastığı altına soktu ve son nefesini verdi. Yastığının altında bir ruble vardı, onu “gidiş” duasını okuyan papaza vermek istiyordu... Evet, Rus insanı çok ilginç ölüyor!”¹⁹⁴

V.N. Jitova'nın anılarına göre yaptığı israfın bedelini rahibe kendisi ödeyen kadın, İvan Sergeyeviç'in büyükannesidir. Katerina İvanovna, Somova Holodovo'da yaşıyordu. Orada da öldü. “Ölüm” hikayesi onun son anlarını anlatmaktadır.¹⁹⁵

Varvara Petrovna'nın mektuplarına göre ise, zulmünü ve despotluğunu miras aldığı Lutovinovlar nedeniyle kaderine küsmüştü. Babasını erken kaybettiği için, yazarın “Ölüm” öyküsünde yaşlı bir kadın olarak tasvir ettiği annesinden, hem de küçükken onu barbarca döven ve işkence eden şiddet yanlısı, sarhoş üvey babasından acı çekmişti.¹⁹⁶

Böylece, “Ölüm” öyküsü hem bireysel hem de toplumsal bir portre sunar. Turgenev'in kişisel deneyimleri ve gözlemleri, Rus köylülerinin yaşamları ve ölümleri üzerinden toplumsal eleştiriyi birleştirir. Bu da öykünün edebi değerini ve derinliğini artırır.

¹⁹² A.e., s. 249.

¹⁹³ A.e.

¹⁹⁴ A.e., s. 255.

¹⁹⁵ V.N. Jitova, a.g.e.

¹⁹⁶ İ.S. Turgenev, a.g.e.

3.2. “Andrey Kolosov” (1844)

“Andrey Kolosov” (*Andrey Kolosov, 1844*) öyküsü adını başkahramanından alır. Öyküde yazar, sonraki on yılların Turgenyev öykü poetikasını önceden haber veren, büyük yeteneklere sahip olmamalarına rağmen sadelikleri ve doğallıklarıyla çevrelerini etkileyen, herkesin sevgilisi Andrey Kolosov’u ‘olağanüstü’ olarak sunar.¹⁹⁷

Karakterin ‘olağanüstülüğü’ sıradanlığında yatmaktadır. Karakterin kendi sıradanlığı ve önemsizliği hakkındaki anlayışı, onun için en önemli ve değerli şey olarak ortaya çıkar:

“(…) Eğer hayata aydınlık, sade bir bakış, eğer genç bir insanda her türlü değişim yokluğu olağanüstülük olarak adlandırılacaksa bu ismi Kolosov hak ediyordu. O yıllar doğal olmak gerçekten de olağanüstülük olarak biliniyordu... (…)”¹⁹⁸

Andrey Kolosov koşullardan bağımsızdır, kendi başınadır; ödüller, kadınlar, mali durum onu cezbetmez. O bir idealisttir; hayatında hiçbir aldatmaca, eksiklik ya da samimiyetsizlik olmasını istemez. Kolosov’un sözlerine kulak veren herkes, şokta ve şaşkınlık içinde kalır. Onlar, onun bu kadar savunduğu ve inandığı şeylerden uzaktırlar. Dinleyiciler ise (anlatıcı dahil) diğer insanların duygularına, hislerine, özelliklerine ve tercihlerine aldırış etmeden istedikleri gibi yaşamaya alışkındırlar. Kolosov’un gençlere özgü hoşluğu ve samimiyeti ile herkesin gönlünü fethettiği belirtilir:

“Kolosov ne nükteci, ne de mizah ustası biriydi ama hepimizin bu insana nasıl gönülden bağlandığımızı tahmin edemezsiniz baylar. Elimizde olmadan hayrandık ona. Her söylediğinde, her bakışında, her hareketinde gençlere özgü öylesine bir hoşluk vardı ki bütün arkadaşlar sırlı sıklam aşkıttık ona.”¹⁹⁹

Anlatıcı ise Kolosov’un aksine ne istediğini bilmeyen, kadınlarla yakınlık kurmaktan kaçınan bir kişidir:

¹⁹⁷ İ.A. Belyayeva, **a.g.e.**, s. 92.

¹⁹⁸ İ.S. Turgenyev, **Gereksiz Bir Adamın Güncesi, Öyküler/Cilt 1**, Çev. Ergin Altay, İstanbul, İletişim Yayınları, 2018, s. 71.

¹⁹⁹ **A.e.**, s. 47.

“Bir şeyi arzuluyordum, bir şeye yöneliyordum; ne yalan söyleyeyim, neyi arzuladığımı, neyi hayal ettiğimi doğru dürüst bilmiyordum... O zamanlar neyimin eksik olduğunu şimdi anlıyorum: Yalnızlığımı hissediyordum; hayat dolu dedikleri insanlara yakın olmayı çok arzu ediyordum. (...)”²⁰⁰

“Hiçbir zaman kadınlara gitmiyordum ve özellikle korkuyordum onlardan.” der Andrey Kolosov’daki anlatıcı:

“Değerli arkadaşlar, galiba, o güne kadar kadınlardan çekindiğimi, yalnız kaldığımda saatlerce onları, aşkı, karşılıklı aşkı vb. hayal etmeme karşın, onlara yakın olmaktan kaçtığımı söylemeyi unuttum size. (...)”²⁰¹

Andrey Kolosov’un Varvara İvanovna ile ilişkisini kıskanır, Varya’ya aşık olmuştur. Andrey Kolosov aşkının bittiğini anladığında net bir tavır göstererek bu ilişkiyi bitirir:

“(...) Onu severken her şeyimle onundum; onsuz bir hayat düşünemiyordum, her şeyimi onunla paylaşıyordum... Ancak, o tutku yok oldu içimde ... Elden ne gelir? Benim numara yapmamı, onu seviyormuşum gibi davranmamı mı istiyorsun? Peki ama niçin? Ona acımış olmak için mi? (...)”²⁰²

Anlatıcı ise yüce gönüllülük gösterisinde bulunma arzusuyla yanında olduğu Varya ona karşılık verdiği an evlenmekten vazgeçer:

“Varya beni kesin reddetmiş olsaydı içim dayanılmaz bir tutkunun ateşiyle kavrulurdu oysa Varya’nın “oluru”nu aldıktan sonra, konuğuna “evinizdeymişsiniz gibi rahat olun” diyen ve konuğunun onun odasında istediği gibi yerleştiği bir ev sahibi gibiydim. (...)”²⁰³

Bu bağlamda öyküde, anlatıcının imgesi otobiyografik özellikler taşımaktadır. Yazarın Berlin’de bulunduğu sıralarda M. Bakunin’in kız kardeşi Tatyana Aleksandrovna, Turgenyev’e özel bir ilgi göstermektedir. Turgenyev Premuhino’dan ayrılmadan önce Tatyana, Turgenyev’e olan aşkını itiraf eder ve Turgenyev de

²⁰⁰ A.e., s. 46.

²⁰¹ A.e., s. 55.

²⁰² A.e., s. 61.

²⁰³ A.e., s. 68.

muhtemelen ona karşılık verir. Fakat ilişkileri süresince Turgenyev'in tavırları Tatyana'yı hayal kırıklığına uğratar. Tatyana, Turgenyev'e aşık olmanın ona ilahi bir vahiy getirdiğine inanır ve onu yönlendirmeyi bir görev olarak görür. Ancak, Turgenyev'in davranışları ve romantik krizleri nedeniyle Tatyana'nın aşkı giderek daha fazla acıya dönüşür.

Sonunda, Turgenyev Tatyana'ya aşkını tam olarak paylaşmadığını ve onu tamamen sevemediğini itiraf eder. Tatyana, bu durumu kabul etmekte zorlanır ve Turgenyev'e karşı derin bir hayal kırıklığı yaşar. Tatyana yazdığı mektupta, Turgenyev'in istikrarsız ve dürüst olmayan tavırlarını eleştirir ve onun başka bir insanın hayatıyla anlamsızca oynadığını belirtir.²⁰⁴

Bu ilişki, Turgenyev'in romantik dünya görüşünde derin bir krize neden olur ve onu hayal kırıklığına uğratar. Tatyana'nın Turgenyev'e olan aşkı, onun romantik ideallerinin ve entelektüel tutkusunun bir yansıması olarak kalır, ancak Turgenyev'in şüpheli ve kararsız tavırları bu ilişkiyi sona erdirir.

Bu tipik duygusal aşk çatışması "Andrey Kolosov"da tamamen sıra dışı bir şekilde çözülür, yani "hassasiyet" kavramı tamamen reddedilir. Sevgilisini terk eden Andrey Kolosov, yazar tarafından haklı çıkarılır; tam tersine, gerçek duyguların olmadığı durumda, başkalarının duygularıyla oynamaya devam eden arkadaşından ayırt edilir.²⁰⁵

Anlatıcının aksine, duygularının sahteliğini anladıktan sonra kararlı ve hızlı bir ayrılıkla durumu düzelter Andrey Kolosov imgesi vardır. Andrey'in prototipi ise N.V. Stankeviç'tir. Lyubaşa Bakunina'ya olan aşkının öyküsü aktarılır.²⁰⁶

Yazar sahte duyguların, coşkulu romantik ifadelerin kınanması ve sadeliğin, doğallığın ve gerçekliğin inceliğinin yüceltilmesini amaçlar. Turgenyev, "Andrey Kolosov" öyküsüyle yalnızca kendi gençlik romantizmi ve coşkulu hayalleriyle

²⁰⁴ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 115.

²⁰⁵ O.A. Kraşennikova, "Veçniye Obrazi" v povestyah turgeneva 1850-1870h gg. // **İ.S. Turgenev i Mirovaya literatura**, Moskva, İMLİ RAN, 2018, s. 52.

²⁰⁶ V.A. Toporov, **a.g.e.**, s. 119.

hesaplaşmakla kalmaz; aynı zamanda harap ama hala inatçı olan romantik geleneklere karşı genel mücadeleye de katılır.

Anlatıcının kadınlarla ilişki kurmakta yaşadığı zorlukları yazarın annesiyle olan çatışmalı ilişkisinin bir yansıması olarak yorumlamak da mümkündür.

3.3. “Gereksiz Bir Adamın Güncesi” (1850)

“Gereksiz Bir Adamın Güncesi” (*Dnevnik lişnego çeloveka, 1850*) öyküsünde baş kahraman ve anlatıcı olan Çulkaturin herhangi bir olağanüstü özelliği olmayan, oldukça sıradan bir karakterdir. Yazar, kahramanda bu özellikleri her yönüyle vurgular. Çulkaturin de kendisinin ‘tesadüfi’ bir insan, ‘gereksiz’ biri olduğunu anlar ancak bu sonuca hemen ulaşmaz. Çulkaturin, kendini toplumdan izole etmiş ve hayatta anlam bulamayan bir adamdır. Çulkaturin, hayatının sonuna yaklaştığını fark eder ve bu süreçte geçmişini değerlendirir. Öykü, Liza adında bir kıza karşı yaşadığı aşkı günce şeklinde anlatmasıyla ilerler.

Anlatıcının aktardığı bazı detaylar Turgenyev’in yaşam öyküsüyle örtüşmektedir. Çocukluğundan ve ev ortamından şu satırlarda bahseder:

““Çocukluğum kötü, neşesiz geçti. Annem de, babam da seviyorlardı beni ama bu kendimi daha iyi hissetmeme yetmiyordu. Evde babamın hiçbir otoritesi yoktu; ayrıca ayıp, yüz kızartıcı bir rezalete bulaşmış biri gibi, silikti de. Kendi düşüşünü yaratmıştı ve pek sevdiği bir tutkusunu bırakabilecek gücü olmadığı için, her zamanki yumuşaklığıyla, alçakgönüllülüğüyle, kaçamak boyun eğmesiyle, örnek karısının gönlünü hoş etmeye çalışırdı. Anneciğim bu mutsuzluğa gururla, yüreğinin büyük, görkemli sabrıyla, katlanıyordu. Babam yüzüne karşı da, arkasından da öve öve bitiremiyordu annemi ama evde oturmayı sevmiyor, beni de, varlığıyla sıkılmaktan çekiniyormuş gibi, kaçamak okşuyordu.(...)”²⁰⁷

²⁰⁷ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 220.

30 Ekim 1834'te Turgenyev'in kollarında babası ölür. Olay gece olur. Bir gün önce, sanki ölümünün yaklaştığını tahmin ediyormuş gibi, oğlunu aniden sıcak bir şekilde okşar, ki bu çok nadiren olan bir olaydır. Turgenyev, "Gereksiz Bir Adamın Güncesi"nde kahramanının sözleriyle babasının ölümünden sonraki ruh halini de aktarır:

"Yüzünün bozulmuş hatlarında o anda çok içten bir ifade oluyordu, dudaklarının sinirsel alaylı gülümsemesinin yerini pek duygusal bir gülümseme alıyor, ince kırışıklıklarla çevrili kahverengi gözleri öylesine bir sevgiyle parlıyordu ki elimde olmadan yanağımı onun gözyaşlarıyla ıslak, sıcak yanağına dayıyordum. Mendilimle siliyordum onun gözyaşlarını ama tepeleme dolu bir bardaktan suyun taşıdığı gibi, kendiliğinden tekrar akıyordu gözyaşları. Kendim de ağlamaya başlıyordum, babam yatıştırmaya çalışıyordu beni, sırtımı okşuyordu, titreyen dudaklarıyla yüzümü gözümü öpüyordu. Şimdi bile, ölümünün üzerinden yirmi yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına karşın, zavallı babamı hatırladığımda sessiz hıçkırıklar düğümleir boğazımda; kalbim hızlı, acılı, uzun süre sakinleşemeyecek gibi, üzülmemi gerektiren hüznü başka bir şeyler varmış gibi çarpmaya başlar."²⁰⁸

Öyküde Çulkaturin'in Liza'ya beslediği karşılıksız aşk, Turgenyev'in öldüğü ana dek Pauline Viardot'ya beslediği aşkla da örtüşmektedir. Turgenyev'in bir kadına duyduğu aşk, çocukluğunda duyumsayamadığı aile ilişkilerinin şiirselliği ve duygularının bir kalıntısı olarak zihinsel dengeden yoksundur. Turgenyev'in tüm aşklarının üzerinde çocukluğunda duyumsayamadığı aile ilişkilerinin sıcak ve şefkatli duygularının yoksunluğunun izleri vardır. Bu nedenle Turgenyev'in eserlerinde kahramanları gençlik tutkusuyla aşık olurlar ama evlenemezler. Turgenyev saf özverili aşkın şarkıcısıdır, bu aşk bakışlar ve imalarla sınırlı olabilir, ama Maupassant'ın dediği gibi çoğu zaman tutkulu bir aşktır.

"(...) Aşk gerçek bir duygu mudur? Yani insanın sevmek yeteneği var mıdır? Aşk bir hastalıktır oysa hastalığın yarası yazılmış değildir. (...)"²⁰⁹

Bir sohbet akşamında kendisine hayatındaki en mutlu anın ne olduğu sorulduğunda Turgenyev şöyle yanıtlamıştır: "Hayatın en mutlu anı elbette kadın sevgisiyle

²⁰⁸ A.e., s. 221.

²⁰⁹ A.e., s. 238.

bağlantılıdır. Sevdiğiniz kadınla göz göze geldiğiniz ve onun da sizi sevdiğini anladığınız andır. Hayatımda bir kez başıma geldi, belki iki kez.”

Kadınlarla nasıl ilişki kuracağını bilemeyen karakterler yaratan Turgenyev, Çulkaturin’in ağzından bunu bir kez daha dile getirmiştir:

“(…) Genelde kadınlara karşı nasıl davranacağımı hiç bilemiyordum ve onların yanında ya somurtuyordum, sert bir tavır takınıyordum ya da aptal aptal dışlerimi göstererek sırtıyordum, ne diyeceğimi bilemeden bir şeyler mırıldanıyordum. (…)”²¹⁰

Ölüm ve ölüm korkusu da Turgenyev’in zihnini hayatı boyunca meşgul eden bir konudur. Çulkaturin ölüm karşısında hayatın en büyük gerçeğinin basitlik, açıklık, doğallık ve kendi önemsizliğinin farkında olmak olduğunu net bir şekilde anlatır. Yaşamındaki başarısızlıkları, hayal kırıklıklarını anlatarak toplumdaki yerini sorgular.

“Tanrım, Tanrım! İşte ölüyorum... Sevme yeteneği de olan, sevmeye de hazır kalbim kısa bir süre sonra duracak... Temelli mi duracak acaba, bir daha mutluluğu tadacak mı, hoş, güzel şeyleri bir kez daha yaşayacak mı? Ne yazık ki böyle bir şey mümkün değil, bunu biliyorum...(…)”²¹¹

Kahraman, öldüğünde gereksiz olmayacağından bahseder. İnsanın dünyevi varoluşu, sonsuzlukla kıyaslandığında sadece küçük bir nokta değil, aynı zamanda ‘gereksiz’ bir şeydir. Bu ‘yok oluş’, iz bırakmadan kaybolma, ‘gereksizliğin’ özüdür. Kahramanın son repliği de önemlidir: “Ölüyorum... Sizler yaşayın, yaşayın!”²¹² Bu, yaşam ve ölüm arasındaki sınırı, insanı yok eden, boşluğa, hiçliğe götüren ölümü anlatır.²¹³

İçsel monologlar ve kahramanın kendi geçmişini değerlendiren retrospektif anlatımıyla otobiyografik özellikler taşıyan öykü, Turgenyev’in kendi iç dünyasına yaptığı derin yolculuğu ve sorgulamaları anlatır.

²¹⁰ A.e., s. 230.

²¹¹ A.e., s. 269.

²¹² A.e., s. 270.

²¹³ İ.A. Belyayeva, a.g.e., s. 95.

3.4. “Mumu” (1852)

“Mumu” (*Mumu*, 1852) öyküsü yazarın serflik konusundaki izlenimlerine ve annesiyle olan karmaşık ve zorlu ilişkisine dair önemli ipuçları içerir. Bu öykü, Turgenyev’in edebi eserlerindeki en belirgin otobiyografik unsurlardan biri olarak kabul edilir. İdeolojik ve sanatsal açıdan “Mumu” öyküsü “Avcının Notları” ile yakından ilişkilidir.

Öyküde dilsiz köylü Gerasim, hanımının kaprisleri yüzünden çok sevdiği toprağından kopar, şehre gider ve orada kapıcılık yapar. Yeni işine alışan ve kaderine razı olan Gerasim, ne yazık ki karşılıksız bir sevdaya tutulur ve mülkte çalışan kızlardan Tatyana’ya aşık olur. Fakat mülkün hanımı bu evliliğe razı olmaz ve Tatyana’yı ayyaşın teki olan kunduracı Kapiton ile evlendirir. Gerasim bu durumu da kabullenir, ancak iyi kalbi sevgi aramaktadır. Küçük köpek Mumu onun en iyi ve tek arkadaşı olur. Ne var ki Mumu, hanımefendiyle anlaşamaz, onun okşamalarına hırslanarak karşılık verir, havlamalarıyla onu korkutur. Mumu’nun uzaklaştırılması için emir verilir. Çaresiz kalan Gerasim çok sevdiği arkadaşını kendi elleriyle öldürmeye karar verir, gözünde yaşlarla onun boynuna bir taş bağlar ve Mumu’yu suya atar.

Öyküdeki ana karakterler ve onların arasındaki ilişkiler, Turgenyev’in annesiyle olan zorlu ilişkisinin yansımaları olarak okunabilir. “Mumu” öyküsündeki toprak sahibi, Varvara Petrovna’nın ta kendisidir.²¹⁴

Turgenyev’in annesinin mülklerinden birinde de görkemli ve uzun boylu bir dev, sağır, dilsiz bir köylü olan Andrey yaşıyordu. Bir gün Varvara Petrovna, uzaktaki malikaneleri dolaşırken, ekmek tarlasında onun dev figürünü gördü ve yöneticiye köylüyü derhal mülke getirmesini emretti. Savunmasız, hiçbir şey anlamayan Andrey, bir arabaya bindirildi ve avluya getirildi. Varvara Petrovna kendi toprağından, günlük köylü işinden zorla koparılan bu çiftçinin endişelerini hiç umursamıyordu. Köylüleri insan olarak görmüyordu.

²¹⁴ V. Solovyov, **a.g.e.**, Çev. Emel Saatçi, s. 19.

Dilsiz Andrey, hanımefendinin kaprislerini tatmin etmek için emirleri yerine getirdi. Varvara Petrovna'nın öğrencisi olan yoksul soylu kadınlardan biri şöyle hatırlıyor: "Evime giden yolda, boynunda bir çanta, bir elinde kendisi kadar uzun bir sopa ve diğer elinde Varvara Petrovna'dan bir not olan bu devin nasıl adım attığını hala canlı bir şekilde hatırlıyorum. Önemli bir şey mi vardı? Tabii ki vardı! Hanımefendi öğrencisini özlemiş ve onu ziyarete davet etmişti, bunun için devin tek yön 60 verst yol kat etmesi gerekiyordu."

Turgenyev okuyucularına hayatının bu dönemini "Mumu" öyküsünde anlatmış ve ona Gerasim adını vermiştir. Öykü, sonu hariç her açıdan doğrudur. Varvara Petrovna Turgenyeva'nın Spaskoe-Lutovinovo'da yaşayan evlatlık kızı V. N. Jitova anılarında "Mumu" öyküsünün sonuyla ilgili şunları anlatır: "Herkes Mumu'nun hazin kaderini bilir, tek fark Andrey'in sahibine olan bağlılığının aynı kalmasıdır. Andrey ne kadar acı çekerse çeksin, Varvara Petrovna'ya sadık kaldı, ölene kadar ona hizmet etti..."²¹⁵

Varvara Petrovna, Spaskoe malikanesinin serflerine sayısız talihsizlikler yaşatmıştır. Örneğin hizmetçilerinin evlenmesine, isimlerinin keyfi olarak değiştirilmesine, her küçük şey için zulüm ve baskı görmesine neden olmuştur. Baş hizmetçisi Aleksandra Semyonova şöyle hatırlar:

"Beni iki kez uzak bir köydeki sığır ağılına sürgün etti, bir keresinde çay servisi yaparken bir sineğin çay bardağına nasıl girdiğini görmediğim için, diğerinde ise çalışma masasının üzerindeki tozu silmeye vaktim olmadığı için."²¹⁶

Annesi, kendisine mesafeli bir oğul yetiştirmekle kalmamış, aynı zamanda kendisinin de tutkulu bir şekilde sürdürdüğü yaşam tarzının oldukça istikrarlı, katı bir düşmanı olarak yetiştirmiştir.²¹⁷

Turgenyev ve annesi Varvara Petrovna arasındaki ilişki, otorite, bağımlılık ve isyan temalarıyla doludur. Annesinin katı ve otoriter tutumu, Turgenyev'in kişisel ve edebi

²¹⁵ V.N. Jitova, **a.g.e.**

²¹⁶ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, 2012, s. 43.

²¹⁷ B.K. Zaytsev, **Sobraniye soçineniy v pyati tomah, Tom.5 Jizn Turgenyeva**, Russkaya Kniga, Moskva, 1999, s. 72.

hayatını derinden etkilemiştir. “Mumu” öyküsünde bu dinamik, yazarın karakterler ve olaylar aracılığıyla annesiyle olan ilişkisini işleyişiyle açığa çıkar.

P.V. Annenkov yazarın annesiyle ilişkisinden, “Turgenyev’imiz onu memnun etmek için ne düşünce tarzını ne de davranışlarını değiştirdiğinden, aralarında uzlaşmaz, bilinçli ve kasıtlı bir uyumsuzluk hüküm sürüyordu.” diye bahseder.²¹⁸

“Mumu” öyküsü hakkında da Annenkov, “Eviden aldığı öykü hem içeriği hem de sakin ama hüzünlü tonuyla gerçekten dokunaklı bir izlenim bıraktı. Bu, Turgenyev’in başına gelen cezaya verdiği bir yanıtı ve dönemin en önemli siyasi sorunu hakkında yorulmak bilmeden başlattığı aktif sanatsal propagandayı sürdürüyordu,” diye yazar.²¹⁹

“Turgenyev’in çocukluğu ve gençliği boyunca çevresinde her gün ve her dakika gördüğü şeyler -özellikle de Turgenyev görünüşe göre yumuşak ve yardımsever, enerjiden yoksun doğasını babasından aldığı için- karakterinin kabul edebileceği şekilde değildi; ancak Spaskoe’de gördükleri ve duydukları, yüreğine serfliğe karşı nefret ve tiksinti aşılama yetmişti.”²²⁰

Varvara Petrovna evden çıkmayan biriydi. Öyküdeki toprak sahibinde de bu karakterizasyon görülmektedir:

“Eviden seyrek çıkıyor, ihtiyarlığının aşırı tutumlu, sıkıcı yıllarını tek başına yaşıyordu...”²²¹

Turgenyev sonraları serfler için aracılık etmeye kalkışınca, annesi harçlığını keserek, konacağı zengin mirasa rağmen onu sefalet içinde yaşamak zorunda bırakmıştır. Annesinin ölümünden sonra köylülerin durumunu düzeltmek için çok uğraşmıştır, mülkündeki tüm hizmetkarları serbest bırakmıştır.

²¹⁸ P.V. Annenkov, **Molodost İ.S. Turgeneva. 1840-1856**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983, (Çevrimiçi), http://az.lib.ru/t/turgenew_i_s/text_0376.shtml.

²¹⁹ P.V. Annenkov, **Şest let perepiski s İ.S. Turgenevim. 1856-1862 // İ.S. Turgenev v vospominaniyah sovremennikov v dvuh tomah, Tom perviy**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983, s. 233.

²²⁰ V. Solovyov, **a.g.e.**, s. 21.

²²¹ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 375.

Buna öyküde de rastlanır:

“Sonunda köyden, Gerasim’in köye döndüğü haberi geldi. Hanımefendi biraz sakinleşti; önce onun hemen Moskova’ya geri getirilmesi emrini verdi ama sonra böyle nankör bir insanı evinde istemediğini söyledi. Zaten kısa bir süre sonra da öldü, varislerinin ise Gerasim’i umursadıkları yoktu: Annelerinin bütün uşaklarını, hizmetçilerini dağıttılar.²²²

Yazar, bu öyküyle, kişisel deneyimlerini sanata dönüştürerek hem kendisiyle hem de annesiyle olan ilişkisine dair evrensel ve zamansız bir anlatı yaratmıştır. “Mumu”da Gerasim’in kahramanca gücü ile çocuksu savunmasızlığı arasındaki karşıtlık önemlidir; onun suskunluğu sembolik bir anlam kazanır.²²³

3.5. “Yakov Pasinkov” (1855)

“Yakov Pasinkov” (*Yakov Pasinkov, 1855*) Turgenyev’in 1855 yılında yayımlanan bir öyküsüdür. Öykü, ana karakter Yakov Pasinkov’un hayatını ve içsel dünyasını, anlatıcının gözünden anlatır. Anlatıcı, Yakov Pasinkov ile olan dostluğunu, birlikte geçirdikleri zamanları ve Yakov’un melankolik kişiliğini hatırlar. Öykünün ana karakteri Yakov Pasinkov’un imajı, Turgenyev’in biyografisi ve çalışmaları ile yakından bağlantılıdır.

Turgenyev, 1827 yılında Moskova’da, özel okulda öğrenim görmüştür. Weydenhemmer’daki izlenimleri Yakov Pasinkov öyküsünde de görülmektedir. Öyküdeki şu satırlarda yatılı okul hayatının anılarından esinlenilmiştir:

“Kendini çok seven ve şımarık bir çocuktum, oldukça zengin bir evde büyüdüm ve bu nedenle yatılı okula girdikten sonra Winterkellerin özel ilgi gösterdiği bir prence ve diğer iki ya da üç küçük aristokrata yakınlaşmak için acele ettim ve diğerleri için önemliydim.”²²⁴

²²² A.e., s. 403.

²²³ Yu.V. Lebedev, a.g.e., s. 40.

²²⁴ A.e., s. 51.

Yazar, Yakov Pasinkov karakterini yaratırken onu birçok yönden Belinski'ye özellikle de Belinski'nin onun anılarında oluşturduğu portresine benzetmiştir. Turgenyev, Belinski hakkında şöyle yazmıştır:

“O kelimenin tam anlamıyla bir idealistti. Onda 1830’ların başında var olan ve izleri bugün halen görülebilen o Moskova çevresinin gelenekleri yaşıyordu (...) Belinski’ye göre, dış görünüşü kadınları asla cezbetmeyecek türdendi; elbette bu inanç onun kadınlarla kurduğu ilişkilerde çekingenliğini daha da arttırıyordu. İçten ve sıcak bir kalbi olan Belinski’nin zamanının önde gelen kişilerinden biri olmasına rağmen bir kadın tarafından hiç sevilmediğini düşünmem için nedenlerim var. Evliliğini tutkuyla yapmadı. Gençliğinde bir kıza aşığı; o şiirsel bir varlıktı ama başka birini seviyordu ve çok geçmeden öldü. Belinski’nin sıradan bir kızla yaşadığı tuhaf ve üzücü bir hikaye de vardı; bu hikayeyi parça parça, kasvetli şekilde anlatmıştı... Bu anlatım beni derinden etkilemişti...”²²⁵

Belinski'nin gençlik ideallerine bağlılığı, çekingenliği, başarısız özel yaşamı ve kadınlara olan tutumu, hatta sıradan bir kızla olan romantik ilişkisi Yakov Pasinkov'un karakteri ve yaşadıklarıyla örtüşür.

“(…) Ama bana acı veren, gururumu inciten ise böyle bir insanın; böylesine seven, sadık vefalı kalbi olan bir insanın, hayatında bir kez bile karşılıklı aşkın mutluluğunu tatmadan, bir kadın ruhunda ona layık yakın ilgi uyandırmadan bu dünyadan göçüp gitmiş olmasıdır! (...)”²²⁶

Turgenyev, Pasinkov hakkında yazarken şunları vurgulamıştır:

“İyilik”, “gerçek”, “hayat”, “bilim”, “sevgi” sözcükleri hiçbir zaman heyecanlı, duygulu çıkmıyordu ağızından, bu sözcükleri hiçbir zaman yapmacık bir ses tonuyla söylemiyordu. İdeal olandan kendini zorlamadan, germeden söz ediyordu; ruhunun temizliği “kutsal güzelliğin” önünde durmaya her an hazır; başka bir ruhun selamını, dokunuşunu bekliyordu... (...)”²²⁷

²²⁵ İ.S. Turgenyev, **Yakov Pasinkov (rasskaz İvana Turgeneva)**, (Çevrimiçi), <http://turgenev-lit.ru/turgenev/proza/yakov-pasynkov-primechaniya.htm>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.

²²⁶ İ.S. Turgenyev, **Huzurlu Sessizlik, Öyküler/Cilt 2**, Çev. Ergin Altay, İstanbul, İletişim Yayınları, 2019, s. 69.

²²⁷ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 69.

Kendisi de dürüstçe güzel olan her şeye yönelmiş olan Pasinkov, başkaları üzerinde de olumlu bir etki yapar. Turgenyev'in, Belinski'de fark ettiği şey tam da bu özelliğidir. Anılarında, Belinski'nin çözülmesi gereken felsefi ve toplumsal sorunlara olan tutkusunu anlatmıştır. Belinski ile bir tartışmasını hatırlayan Turgenyev şöyle anlatır:

“Tanrı'nın varlığı sorusunu henüz çözemedik,” dedi bana bir keresinde acı bir şekilde, “ama siz yemek yemek istiyorsunuz!..” diye ekledi. Bu sözleri yazarken, bazı okuyucularımın yüzlerinde bir gülümseme uyandırabileceği düşüncesiyle neredeyse silmek üzereydim... Ancak bunları Belinski'nin nasıl söylediğini duyan biri, gülmeyi aklından bile geçirmezdi...”²²⁸

Yakov Pasinkov, Schiller'e hayrandır ve onun “Résignation” (1784) adlı şiirini coşkuyla okur. Bu, öğrenci felsefe çevrelerinde en popüler şiirlerden biridir. Belinski, Alman idealist felsefesine olan ilgisinin olduğu dönemde defalarca bu şiir hakkında bir şeyler yazmıştır. Örneğin, “Moskova Gözlemcisi” (1836) makalesinde: “Schiller, sağlam inançları olan bir ruhtu, ancak onun muhteşem ‘Résignation’ şiirinin her mısrasında umutsuz bir çaresizlik görülür” demiştir.

Pasinkov'un en sevdiği müzik eseri Schubert'in “Takımyıldızlar” adlı eseridir. Bu ayrıntı da tesadüfi değildir. Schubert'in şarkıları, Stankeviç çevresinde ve özellikle Belinski tarafından çok sevilirdi.

Dış görünüş olarak Yakov Pasinkov (dar omuzlar ve çökük göğüs, hasta görünümü) da Belinski'yi andırır. Turgenyev, sosyal becerisizliğini, Zlotnitskiler'in salonunda bir masa devirmesi olayıyla vurgulamıştır. Benzer bir olay da Belinski'nin başına gelmiştir; V.F. Odoyevski'nin salonunda bir masa devirmiş ve üzerindeki şarabı dökmüştür.²²⁹

Turgenyev'in “son romantiklerinden” biri olan “iyimser idealist” Yakov Pasinkov, hayatı geçici bir yolculuk olarak deneyimleyip, bu yolculuğun sonsuzluğa geçişle

²²⁸ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, (Çevrimiçi), <http://turgenev-lit.ru/turgenev/proza/yakov-pasynkov-primechaniya.htm>, Erişim Tarihi: 10.05.2024.

²²⁹ **A.e.**

sonlanacağını düşünmektedir. “Sürgün gibi buraya, evine geri döner, işte burada tüm acı yolculukların sonu” (Schiller).²³⁰

3.6. “Faust” (1856)

Turgenyev’in romantizm ve gerçekçilik arasındaki çatışmasını derinlemesine işleyen öyküsü “Faust” (*Faust, 1856*), yazarın gençlik döneminde yaşadığı istikrarsız hayatı ve düşüncelerini yansıtır. Yazar, “Faust” öyküsünde, bir kişinin imkansız bir mutluluk hayalinin peşinde koşmasının onu topluma karşı görevini yerine getirmekten alıkoyduğuna hem kendisini hem de okuyucuyu ikna etmeye çalışır.

Öykü, Rus kırsalında geçer ve öykünün anlatıcısı olan yaşlı bir adamın, gençliğinde yaşadığı bir aşk hikayesini anlatmasıyla başlar. Anlatıcı, gençlik yıllarında bir malikane sahibi olan Vera ile tanışır ve ona âşık olur. Vera, evli bir kadındır ve bu yasak aşk, anlatıcının içsel çatışmalarını ve duygusal karmaşasını tetikler.

Kahramanın evli bir kadına duyduğu günahkar tutkunun gelişimi, hikayenin kahramanlarının Goethe’nin “Faust”unu okuması arka planında geçer. Aslında “Faust”un okunması, karakterde uykuda olan ruh güçlerini, tatminsiz aşk ihtiyacını uyandırır. Duygu ve görev arasındaki mücadele, hastalık ve erken ölümle sonuçlanır ve suçlusu ise Rus Mefistofeles rolünü üstlenen baş kahramandır.²³¹ Hastalık sırasında, Vera “Faust” u okur ve kendini Gretchen olarak adlandırır. Beklenmedik ölüm, kahramanın yaşam prensiplerini yeniden değerlendirmesini sağlar. Öykünün olay örgüsü, kahramanlarının mutluluk arayışını ve her seferinde mutluluğun yok olduğunu gösterir. Turgenyev, hayatın zor bir iş olduğunu ve sevinçlerden vazgeçmeyi öğrenmenin önemini vurgular.

Öyküde, Schiller’in “vazgeçme” kavramı bir leitmotif haline gelir:

“Son yıllarda yaşadıklarımın bir kaniya vardım: Yaşam şakaya da eğlenmeye de gelmez, bir zevk de değildir yaşam... Ağır bir iştir... Yadsıma, sürekli yadsıma...

²³⁰ O.A. Kraşennikova, **a.g.e.**, s. 50.

²³¹ **A.e.**, s. 51.

İşte gizli anlamı, çözümünü yaşamın: Ne denli yüce, sevilen olurlarsa olsunlar düşüncelerin, hayallerin gerçekleştirilmesi her zaman bir görevdir... İnsanın kendini görev duygusunun zincirlerine, demir zincirlerine vurmadan uğruna ısrarla çalışması, uğraşması budur işte; faaliyet alanında sona kadar düşüp kalkmadan gidemez oysa gençliğimizde şöyle düşünürüz: Ne kadar özgür olursak o kadar iyidir, o kadar iyi gidersen. Gençlik için böyle düşünmek bağışlanabilir ama gerçeğin acımasız yüzü sonunda karşına dikildiğinde, gözlerinin içine baktığında bu yalanda teselli bulmak utanılacak bir şeydir.”²³²

“Faust”un epigrafı, Goethe’nin aynı adlı şiirinden alınmıştır ve bu eserlerin genel yönelimini iyi yansıtır: “Entbehren sollst du, sollst entbehren”. Sol Batıcıların yöneldiği egoizm, inançsızlık ve iradesizlik mücadelesini reddeden Turgenyev, onların karşısına Don Kişot’un simgesel görüntüsünü koyar, Hamlet ile paralel olarak verir. Goethe’nin büyük eseriyle de şiirsel bir paralellik kurarak, soylu malikane çevrelerindeki romantik ruh hallerini ve bu çevrenin sosyal umutlarını simgeleştirir. Onların kişisel mutluluk, samimi sevgi ve dostluk arzuları, doğanın sade ve güçlü yönlerini takdir etmeleri, hayatı tüm gücüyle kabul etme hisleri, sosyal olarak kendini gerçekleştirme arzusu ve yeni yaşam biçimlerini bulma çabalarının derin ifadesi açığa çıkar.

Turgenyev, bu çelişkilerin ve zorlukların ne kadar büyük olduğunu, sosyal çevresinin ne kadar zayıf olduğunu, bu Faustiyen mutluluk arzusunun ne kadar geçici olduğunu, aydınlık geleceğe yönelik umutların ne kadar yanıltıcı olduğunu fark eder. Bu anlayış, yazarın bilge ve düşünceli bir insan olarak olayları sanatsal sezgiyle algılamasından kaynaklanır.²³³

Bu bağlamda, baş kahraman Pavel Aleksandroviç V. otobiyografik özellik taşımaktadır. Yaşadığı yasak aşk, Turgenyev’in hayatındaki karmaşık ilişkilerle büyük bir benzerlik gösterir. Turgenyev, hayatı boyunca böyle aşklar yaşamış ve bu aşklar onun içsel huzursuzluklarına neden olmuştur. Öyküdeki karakterin evli bir kadına duyduğu tutku, Turgenyev’in kendi duygusal çatışmalarını yansıtır.

²³² İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 448.

²³³ G.N. Pospelov, **a.g.e.**

Öyküdeki entelektüel arayışlar ve Goethe'nin "Faust"una duyulan ilgi, Turgenyev'in gençliğinde Almanya'da aldığı eğitim ve Alman romantiklerinden etkilenmesi ile paralellik gösterir. Pavel Aleksandroviç'in felsefi derinlik arayışı, Turgenyev'in kendi entelektüel yolculuğunu ve düşünsel gelişimini yansıtır.

"(...) Bir zamanlar "Faust"un kelimesi kelimesine ezberimde olduğunu (elbette birinci bölümünün) belki bilmiyordum; okumaya doyamıyordum onu... Ama o günler, o düşler değişti, son dokuz yılda Goethe'yi elime hiç almadım diyebilirim. (...)"²³⁴

Onun duygusal arzuları ile toplumsal görevleri arasında yaşadığı çatışma, Turgenyev'in hayatında sıkça karşılaştığı bir durumdur. Turgenyev, duygusal arzularını ve romantik ilişkilerini toplumsal sorumlulukları ile dengelemeye çalışmış, bu süreçte içsel çatışmalar yaşamıştır. Öyküdeki karakterin bu mücadelesi, Turgenyev'in kendi içsel çatışmalarını ve karar verme süreçlerini yansıtır.

Öyküde, ana karakterin duygusal çatışmalarının ve görev bilincinin hastalık ve erken ölümle sonuçlanması, Turgenyev'in yaşamındaki kayıpları ve hayal kırıklıklarını yansıtır. Turgenyev, hayatı boyunca sevdiği birçok insanı kaybetmiş ve bu kayıplar onun üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Baş kahramanın hastalık ve ölümle yüzleşmesi, Turgenyev'in yaşamındaki bu acı deneyimleri yansıtır:

"(...) Vera'yı, genç yaşta toprağa giren Vera'yı düşün. Nasıl oldu bu? Bir ölünün canlıları hayatına bu anlaşılmaz karışmasının nasıl açıklanacağını bilemiyorum, hiçbir zaman da bilemeyeceğim (...) Yeryüzünde yaşayan her canlının, ölümünden sonra dünyada ne kadar izinin kalacağını kim bilebilir? Bir insanın kaderinin çocuklarının, torunlarının kaderine nasıl bağlarla bağlı olduğunu, hangi isteklerinin onlara geçeceğini, hangi sularının cezasını onların çekeceğini kim söyleyebilir? Hepimiz "bilinmeyen" karşısında uysal olmak, başımızı eğmek zorundayız."²³⁵

"Faust" öyküsü, Turgenyev'in içsel çatışmalarını, duygusal karmaşalarını ve toplumsal sorumluluklarını dengelemeye çalışırken yaşadığı zorlukları ve bu

²³⁴ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 409.

²³⁵ **A.e.**, s. 447.

zorlukların yarattığı trajediyi ustalıkla işler. Öykü, okuyucuya hayatın karmaşıklığını, zorluklarını ve vazgeçmenin kaçınılmazlığını hatırlatır.

3.7. “Asya” (1857)

Turgenyev’in “Asya” (*Asya, 1857*) adlı uzun öyküsü de yazarın kendi yaşamından izler taşıyan otobiyografik unsurlar barındıran etkileyici bir öyküdür. 1858 yılında yayımlanan bu öykü, Turgenyev’in gençlik yıllarında yaşadığı deneyimlerin ve duygusal çalkantıların bir yansıması olarak okunabilir.

P.V. Annenkov, “Büyük olasılıkla ‘Asya’nın temelini, yazarın kendisi için bir nedenden ötürü değerli olan biyografik bir gerçekten alındığını varsayabiliriz. Bunun zayıf bir şekilde aktarılmasının önemini yok edeceğinden korkuyordu.” demiştir.²³⁶

Yazara göre “Asya” öyküsü, yabancı bir şehrin penceresinde tesadüfen yüzünü gördüğü bilinmeyen genç bir kızın kaderini anlatır. Eser Rus yaşamı, dönemi ve tarihiyle ilgili uzun bir düşünsel sürecin sonucudur.²³⁷

V.N. Toporov da kitabında şöyle anlatır: “Turgenyev bir gün durdu ve yolun kenarında küçük bir kenevir yatağı gördü. Bozkır kokusu ona anında anavatanını hatırlattı ve ruhunda ona karşı tutkulu bir özlem uyandırdı. Rus havasını solumak ve Rus toprağında yürümek istiyordu. ‘Burada ne yapıyorum, neden kendimi yabancıların arasında sürüklüyorum?’ diye düşündü ve kalbinin üzerinde hissettiği ölü ağırlık aniden acı ve yakıcı bir heyecana dönüştü.” Bu, Turgenyev’in kızının kaderi, mutsuz aşkı ve hayatının geri kalanı üzerine düşüncelerini en iyi şekilde aktaran “Asya” öyküsünün başlangıcıydı.²³⁸

Turgenyev’in Varvara Petrovna’nın hizmetinde çalışan terzi Avdotya İvanovna ile ilişkisinden bir kızı olmuştur. Varvara Petrovna onu Spaskoe’ye getirterek, uşağı Fyodor Lobanov’un evine yerleştirir, biraz büyüdüğünde ise en ağır işlere vererek,

²³⁶ P.V. Annenkov, **a.g.e.**, s. 251.

²³⁷ G.İ. Romanova, **Povest i roman v tvorçestve İ.S. Turgeneva (“Asya” i “Dvoryanskoye gnezdo”)** // *Russkaya slovesnost*, No: 7, 2004, s. 12-20.

²³⁸ V.N. Toporov, **a.g.e.**, s. 313.

herkesçe hor görülmesine neden olur. Sekiz yıl süren bu durumun ardından Turgenyev, Pelageya'yı 1850 yılında Pauline Viardot'nun yanına Paris'e gönderir.²³⁹ Sekiz yaşındaki Pelageya, İvan Sergeyeviç'in isteği üzerine artık Pelageya değil Polina olarak çağrılacağını ve Fransa'da kimsenin Rusça konuşmadığını ve kendisine yabancı ve tuhaf gelen bir dili anlamayı öğrenmek zorunda olduğunu anlamıştı.²⁴⁰

Yazarın hayatı boyunca karşılaştığı güçlü kadınlar Asya karakterinin oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Asya'nın karmaşık kişiliği, Turgenyev'in kadınlara olan hayranlığını ve onların bağımsızlıklarına olan saygısını yansıtır. Özellikle Pauline Viardot ile olan tutkulu ve karmaşık ilişkisi, Asya'nın karakterinde yankılanan duygusal derinlik ve karmaşıklık için bir model teşkil edebilir.

Turgenyev, "Asya"da Rusya dışında yaşayan Rus gençleri arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin bireyin kendini keşfetme yolculuğu üzerindeki etkisini inceler. Öykünün protagonist, kendi kimliğini ve yaşam amacını arayan genç bir Rus olan N.N., Turgenyev'in gençliğinde kendisinin yaşadığı duygusal ve entelektüel arayışları yansıtır. Rusya ve Avrupa arasında bölünmüş hisseden bir entelektüel olarak Turgenyev, bu bölünmüşlüğü karakterlerinin yaşadığı içsel ve dışsal çatışmalar aracılığıyla keşfeder. Bu bağlamda, "Asya" hem Turgenyev'in kişisel arayışlarını hem de daha geniş Rus entelektüel çevrelerinin yaşadığı kültürel ve kimlik çatışmalarını temsil eder.

Yazarın Avrupa'da geçirdiği yıllar ve bu süreçte tanıştığı insanlarla kurduğu ilişkiler, öykünün ana karakterleri Gagın ve Asya'nın arasındaki karmaşık duygusal bağların anlaşılmasına yardımcı olur. Turgenyev'in içsel dünyasına dair ipuçları sunan "Asya", bireysel tecrübeler ve toplumun beklentileri arasındaki çatışmayı derinlemesine ele alırken, yazarın kendi hayatındaki benzer deneyimlere de ışık tutar.

Karakterler yazar tarafından olağan çevrelerinden koparılır, geçici olarak bağlantılardan mahrum bırakılır (Asya'nın sadece bir erkek kardeşi vardır, N.N.'nin ailesi hakkında hiçbir şey bilinmemektedir.) Olaylar toplum dışında, aile dışında gelişir.

²³⁹ Türkan Olcay, **a.g.e.**, s. 38.

²⁴⁰ Yu.V. Lebedev, **a.g.e.**, s. 221.

Turgenyev'in anlatısını diğer öykülerinde de olduğu gibi sıklıkla bir kahramanın gençliğinde yaşadığı olayları hatırlaması şeklinde kurgulaması tesadüfi değildir. Geçmişe bakış, kahramanın aynı anda iki zaman diliminde, gençlik ve olgunlukta var olmasını ve böylece Turgenyev'in geçmişi yeniden yaratma sürecine odaklanmasını sağlar:²⁴¹

“O zamanlar yirmi beş yaşındaydım,” diye başladı N.N., “gördüğümüz gibi köprülerin altından çok sular geçti. Özgürlüğümü elime yeni almıştım ve yurtdışına, (o günlerin deyimiyle ‘öğrenimimi tamamlamak için’ değil), sırf oraları görmek için gidiyordum. Sağlığım yerindeydi, gençtim, neşeliydim, bol param vardı, hiç düşünmeden istediğimi yapabiliyordum, benim için hayatın tasaları, kaygıları, zorlukları henüz başlamamıştı; sözün kısası, durumum çok iyiydi. O zamanlar, insanın bir bitki olmadığı, durumunun sürekli iyi olmayabileceği aklımın ucundan geçmezdi.”²⁴²

Kendisi de eğitilmiş bir Rus olan anlatıcı, Almanya’da seyahat eden bir gençken genç bir Rus kızla tanıştığını ve ona aşık olduğunu hatırlar. Kızın aşkına karşılık vermiş ama duygusuzluğu ve kararsızlığı yüzünden kızı kaybetmiştir. Asya, kültürel açıdan karmaşık ve yoğun şiirsel bir yaratımın sonucunda sade bir imge olarak ortaya çıkar.

Asya'nın yetiştirilme tarzının kökleri Rus geleneklerine dayanmaktadır. İmajı şiirselidir. Turgenyev, on yedi yaşındaki bir kızda samimi ve tutkulu bir aşkın ne kadar güzel doğduğunu göstermektedir. Asya, bu kadar harika bir genç adama layık olup olmadığından, birinin onu neden sevip sevemeyeceğinden şüphe etmektedir. Kendi içinde ortaya çıkan duyguyu bastırmaya çalışır.

“(…) (bütün gece de, sabahtan öğlene kadar da Rusya’yı çok düşündüğümünden midir, nedendir) Asâ sade, neredeyse gerçek oda hizmetçisi bir Rus kız gibi geliyordu bana. Eski bir entari vardı üzerinde, saçlarını kulaklarının arkasına atmıştı, kıpırdamadan pencerenin önünde oturuyor, hayatında başka bir şey yapmamış gibi, pek sessiz, gösterişsiz, örgü örüyordu. Hemen hiç konuşmuyor; sakin, elindeki işe bakıyordu;

²⁴¹ A. Brodsky, **Poetic Autobiography in Russian Literature: Turgenev, Bunin, Nabokov, Sokolov**, PhD Diss., Yale University, 1995, s. 37.

²⁴² İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 189.

yüzündeki ifade öylesine sade, olağandı ki ister istemez, bizim evdeki hizmetçi kızlar Katya ile Maşa'yı hatırlıyordum. (...)"²⁴³

"(...) oysa Asâ hiç de bir soylu aile kızına benzemiyordu; davranışlarında bir huzursuzluk seziliyordu: Bir yabaniilik, yabancılik vardı üzerinde. Yapı olarak utangaç, ürkekti ve çekingenliği canını sıkıyordu, sıkıldığı için de rahat, pervasız görünmeye çalışıyor ama bunu her zaman beceremiyordu. Birkaç kez Rusya'daki yaşantısı, geçmişi üzerine konuştum kendisiyle: Sorularıma isteksiz cevaplar verdi; ancak, yurtdışına çıkmadan önce uzun süre köyde yaşadığını öğrendim. (...)"²⁴⁴

Öykü, "eskimiş duvarları ve kuleleri" anlatıcıyı memnun eden ve kasabanın zengin kültürel mirasını ilan eden küçük bir Alman kasabasında geçer. Asya, Avrupa romantizm geleneğini miras almıştır. Bu geleneğin ötesinde Asya, mit ve folklorun özelliklerini taşır. O, sıkıntı içindeki arketipik bir peri masalı kızıdır. "Asya'nın yaşlı dişsiz Frau Luisa'ya, sarı gözlü bir kara kedinin sahibine ve kuşa benzeyen eski bir evin sakinine yaptığı ziyaretler, Rus ve Alman peri masallarından bölümleri anımsatır."²⁴⁵

Öyküde kahramanların iç dünyası "tüm dünyanın" bir parçası olarak verilir ve bununla bağlantılı olarak hikayeleri tipik bir hikayeyi yansıtır. İlgili oldukları toplumdaki çatışmalar; kısa bir dönem ile bütün bir yaşam karşılaştırılır (bu nedenle finalde henüz yaşlanmamış bir kişinin hayatının doluluğuna dair ruh hali duyulur).

Tüm karakterler, olayların gidişatını ve üzücü sonunu bilen bir anlatıcı tarafından okuyucuya sunulur; bu, hayal kırıklığının tonlaması, üzüntü havası, ilk bölümlerdeki gerçekçi olmayan umutların duygusuyla kanıtlanır. Öykünün ana fikri, anlatıcının yaşamın geçiciliği, mutlu anların benzersizliği, her şeyin geçtiği, iz bırakmadan kaybolduğu, tıpkı kişinin kendisi gibi "tüm sevinçleri ve üzüntüleri" daha hızlı kaybolduğu hakkındaki sonuçlarında ifade edilir.

Sonuç olarak, İvan Sergeyeviç Turgenyev'in "Asya" öyküsü, yazarın kendi yaşam deneyimlerinden beslenen derin bir otobiyografik nitelik taşımaktadır. Gagın ve

²⁴³ A.e., s. 203.

²⁴⁴ A.e., s. 205.

²⁴⁵ A. Brodsky, a.y., s. 42.

Asya karakterleri aracılığıyla Turgenyev, kendi gençlik yıllarındaki duygusal çalkantıları, toplumsal baskılar karşısındaki içsel çatışmalarını ve kişisel ilişkilerde yaşadığı karmaşık dinamikleri ustalıkla yansıtmıştır.

3.8. “İlk Aşk” (1860)

Turgenyev, “İlk Aşk” (*Pervaya lyubov*, 1860) eserinde on altı yaşındaki Vladimir Petroviç’in, kendisinden yaşça büyük olan Zinaida’ya duyduğu yoğun ve karşılıksız aşkı merkeze alır. Bu aşk, Vladimir’in gençliğinden erişkinliğe geçiş sürecinde yaşadığı duygusal dalgalanmaları ve hayal kırıklıklarını simgeler.

Turgenyev, “İlk Aşk”ta kendisine hem neşe hem de üzüntü veren ancak onu her daim daha saf, daha yüce kıldığını ifade ettiği duyguları şiirsel bir biçimde anlatmaktadır. Öyküde esas olan duyguların ifadesindeki samimiyet ve lirik anlatımdır.

Yazarın, aşkı ve ilişkileri karmaşık ve çoğu zaman acı verici olarak tasvir etmesi, kendi hayatındaki zorlukları ve duygusal çatışmaları yansıtır.

“İlk Aşk” öyküsündeki ana lirik karakterin prototipi doğrudan yazarın kendisidir. Diğer ana karakter Zinaida’nın prototipi ise Yekaterina Şakovskaya’dır. Bu yazar on beş yaşındaki Turgenyev’in komşusudur.²⁴⁶ Turgenyev’in günlüğüne aldığı not bunu kanıtlar niteliktedir: “1883, Moskova”da Yeni Yıl. (İlk Aşk.) Prenses Şakovskaya. Kolumu kırdım. Üniversiteye gitmeye kararlıyım.”²⁴⁷

Çağdaşları bununla ilgili şöyle bir anı anlatır: “Prenses Meşçerskaya’nın evinde iki aşık hakkında, kahramanın ani ölümüyle biten bir öykü okuyordu. Onunla birlikte eve giderken, Turgenyev’e öyküsünü neden bu kadar aniden kestiğini sordum. İvan Sergeyeviç de kahramanını çok sıkıcı bulduğunu ve bu nedenle hayatına bu kadar çabuk son verdiğini söyledi. (...) Bir sabah Turgenyev’i yazarken değil, düzeltme yaparken buldum. ‘Ah,’ dedi ‘sizi gördüğüme sevindim: düzeltme yapmaktan daha

²⁴⁷ İ.S. Turgenyev, *Avtobiografıçeskiye materialı (1850-1883)*, (Çevrimiçi), http://az.lib.ru/t/turgenew_i_s/text_0550.shtml, Erişim Tarihi: 15.01.2024.

tatsız bir şey yoktur.’ Turgenyev’e son zamanlarda bu kadar sık üzücü olaylar anlatmasından duyduğum üzüntüyü dile getirdim. Bana okuduğum öyküden tiksindiğini; ancak kendi hayatından bir kesiti anlattığı için yazmaya devam ettiğini ve kendini bu öykünün anısından kurtarmak istediğini söyledi.”²⁴⁸

Yazar, bir zamanlar anlattığı hikâyenin gerçek hayatta başına geldiğini öyküde de gizlemez.²⁴⁹ Anlatının ana hatları Vladimir Petroviç’in anılarından oluşur:

“(…) Anlatma işini pek beceremem. Tatsız, kısa veya lüzumsuz ayrıntılara girerim ve bu da yapmacık olur. İzin verirseniz eğer, hatırlayabildiğim her şeyi bir deftere yazarım ve size okurum.”²⁵⁰

Öykü, aşkın yalnızca bireyi dönüştüren bir güç olmadığını, aynı zamanda acı ve özlemle dolu bir yolculuk olduğunu ortaya koyar. Turgenyev, Vladimir’in Zinaida’ya olan tutkulu aşkını ve bu aşkın yarattığı içsel çatışmaları, kendi gençlik döneminde yaşadığı duygusal çalkantılarla paralel bir şekilde işler.

Vladimir’in Zinaida’ya duyduğu aşk, onun dünyaya bakış açısını değiştirir ve hayatının geri kalan kısmını etkileyen derin bir iz bırakır. Turgenyev’in kendi hayatında yaşadığı aşk deneyimleri de onun eserlerine yön veren ve karakterlerinin duygusal derinliğini arttıran önemli etkenlerdir.

“(…) Ah gençlik! Sen nelere kadirsin! Evrenin tüm hazineleri avcunun içinde, ancak umursamıyorsun. Hüzün bile sana yakışıyor, avutuyor seni. Kendinden emin ve küstahsın. “Bakın, dünya benim etrafımda dönüyor!” diyorsun. Oysaki zaman akıp gidiyor, günler hızla geçiyor. Güneşte eriyen mum gibi, tipi gibi, her şeyin üzerini kaplıyor zaman. Belki de bu kadar çekici olmanın sebebi her şeye kadir olmanda değil, her şeye kadir olduğunu sanmanda, başka yerde kullanamayacağın bu kuvveti rüzgâra salmanda, bazılarımızın kendini cidden savurgan görmesinde, gerçek

²⁴⁸ İ.S. Turgenev v vospominaniyah sovremennikov v dvuh tomah, Tom perviy, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983, s. 76.

²⁴⁹ S.N. Stepin, A.A. Filippova, Osobennosti psihologičeskogo analiza v tvorčestve İ.S. Turgeneva (na primere povesti “Pervaya lyubov”), İnnovatsionnaya nauka, No:7, 2020, s. 54.

²⁵⁰ İ.S. Turgenyev, İlk Aşk, Çev. Çağan Er, İstanbul, Kapı Yayınları, s. 8.

anlamda “Ah, şu zamanı boşa geçirmeseydim neler neler yapardım!” deme hakkını kendisinde bulmasında saklıdır...”²⁵¹

Öykü bölümlere ayrılmıştır. Bölümler kahramanın çocukluğundan hatırladığı bir dizi olayı anlatır. On ikinci bölüm anlatıcının aşk duygularının doruk noktasını belirler. Bu bölümde kahraman hayatında hiç yaşamadığı bir duyguyu yaşar.

“(…) O gittikten sonra öylece yol kenarında oturup kaldım. Bacaklarım tutmuyordu, ısırgan otu elimi yakıyordu, sırtım ağrıyordu ve başım dönüyordu. Ancak, o anki mutsuzluk hissini hayatımda bir daha asla yaşamadım. Tüm uzuvlarıma dağılan tatlı acı, coşkulu sıçrayışlar ve nidalarla yok olup gitti. E tabii, hala daha çocuktum o zamanlar.”²⁵²

Turgenyev, karakterlerinin aşk arayışını, onların içsel büyümelerinin ve kendilerini tanımalarının bir yolu olarak sunar. Öyküler sık sık yasaklanmış ve ulaşılamaz aşkları, toplumsal normlar ve bireysel arzular arasındaki çatışmaları ele alır. Yazar, toplumun baskılarına rağmen tutkularının peşinden giden karakterler yaratmıştır. Bu karakterler, Turgenyev’in kendi deneyimlerinin bir yansıması olarak, aşkın ve özgürlüğün peşindeki bireyin toplum içindeki mücadelesini temsil eder.

P.V. Annenkov bu konuyla ilgili, “Turgenyev’in hayatındaki melankolik gölgeyi kimse fark etmedi ama yine de o kendi gözünde mutsuz bir adamdı, kadın sevgisinden yoksundu.” demiştir.²⁵³

Aşk her zaman Turgenyev’in kahramanlarının canlılığını ve ideolojik konumlarının doğruluğunu test eden “mihenk taşı” olmuştur. Aşk deneyimlerine gösterilen bu özel ilgi, yüce, idealist yorumlarıyla, şüphesiz yazarın içinden geçtiği felsefi okulu (Schelling ve Hegel’in Alman nesnel idealizmi, Goethe ve Schiller’in Alman şiiri) yansıtmaktadır.²⁵⁴

²⁵¹ A.e., s. 107.

²⁵² A.e., s. 63.

²⁵³ P.V. Annenkov, a.g.e.

²⁵⁴ E.M. Rummyantseva, **Turgenyev İ.S. (Bolşaya sovetkaya entsiklopediya)**, (Çevrimiçi), <http://Turgenyev-lit.ru/Turgenyev/biografiya/rumyanceva-Turgenyev.htm>

Buna ek olarak, Turgenyev'in eserlerindeki kadın karakterlerin güçlü ve karmaşık tasvirleri, onun Viardot gibi güçlü kadınlardan etkilendiğini gösterir. Yazar, kadın karakterlerine derinlik ve çeşitlilik kazandırarak, onları sadece romantik ilgi nesneleri olarak değil, aynı zamanda kendi hikâyeleri ve arzuları olan bağımsız bireyler olarak sunar. Bu, Turgenyev'in hayatındaki gerçek ilişkilerin, eserlerindeki karakterler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu gösterir.

“İlk Aşk” öyküsünde Turgenyev babasının da bir prototipini sunmaktadır. Gençliğinde kadınlara duyduğu aşkta babasının rakibi olan Turgenyev, onun deneyimlerini hatırlamış, öğrenmiş ve bunları “İlk Aşk”ta anlatmaktadır²⁵⁵ “Ölümünden birkaç gün önce Moskova'dan aldığı mektup onu çok heyecanlandırmıştı. (...) Mektupta: “Sevgili oğlum, kadınların aşkından kork, bu mutluluktan, bu zehirden kork...” yazıyordu.(...)”²⁵⁶

Turgenyev, “‘İlk Aşk’ öyküsünde babamı canlandırdım” demiştir. “Birçok kişi beni bu yüzden eleştirdi, özellikle de bunu gizlemediğim için ama bence bunda yanlış bir şey yok, saklayacak bir şeyim de yok. Babam yakışıklı bir adamdı; bunu söyleyebilirim çünkü ona hiç benzemiyorum, anneme benziyorum. Gerçek Rus güzelliğine sahip yakışıklı biriydi. Genellikle soğuk, hatta yaklaşılmaz biriydi, ama sevmek istediğinde yüzünde ve tavırlarında karşı konulmaz bir çekicilik olurdu. Özellikle hoşlandığı kadınlara karşı böyleydi.”²⁵⁷

Turgenyev'in babası, kendisinden altı yaş büyük Varvara Petrovna'yla varlıklı bir kadın olduğu için evlenmiş, onu sevmemişti. Eşinden uzak durarak, bağımsız hayatına devam ediyordu. Anne Varvara Petrovna ise bu durumu kıskançlık, kırgınlık ve tatminsizlik içinde karşılıyordu.²⁵⁸ “İlk Aşk” öyküsünde yazar ailesinin bu resmini şöyle çizer:

“(…) Babam genç ve yakışıklıydı, annemle para için evlenmişti. Annem babamdan on yaş büyüktü ve çok hüzünlü bir hayatı vardı. Sürekli endişelenirdi, kıskanırdı,

²⁵⁵ V.N. Toporov, **a.g.e.**, s. 13.

²⁵⁶ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Çağan Er, s. 104.

²⁵⁷ N.A. Ostrovskaya, **İz vospominaniy o Turgeneve // İ.S. Turgenev v vospominaniyah sovremennikov v dvuh tomah, Tom vtoriy**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983, s. 74.

²⁵⁸ Türkan Olcay, **a.g.e.**, s. 17-18.

sinirlenirdi ama bunu babama belli etmezdi. Babamdan çok korkardı. Babam ise sert, soğuk ve ilgisiz bir adamdı... (...)"²⁵⁹

Prof. Dr. Türkan Olcay kitabında şöyle anlatır: “Vaneçka’nın Spaskoe ile ilgili hatırlayacağı anılarından biri de babasının ava giderken onu da yanına aldığı zamanlardı; Vaneçka böyle zamanlarda öyle mutluydu ki!... Çünkü bunlar, oğullarına yakınlık göstermeyen babasıyla birlikte geçirdiği nadir anlardandı.”²⁶⁰

Babasıyla olan karmaşık ilişkisinden öyküde şöyle bahseder:

“Babamın üzerimde garip bir etkisi vardı. Baba-oğul ilişkimiz de pek normal sayılmazdı. Eğitimimle çok az ilgileniyordu. Fakat beni asla aşağılamıyor, özgürlüğüme saygı duyuyordu. Kısacası bana karşı kibar davranıyor, bir tek kendi alanına pek yaklaştırmıyordu. Onu hayranlık derecesinde seviyordum ve benim için rol model niteliğinde biriydi. (...)"²⁶¹

“İlk Aşk” öyküsü otobiyografik bağlamda incelendiğinde, yazarın kendi yaşamındaki duygusal deneyimlerin ve aile ilişkilerinin bu esere derinlemesine işlendiği görülmektedir. Bu otobiyografik unsurlar, “İlk Aşk”ın duygusal derinliğini arttırmış ve eseri, edebi ve psikolojik bir zenginlikle donatarak, Turgenyev’in edebi mirasında önemli bir yer edinmesini sağlamıştır.

3.9. “Punin ile Baburin” (1874)

“Punin ile Baburin (*Punin i Baburin, 1874*)” öyküsü Turgenyev’in çocukluk ve gençlik yıllarında Rusya’nın toplumsal ve siyasi atmosferinde edindiği deneyimlerin ve gözlemlerin bir yansıması olarak okunabilir:

“... Artık yaşlandım ve hastayım, daha çok, her gün biraz daha yaklaşmakta olan ölümümü düşünüyorum; seyrek de olsa geçmişi düşünüyorum, ruhsal bakışımı seyrek de olsa geçmişe yöneltiyorum. Ancak arada bir kışın, yanan şöminenin karşısında otururken; yazın, bahçede iki yanı ağaçlı gölge yolda sakin yürürken

²⁵⁹ İ.S. Turgenyev, a.g.e., Çev. Çağan Er, s. 9.

²⁶⁰ Türkan Olcay, a.g.e., s. 25.

²⁶¹ İ.S. Turgenyev, a.g.e., Çev. Çağan Er, s. 39.

geçmiş yılları, olayları, yüzleri hatırlıyorum. Ama düşüncelerim hayatımın olgunluk çağında da, gençlik çağında da durmuyor. Beni ya erken çocukluk günlerime ya da yeniyetmelik çağıma götürüyorlar. (...)²⁶²

A.S. Suvorin'e yazdığı mektupta Turgenyev'in kendisine de bu öyküsünde otobiyografik öğelerin fazlalığından bahsetmiştir. Yazarın bu ifadesi açıkça, Pyotr Petroviç B.'nin çocukluğunu anlatan ve birçok yönden Turgenyev'in çocukluğuna benzeyen öykünün ilk yarısıyla ilgilidir.

Öyküdeki ana karakterler Punin ve Baburin, birbirine zıt kişiliklere sahip iki arkadaştır ve öykü, onların yaşamlarının kesiştiği dönemi anlatır. Punin, romantik ve idealist bir karakterdir. Sanat ve edebiyatla ilgilidir ve hayalperest bir doğaya sahiptir. Punin, Rusya'nın sosyal ve politik değişimlerini anlamaya çalışır, ancak genellikle soyut ve gerçek dışı düşüncelerle meşguldür. Baburin ise Punin'in tam tersine, pratik ve realist bir karakterdir. Sosyal adaletsizliklere karşı duyarlıdır ve devrimci fikirleri savunur. Baburin, toplumsal değişimlerin ancak somut eylemlerle gerçekleşebileceğine inanır ve bu uğurda mücadele etmeye kararlıdır.

Çocukluğunda ona Rus dilini ve edebiyatını ilk tanıtan ve sevdiren Fyodor Lobanov olmuştur. Lobanov, bahçenin gözden uzak bir yerinde ya da malikenin odalarından herhangi birinde, ona Mihail Heraskov'un "Rossiada" poemasını okuyordu. Lobanov, Punin karakterinin prototipi olmuştur. Bu ünlü poemayı nasıl okuduklarını, yazar "Punin ile Baburin" öyküsünde anlatır:²⁶³

"(...) Punin daha çok şiirler, yüksek sesli, gürültülü şiirler okuyor; bütün ruhunu koyuyor şiirlere! Şiirleri okumuyordu, antik Yunan rahibesi Python gibi coşkuyla, uzatarak haykırıyordu! Şöyle bir alışkanlığı da vardı: Şiiri önce vızıldar gibi alçak sesle mırıldanmaya başlar... Deneme diyordu; sonra şiir tane tane gürlüyordu, Punin birden kollarını dua ediyor gibi de, emrediyor gibi de değil, havaya kaldırıyor... Böylece yalnızca Lomonosov'u, Sumarokov'u, Kantemir'i (şiirler ne kadar eski

²⁶² İ.S. Turgenyev, **Bozkırda Bir Kral Lear**, Öyküler/Cilt 3, Çev. Ergin Altay, İstanbul, İletişim Yayınları, 2020, s. 199.

²⁶³ Türkan Olcay, **a.g.e.**, s. 23.

olursa Punin daha coşkulu okuyordu onları) değil, Heraskov'un "Rossiada"sını bile okuyorduk! (...)"²⁶⁴

Turgenyev çocukluğunda mutlu ailelerde çok şeyi belirleyen yakınlık, birlik ve iyi aile yaşamı ruhunu hiç görmemiştir. O zamanlarla ilgili anlattığı mutlu anlar büyük ölçüde aile ve ev yaşamının dışındadır. "Punin ile Baburin" öyküsünde prototip haline gelen köy çocukları ve insanlarla birlikte, doğanın koinundadır.²⁶⁵

Peterburg'a coşkulu bir genç olarak geldiği dönemde dünya görüşü hâlâ kararsızdı. Edebi zevklerinde romantikti, Benediktov'a, Marlinski'ye, Jukovski'ye ve Byron'a düşküdü ve aynı zamanda Puşkin'e hayrandı. "Punin ve Baburin'de "üniversiteye girdiği andan itibaren... cumhuriyetçi olduğunu" ve Büyük Fransız Devrimi'nin figürleriyle ilgilenmeye başladığını da yazmıştır. Fakat bu "cumhuriyetçilik" bilinçli bir dünya görüşünden ziyade romantik bir ruh haliydi.²⁶⁶

"Bir daha Moskova'ya dönmedim; sonbaharda Petersburg Üniversitesi'ne geçtim."²⁶⁷

"Ah asilzade çocukları, asilzade çocukları! Bayılırsınız yabancılara! Rus eğitimlere uzak durursunuz, yabancılardan önünde eğilirsiniz..."²⁶⁸

Otobiyografik öyküsü "Punin ile Baburin'de yazar İçişleri Bakanlığı'ndaki hizmetinden de bahsetmiştir. 1840'lı yıllardaki kahramanı "St. Petersburg'da İçişleri Bakanlığı'nda memur" olarak görev yapar:²⁶⁹

"Aradan yedi değil, tam on iki yıl geçti ve ben artık otuz iki yaşındaydım. Büyükannem çoktan ölmüştü. İçişleri Bakanlığı'nda memurdum. (...)"²⁷⁰

Baburin için de Turgenyev şöyle söylemiştir: "Baburin, gerçek bir kişiden, eskiden annemin altında çalışan birinden esinlenilerek yazılmıştı."²⁷¹

²⁶⁴ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 245.

²⁶⁵ V.A. Toporov, **a.g.e.**, s. 18.

²⁶⁶ G.A. Byalıy, A.B. Muratov, **a.g.e.**, s. 16.

²⁶⁷ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 245.

²⁶⁸ **A.e.**, s. 206.

²⁶⁹ G.A. Byalıy, A.B. Muratov, **a.g.e.**, s. 62.

²⁷⁰ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 245.

²⁷¹ N.A. Ostrovskaya, **a.g.e.**, s. 95.

Kader, Turgenyev'i bahçede halktan insanlarla, yerli doğanın güzelliğine duyarlı, kuş seslerini bilen ve tanıyan, nazik ve özgür bir ruha sahip insanlarla bir araya getirmiştir. Bu buluşmaları "Punin ile Baburin" öyküsünde sevgiyle anlatır: "Büyükannemin ofisinden ayrılıp doğruca, benim taktığım isimle anılan o yerlerden birine gittim"²⁷²

Kendi yaşamındaki tecrübeleri, eğitim yıllarındaki romantik eğilimleri ve İçişleri Bakanlığı'ndaki görevini de otobiyografik unsurlar olarak öyküsüne yansıtarak, okuyucuya Rusya'nın o dönemdeki ruh halini ve yazarın bu atmosferdeki yerini anlatır. "Punin ile Baburin" öyküsü, Turgenyev'in yaşamından kesitlerle zenginleşmiş, derin ve düşündürücü bir eserdir.

3.10. "Denizde Yangın" (1883)

"Denizde Yangın" (*Un incendie en mer/Pojar na Morye, 1883*) öyküsünü ölümünden üç ay önce yazmıştır. Turgenyev öyküsünü Pauline Viardot'ya dikte etmiştir. Öykü bütünüyle otobiyografik özellik taşımakta olup, Turgenyev'in 19 yaşındayken Berlin'e yolculuğu esnasında gemide yangın çıkması sonucunda az daha ölümden dönüşünü konu alır. Bu olay Turgenyev'in üzerinde derin izler bırakmıştır.

Öykü, huzurlu bir deniz yolculuğunda başlar. Bir grup yolcu, büyük bir gemide seyahat etmektedir. Gemide farklı sosyal sınıflardan ve farklı milletlerden insanlar bulunmaktadır. Herkes günlük rutinine devam ederken, deniz ve gökyüzü huzur verici bir manzara sunar.

Bir gece, beklenmedik bir şekilde geminin alt kısmında bir yangın çıkar. Yangının neden çıktığı tam olarak bilinmez, ancak hızla yayılan alevler kısa sürede gemiyi tehdit etmeye başlar. Yangın alarmı çalınca, gemideki herkes büyük bir panik ve korku içinde hareket eder.

²⁷² Yu.V. Lebedev, a.g.e., s. 45.

Yangının fark edilmesiyle birlikte gemide tam bir kaos başlar. Yolcular ve mürettebat, yangını söndürmek için çeşitli çabalar sarf ederken, bazıları ise hayatlarını kurtarmak için kaçmaya çalışır. İnsanlar birbirlerine yardım etmeye çalışırken, bazıları ise sadece kendilerini düşünür ve bencilce hareket eder.

Turgenyev, karakterlerin bu kriz anında verdikleri tepkileri detaylı bir şekilde betimler. Kimi karakterler cesurca yangınla savaşırken, diğerleri korku ve panik içinde sağa sola kaçar. Öykünün bu bölümünde, insan doğasının çeşitli yönleri ve kriz anındaki davranışları incelenir.

Bu olayın hemen ardından, “I. Nikolay” vapurundaki yangın hakkında, Peterburg’da ve gemide bulunan soylu yolcular arasında söylentiler yayılmaya başlamıştır. Bu yolcular arasında ünlü yazar ve bürokrat Prens P.A. Vyazemski gibi isimler de bulunmaktadır. Dedikodular, gemide, yangın en tehlikeli anına ulaştığında ve ateş birçok vagonu sardığında bir genç adamın kadınlar, çocuklar ve yaşlıların önüne geçerek cankurtaran botlarına binmeyi talep ettiği yönündedir. Annesi V. P. Turgenyeva, oğlunun gemideki davranışları hakkında eleştiriler almıştır. Ayrıca, bazı hatırat yazarları bu genç adamın “Ben annemin tek oğluyum, beni bırakın!” diye bağırıldığını belirtmişlerdir.²⁷³

Turgenyev, bu tür söylentileri kesin bir dille reddetmiş ve bu nedenle ölümünden hemen önce yazdığı hatıralarında olayları kendi hatırladığı gibi anlatmıştır. “Denizde Yangın” adlı öyküsünde cesur bir şekilde davrandığını belirtir. Turgenyev, yangın sırasında kendini dalgalı denize atmayı düşündüğünü; çünkü yüzmeye bilmediğini ve ateşten kurtulmak için intihar etmeyi düşündüğünü; ancak bu intihar eğilimini yendiğini belirtir. Kadınları ve çocukları itip kakmadan sıranın kendisine gelmesini bekleyerek cankurtaran botuna binmeyi başardığını yazar.

V.P. Turgenyeva’nın mektuplarına göre, Turgenyev 1838 Mayıs’ında “I. Nikolay” vapurunda seyahat ederken Ye.F. Tyutçeva ile tanışmış ve ona karşı duygular beslemiştir. Öyküde bu olayı da şöyle anlatır:

²⁷³ İ.S. Turgenyev, **Un incendie en mer (Pojar ha morye)**, (Çevrimiçi), <http://turgenev-lit.ru/turgenev/proza/un-incendie-en-mer.htm>, Erişim Tarihi: 18.04.2024.

“Yangından kurtulabilen kadınların arasında, yanında dört kızı ve kızlarını
dadılarıyla birlikte Bayan T... diye çok güzel, sevimli bir kadın vardı. (...)”²⁷⁴

Turgenyev’in bu öyküyü yazmasında yalnızca kişisel bir amaç değil, aynı zamanda edebi bir ilgi de vardır. Tehlike anında, olası bir ölüm öncesinde birbirinden farklı insanların davranışlarını tasvir etmek Turgenyev’in son yıllardaki eserlerindeki ölüm ve intihar temalarıyla organik olarak bağlantılıdır.

²⁷⁴ İ.S. Turgenyev, **a.g.e.**, Çev. Ergin Altay, s. 435.

SONUÇ

Rus ve dünya edebiyatının büyük ustalarından biri olan İvan Sergeyeviç Turgenyev'in eserlerinde, yazarın kişisel yaşamından izler taşıyan otobiyografik unsurlar önemli bir yer tutar. Turgenyev'in öykülerinde yer alan karakterlerdeki otobiyografik yansımalar incelenirken "Avcının Notları" öykü derlemesi, "Andrey Kolosov", "Gereksiz Bir Adamın Güncesi", "Mumu", "Yakov Pasinkov", "Faust", "Asya", "İlk Aşk" ve "Denizde Yangın" öykülerine odaklanılmıştır. Her bir öyküde, yazarın kişisel deneyimlerinin ve yaşamının izleri sürülmüş ve otobiyografik karakterler detaylandırılmıştır. Bu incelemeler, yazarın edebi yaratıcılığının kökenlerini ve otobiyografik unsurların sanatındaki rolünün anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Otobiyografi, bir bireyin kendi yaşam öyküsünü anlatması anlamına gelir ve bu anlatılar, yazarın kişisel deneyimlerini, düşüncelerini, duygularını ve yaşamındaki önemli olayları içerir. Otobiyografi türünün tarihsel gelişiminin, antik çağlardan modern zamanlara kadar uzanan geniş bir yelpazede gerçekleştiği görülmüştür. Otobiyografinin, bireyin kendini keşfetme ve ifade etme sürecinin bir parçası olarak nasıl evrildiği ve edebi bir tür olarak nasıl şekillendiği detaylandırılmıştır. Bu bağlamda, otobiyografinin yalnızca bireysel bir anlatı olmaktan çıkarak, toplumsal ve kültürel bir belge niteliği kazandığı vurgulanmıştır.

Otobiyografiklik ise, otobiyografi türüne ait olmayan metinlerde yazarın kendi yaşamından izler taşıyan unsurların kullanılmasıdır. Bu unsur, yazarın kişisel deneyimlerinin ve duygusal dünyasının esere yansıtılmasıyla belirginleşir. Otobiyografiklik, yazarın kendini temsil etmesini belirten bir edebi teknik olarak hem otobiyografik hem de otobiyografik olmayan eserlerde ortaya çıkar. Kurgusal eserlerde otobiyografiklik, metne psikolojik motifler, durumlar veya yazarın yaşamından faktörler eklenmesi yoluyla belirginleşir.

Otobiyografiklik terimi, genetik olarak otobiyografiden türetilmiş olmasına rağmen, daha geniş bir yorum kazanır ve çok anlamlı hale gelir. Bu yaklaşım,

otobiyografiklik teriminin sadece otobiyografileri değil, aynı zamanda otobiyografik öykü, mektuplaşma ve günlük gibi diğer ‘kişisel’ yazı türlerini de kapsadığını gösterir. Otobiyografiklik, yazarın kişiliğiyle bağlantılı durumlar, gerçekler ve ruhsal motifler kullanılarak kurgusal bir eserin temeli olarak gerçekleştirilen bir edebi teknik olarak da görülebilir. Edebi eserlerde otobiyografikliğin nasıl kullanıldığı ve “biyografik eleştiri” yöntemi üzerine yapılan tartışmalardan hareketle otobiyografik unsurların sanatın temel yapı taşlarından biri olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Bu bağlamda otobiyografik metinlerin, yazarın kişisel hayatını toplumsal ve kültürel bağlam içinde sunmasında bir araç olduğu ve bu yönüyle tarihsel belgeler olarak da değerlendirilebileceği anlaşılmıştır.

Aristoteles’in “Yansıtm (Mimesis)” kuramı ve “Katharsis” kavramının otobiyografiklikle olan ilişkisi de ele alınmıştır. Aristoteles’e göre, sanat eserleri gerçekliği yansıtır ve izleyicinin duygusal bir arınma yaşamasını sağlar. Bu bağlamda, otobiyografik unsurların, okuyucunun yazarın yaşamını ve duygularını daha derinlemesine anlamasına ve böylece duygusal bir bağ kurmasına olanak tanıdığı sonucuna ulaşmak mümkündür.

Turgenyev’in öykülerinde bu kuramsal temellerin görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Yazarın yaşamı ve edebi kişiliği incelendiğinde yaşadığı deneyimlerin, ilişkilerin ve dönemin toplumsal koşulların, onun edebi kariyerinde ve eserlerinde belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir.

Turgenyev’in çocukluk yılları, Oryol’daki aile mülkü Spaskoe-Lutovinovo’da geçmiştir. Annesi Varvara Petrovna’nın otoriter kişiliği, Turgenyev’in çocukluk yıllarını derinden etkilemiştir. Varvara Petrovna’nın katı disiplin anlayışı ve sert davranışları, Turgenyev’in kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu katı disiplin, Turgenyev’in içsel dünyasında derin izler bırakmış ve bu izler, onun eserlerindeki karakterlerin psikolojik derinliğini ve duygusal karmaşıklığını etkilemiştir. Annesinin baskıcı tutumunun, Turgenyev’in eserlerinde sıkça rastlanan otorite figürlerine ve bu figürlerle olan çatışmalara da yansıdığı görülmüştür.

Turgenyev'in üniversite yılları ve yurt dışı deneyimi, onun entelektüel ve edebi kariyerinde dönüm noktalarından biri olmuştur. Berlin Üniversitesi'nde felsefe ve klasik filoloji eğitimi alan Turgenyev, dönemin entelektüel akımlarıyla tanışmış ve bu akımlar onun düşünce dünyasında derin izler bırakmıştır. Bu yıllarda edindiği entelektüel birikimin, onun eserlerinde felsefi temaların ve derin düşünsel analizlerin yer almasına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Avcının Notları” adlı öykü derlemesi, Rus köylü hayatının zorluklarını ve serflik sisteminin acımasızlığını anlatır. Bu eser, yazarın gençlik yıllarında yaptığı avcılık gezileri sırasında edindiği gözlemlerden esinlenmiştir ve o dönemin anlaşılmasında bir araç olarak tarihsel belge niteliğindedir.

Aynı şekilde “Punin ve Baburin” öyküsünde de yazarın çocukluk ve gençlik Rusya'nın toplumsal ve siyasi atmosferinde edindiği deneyimlerin karakterler aracılığıyla yansıtıldığı tespit edilmiştir.

“İlk Aşk” öyküsünde, baş karakterin yaşadığı duygusal deneyimler ve aşk hikayesi, babasıyla ilişkisinin ve yazarın kendi gençlik yıllarındaki deneyimlerinin sanatsal bir yansımasıdır. Bu yolla, Turgenyev kendi yaşamından unsurları kurgusal bir anlatıya dönüştürmüş ve bu süreci otobiyografiklik kavramı çerçevesinde gerçekleştirmiştir.

“Mumu” öyküsünde, baş karakterin yaşadığı zorluklar ve trajik hikaye yazarın serflikle alakalı gözlemlerinin ve annesiyle olan ilişkisinin sanatsal bir yansımasıdır. Bu yolla, Turgenyev kendi içsel dünyasını ve yaşadığı gerçeklikleri edebi bir esere dönüştürmüştür “İlk Aşk” ve “Mumu” gibi öykülerde, karakterlerin yaşadığı derin duygusal deneyimler ve trajik olaylar, okuyucuda katharsis etkisi yaratır ve bu süreç, yazarın kendi duygusal dünyasını anlatıya yansıtmasıyla tetiklenir.

Turgenyev'in, “Gereksiz Bir Adamın Güncesi”, “Andrey Kolosov”, “Yakov Pasinkov” “Faust”, “Asya” gibi öykülerinde ise kendi duygusal ve psikolojik durumunu otobiyografik karakterler aracılığıyla anlatmıştır. Bireyin yalnızlık ve anlam arayışını, aşk ve hayal kırıklığı gibi evrensel temalarla işlediği tespit edilmiştir.

Turgenyev'in öykülerinde yer alan otobiyografik unsurların incelenmesi, yazarın edebi mirasını ve onun eserlerindeki sanatsal değerin daha iyi anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Bu inceleme, Turgenyev'in otobiyografik anlatım tarzının, onun öykü sanatındaki yerini ve önemini vurgulamakta ve edebi eserlerinin derinlemesine bir analizini sunmaktadır.

Sonuç olarak, Turgenyev'in öykülerindeki otobiyografik unsurların zenginliği, yazarın kişisel deneyimlerinin ve duygusal dünyasının derinliklerini yansıtarak, okuyuculara hem bireysel hem de evrensel düzeyde yankılanan bir anlatı sunmaktadır. Turgenyev'in otobiyografik anlatım tarzı, onun öykülerini sadece edebi bir eser olmanın ötesine taşımakta ve insan deneyiminin karmaşıklığını ve zenginliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Turgenyev'in öykü sanatı, edebi incelemeler ve araştırmalar için zengin bir kaynak olma özelliğini sürdürmektedir. Bu çalışma, Turgenyev'in eserlerine dair yeni bakış açıları sunarak, onun edebi mirasının daha geniş bir perspektiften değerlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Nazan: **Kurgulanmış Benlikler. Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.
- Annenkov, P.V.: **Molodost İ.S. Turgeneva. 1840-1856**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983, (Çevrimiçi), http://az.lib.ru/t/turgenev_i_s/text_0376.shtml.
- **Şest let perepiski s İ.S. Turgenevim. 1856-1862 // İ.S. Turgenev v vospominaniyah sovremennikov v dvuh tomah, Tom perviy**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983, s. 240-320.
- Ayhenvald, Yu.İ.: **Turgenev // Silueti russkih pisateley. V 3 vipuskah. Vip. 2**, Moskva, 1913, (Çevrimiçi), http://dugward.ru/library/turgenev/aihenv_turgenev.html.
- Bahtin, M.M.: **Estetika slovesnogo tvorçestva**, Moskva, İskusstvo, 1986, (Çevrimiçi), http://teatr-lib.ru/Library/Bahtin/esthetic/#_Toc225599032.
- Başkirtseva Ye.L.: **Obraz jenşını v tskile İ.S. Turgeneva “Zapiski ohotnika”**, Vipusknaya kvalifikatsionnaya rabota, Yekaterinburg, 2019.
- Batyuto, A.İ.: **İzbranniye trudiy**, Nestor-İstoriya, Sankt-Peterburg, 2004.
- Belyayeva, İ.A.: **Sistema janrov v tvorçestvo İ.S. Turgeneva**, Moskva, MGPU, 2005.

- Boldireva, E.M.: **Teoretiçeskiye aspekti izuçeniya kulturnih protsessov**, Yaroslavskiy pedagogiçeskiy vestnik, No. 4, s. 242- 251, 2017.
- Bonetskiy, K.: **Turgenev v russkoy kritike, Sbornik statey**, GİHL, Moskva, 1953, (Çevrimiçi), http://az.lib.ru/t/turgenew_i_s/text_1953_bonetzky.shtml.
- Brodsky, A.: **Poetic Autobiography in Russian Literature: Turgenev, Bunin, Nabokov, Sokolov**, PhD Diss., Yale University, 1995.
- Byalıy, G.A.,
Kleman M.K.: **Turgenev // İstoriya russkoy literaturı v 10 tomah, Tom:8 Literatura şestidesyatih godov çast 1**, Leningrad, AN SSSR, 1956, s. 316-399.
- Byalıy, G.A., **Turgenev v Peterburge**, Leningrad, Lenizdat, 1970.
- Muratov, A.B.:
- Bozkurt, Nihal.: **Sanat ve Estetik Kuramları**, Ankara, Sentez Yayıncılık, 2014.
- Denisova, Ye.A.: **Avtobiografizm kak hudojestvennaya problema v tvorçestve M.Yu. Lermontova**, Moskva, MGU imeni M.V. Lomonosova, 2021.
- Doğın, Şerife: **Otobiyografi ve Anı Korelasyonunda Anlatıcı ve Protagonist Özdeşliği Üzerine**, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, Ankara, 1993, s. 105-114.

- Durhan, Gülümser: **Aristoteles'te tekhné olarak sanatın epistemik değeri**, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:9, Sayı:3, 2020, s. 1980-1989.
- Foucault, M.: **Kendini Bilmek**, çev. James Cem Yapıcıoğlu, Profil Kitap, İstanbul, 2020.
- Golubkov, V.V.: **Hudojestvennoye masterstvo İ. S. Turgenyeva**, *Zapiski Ohotnika*, Moskva, Uçpedgiz, 1955, (Çevrimiçi), <http://i-s-Turgenyev.ru/books/item/f00/s00/z0000004/st000.shtml>.
- Gordon, D.J.: **Character and Self in Autobiography**, *The Journal of Narrative Technique*, Spring, 1988, Vol. 18, No. 2, s. 105-119
- Gorbunova A.N.: **Avtobiografizm i avtobiografiçeskiye janrı v tvorçestve A.İ. Hertsenyeva 1840-1850h godov**, Yekaterinburg, Uralskiy Gosudertsvannıy Pedagogiçeskiy Universitet, s. 15-21., 2014.
- Gürgün, Hasan: **Mimesis Kavramı, Üç Yansıma Kuramı ve Bu Kavramın Temel Sanat Akımları Üzerine Etkisi**, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 51, s. 349-365, Ankara, 2021.
- Halizev V.E.: **Teoriya literaturı**, Moskva, İzdatelskiy tsentr "Akademiya", 2013.
- Hetata, S.: **The Self and Autobiography**, *PMLA*, Vol. 118, No: 1, s. 123-125, 2003.

- Jitova, V.N.: **Vospominaniya o seme Ī.S. Turgeneva**, (Çevrimiçi),
http://i-s-turgenev.ru/books/item/f00/s00/z0000018/st002.shtml#google_vignette.
- Kolektif: **Ī.S. Turgenev v vospominaniyah sovremennikov v dvuh tomah, Tom perviy**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983.
- **Ī.S. Turgenev v vospominaniyah sovremennikov v dvuh tomah, Tom vtoriy**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983.
- Kovaleva, E.K.: **Termin avtobiografizm v sovremennom literaturovedenii**, VRL, No:26, s. 224-231.
- Kraşeninnikova O.A.: **“Veçniye Obrazi” v povestyah turgeneva 1850-1870h gg. // Ī.S. Turgenev i Mirovaya literatura**, Moskva, ĪMLĪ RAN, s. 49-52, 2018.
- Lebedev, Yu.V.: **Literatura, Cilt:2**, Moskva, Prosveşeniye, 2012, s. 37-84.
- **Turgenev**, Moskva, Molodaya Gvardiya, 1990.
- Levina, E.N.: **K probleme biografizma v tvorçestve Ī.S. Turgenyeva 1840-1850h godov // Īzvestiya RGPU im. A.Ī. Hertsen**, No:45, 2007, s. 135-138.
- Lie V.: **Priroda i çuvstvo v turgenevskoy povesi**, *Vestnik KGU*, No: 2, 2019, s. 136-144.

- Lotman, L.M.: **İstoriya Russkoy Literaturı, Rastsvet Realizma, Tom:3, Glava Tretya. İ.S. Turgenyev**, Leningrad, Nauka, 1982, s. 120-159.
- **Dramaturgiya İ.S. Turgenyeva**, (Çevrimiçi), <http://Turgenyev-lit.ru/Turgenyev/kritika-o-Turgenyeva/lotman-dramaturgiya-Turgenyeva.htm>
- Medariç, M.: **Avtobiografiya i avtobiografizm**, Russian Literature XL, North Holland, s. 31-56, 1996.
- Moran, Berna: **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1988.
- Mostovskaya N.N., **İ.S. Turgenyev, Voprosı biografii i tvorçestvo**, Leningrad, Nauka, 1990.
- Nikitina N.S.: **Rus Edebiyatı Dersleri**, Çev. Yiğit Yavuz, Fatih Özgüven, Ayşe Nihal Akbulut, İstanbul, İletişim Yayınları, 2017.
- Nabokov, Vladimir: **Otobiografi ve Roman, Otobiografik Roman**, *Turkish Studies*, Sayı: 4/1-1, 2009, s. 901-909.
- Narlı, Mehmet: **Poetika russkoy avtobiografıçesкой prozi**, Moskva, İzd. Nauka, 2011.
- Nikolina, N.A.: **Rus Edebiyatında Doğalcı Okul**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2003.
- Olçay, Türkan: **Turgenyev, Yaşamı, Sanatı ve Çağı**, Ankara, Hece Yayınları, 2022.
-

- Orlova, T.S.: **Opredeleniye “biografičeskogo metod” Sent-Byova v yego rabotah raznih let**, (Çevrimiçi), <https://moluch.ru/archive/293/66521/>.
- Ostrovskaya, N.A.: **Íz vospominaniy o Turgeneve // Í.S. Turgenev v vospominaniyah sovremennikov v dvuh tomah, Tom vtoriy**, Moskva, Hudojestvennaya literatura, 1983, s. 57-95.
- Öğretim, İsmail: **Çağdaş Otobiyografi Yazımı**, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No. 19 (3), s. 69-75, 2015.
- Özyer, Nuran: **Edebi Tür Olarak Otobiyografi ve İki Örnek**, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, Ankara, 1993, s. 73-85.
- Pascal, Roy: **Design and Truth in Autobiography**, New York, Routledge, 2016.
- Pervuşina, L.V., **Problemi avtobiografizma v tvorçestve sovremennih pisateley SŞA**, Minsk, Vidavetski tsentr VDU, s. 256-261, 2010.
- Pospelov, G.N.: **Turgenyev // Literaturnaya entsiklopediya, Tom 11**, Hud. Lit., Moskva, 1939, s. 419-439.
- Romanova, G.İ.: **Povest i roman v tvorçestve Í.S. Turgeneva (“Asya” i “Dvoryanskoye gnezdo”)** // *Russkaya slovesnost*, No: 7, s. 12-20, 2004.
- Rumyantseva, E.M.: **Turgenyev Í.S. (Bolşaya sovetskaya entsiklopediya)**, (Çevrimiçi), <http://Turgenyev-lit.ru/Turgenyev/biografiya/rumyanceva->

Turgenyev.htm

- Samofalova, E.A.: **Otrajenie Kurskih vpečatleniy v “Zapiskah ohotnika” İ.S. Turgeneva // İ.S. Turgenev i Mirovaya literatura**, Moskva, İMLİ RAN, 2018, s. 84-87.
- Tema odinoçestva v “Stihotvoreniyah v proze” İ.S. Turgenyeva, Vestnik Hijgorodskogo universiteta im. N.İ. Lobaçevskogo**, No:1, s. 235-240, 2012.
- Skoropadskaya, A.A.
- Solovyov, Y.: **Turgenyev, Hayatı ve Edebi Faaliyeti**, Çev. Emel Saatçi, Ankara, Dorlion Yayınları, 2022.
- Stepin, S.N.,
Filippova, A.A. **Osobennosti psihologičeskogo analiza v tvorçestve İ.S. Turgeneva (na primere povesti “Pervaya lyubov”)**, İnnovatsionnaya nauka, No:7, s. 53-55, 2020.
- Şevtsova, Yu.A.: **Avtobiografiçeskiye istoki liriki O.F. Berggolts**, Belgorod, 2017.
- Tekin, Mehmet: **Roman Sanatı, Romanın Unsurları**, Ankara, Ötüken Yayınevi, 2016.
- Toporov, V.N.: **Stranniy Turgenev**, Rossiysk. gos. gumant. un-t, 1998.
- Tunalı, İsmail: **Grekk Estetik’i**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2008.

- Turgenyev, İ.S.: **Gereksiz Bir Adamın Güncesi, Öyküler/Cilt 1**, Çev. Ergin Altay, İstanbul, İletişim Yayınları, 2018.
- **Huzurlu Sessizlik, Öyküler/Cilt 2**, Çev. Ergin Altay, İstanbul, İletişim Yayınları, 2019.
- **Bozkırda Bir Kral Lear, Öyküler/Cilt 3**, Çev. Ergin Altay, İstanbul, İletişim Yayınları, 2020.
- **İlk Aşk**, Çev. Çağan Er, İstanbul, Kapı Yayınları, 2022.
- **Avcının Notları**, Çev. Ergin Altay, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2024.
- **Avtobiografiçeskiye materialı (1850-1883)**, (Çevrimiçi), http://az.lib.ru/t/turgenew_i_s/text_0550.shtml.
- **Pisma V.P. Turgenevoy k İ.S. Turgenevu**, (Çevrimiçi), http://az.lib.ru/t/turgenew_i_s/text_1844_pisma_turgenevoy.shtml.
- **Yakov Pasinkov (rasskaz İvana Turgeneva)**, (Çevrimiçi), <http://turgenev-lit.ru/turgenev/proza/yakov-pasynkov-primechaniya.htm>.
- **Un incendie en mer (Pojar ha morye)**, (Çevrimiçi), <http://turgenev-lit.ru/turgenev/proza/un-incendie-en-mer.htm>

- **Hor i Kaliniç**, (Çevrimiçi), <http://turgenev-lit.ru/turgenev/proza/zapiski-ohotnika/hor-i-kalinych.htm>.
- Vinokur, G.O.: **Biografiya i kultura, Russkoye stseniçeskoye proiznoşeniye.**, Moskva, Russkiye slovari, s. 17-23., 1997.
- Wagner-Egelhaaf, Martina: **Autobiografie und Geschlecht**, in: *Freiburger FrauenStudien: Zeitschrift für interdisziplinäre Frauenforschung*, No: 16, 2016, s. 49-64.
- Wellek R, Warren, A.: **Edebiyat Teorisi**, Çev. Ö. Faruk Huyugüzel, İstanbul, Dergah Yayınları, 2019.
- Yakuşin, N.İ.: **İ.S. Turgenyev v jizni i tvorçestve**, Moskva, “TİD “Russkoye slovo-RS”, 2022, (Çevrimiçi), <https://sheba.spb.ru/shkola/turgenev-materialy-1988.htm>.
- Yankovskaya, L.S.: **Avtobiografizm ili avtopsihologizm? K voprosu avtorskogo prisutstviya v hudojestvennom povestvovanii**, *izvestiya Saratovskogo universiteta. Novaya seriya, Seriya: Filologiya. Jurnalistika*, T:18, Sayı:1, s. 87-91, 2018.
- Yazıcı, Nermin: **Türk Edebiyatında Otobiyografi**, *Türkbilig*, Sayı:11, s. 189-217, 2006.
- Zaytsev, B.K.: **Sobraniye soçineniy v pyati tomah, Tom.5 Jizn Turgenyeva**, Russkaya Kniga, Moskva, 1999, (Çevrimiçi), <https://traumlibrary.ru/book/zaitsev-ss05-05/zaitsev-ss05-05.html#s003>.

Zinçenko, V.G.,

Zusman, V.G.,

Kirnoze, Z.İ.:

Literatura i metodı yeyo izuçeniya. Sistemny i

sinergetičeskiy podhod: yçyobnoye posobiye,

(Çevrimiçi),

https://litlife.club/books/211007/read?page=1#section_1.

